

T.C
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

**KOCAELİ ROMANLARINDA (AKÇAKAYRAN, KOZLUK, SERDAR,
TAVŞANTEPE) GEÇİŞ DÖNEMLERİ (DOĞUM- EVLENME- ÖLÜM)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eylem ATAMAN POLAT

KOCAELİ - 2015

T.C
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

**KOCAELİ ROMANLARINDA (AKÇAKAYRAN, KOZLUK, SERDAR,
TAVŞANTEPE) GEÇİŞ DÖNEMLERİ (DOĞUM- EVLENME- ÖLÜM)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eylem ATAMAN POLAT

Danışman: Prof. Dr. Işıl ALTUN

KOCAELİ - 2015

T.C
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

**KOCAELİ ROMANLARINDA (AKÇAKAYRAN, KOZLUK, SERDAR,
TAVŞANTEPE) GEÇİŞ DÖNEMLERİ (DOĞUM- EVLENME -ÖLÜM)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Adı Soyadı

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No:

Jüri Başkanı:

Jüri Üyesi:

Jüri Üyesi:

ÖNSÖZ

Bu çalışmada Romanların hayatında yer alan ve onların maddi ve manevi değerlerinin bütünü de diyebileceğimiz kültürlerini oluşturan yaşayışını giyimini kuşamını yeme içmesini eşyalarını şarkı ve danslarını kısaca yaşam tarzını belirlemede bize yardımcı olacak çalışmalar yaparak Halk bilimi konuları içinde yer alan geçiş dönemlerinin roman kültüründeki etkilerini tespit etmeyi amaçladık. Çalışmamız Kocaeli ilinde yaşayan romanları konu olarak almış ve amaç, kapsam, metot, belirtiminden sonra alanda yaşadığımız zorluklarla devam etmiştir. Geçiş dönemlerine geçmeden önce sosyal normlar konusuna değinildi ve töre, örf, adet, gelenek, görenek, teamül, moda konusunda bilgi verildi. Daha sonra geçiş dönemlerine geçilmiş Doğum, Evlenme, Ölüm konuları açıklandı. Çalışmanın ilk bölümü Kocaeli ili ve saha çalışmalarımızın yapıldığı Akçakayran, Kozluk, Serdar ve Tavşantepe mahalleleri tanıtılması, romanlar konusunda yapılan yazılı kaynak taramasının ardından Romanlara çeşitli bölgelerde verilen isimler, Türkiye’de Romanlar ve Kocaeli de romanlar konusunu kapsamaktadır. İkinci bölüm. Kocaeli de yaşayan Romanların geçiş dönemlerini kapsamaktadır.

Kültürün oluşumunun temel ögesi olan insan aynı zamanda kültürün taşıyıcısı ve aktarıcısıdır. Tarih insanların toplum yaşamında farklı amaçlarla zengin örgütlenmeler yarattığının tanıklıklarıyla doludur ve bu oluşumların içinde insanın kendisi yaşa ve cinsiyete bağlı rol ve konum farklılıkları oluşturmuştur. Gelecek kuşaklara bırakılacak halk bilim çalışmaları bizi aydınlatacak bir kılavuz niteliğindedir. Geçiş dönemleri veya doğum evlenme ölüm araştırmaları toplumların kültürünü aydınlatılmasında ve aktarılmasında en önemli kaynaklardandır.

Geçiş dönemi uygulamaları bağlı bulunduğu kültürel yapıya göre içerisinde gelenek görenek inanç adet töre ayin gibi pek çok unsuru barındırır. Kocaeli Romanlarını incelerken o bölgenin tarih coğrafi demografik yapısını, Roman kimliğinin toplumdaki yerleri, göçleri ve tarihsel süreçleri hakkında bilgi vermeyi amaçladık.

Çalışmalarımız esnasında Romanlarla ilgili pek sosyolojik tarihi antropolojik çalışmanın olduğu fakat bir bilim dalı olan halk bilimi alanıyla ilgili çalışmalarım sınırlı

olduğunu gördük özellikle Kocaeli bölgesinde Romanlarla ilgili geçiş dönemlerinin tümünü kapsayan bir çalışma olmadığını tespit ettik. Bu bizi daha da heyecanlandırdı.

Romanların kökeni, dilleri göç yolları ve yerleşim yerlerinin yanında Kocaeli de yaşayan Romanların ne zaman ve nasıl ve neden Kocaeli'ne geldikleri, hangi mahallelerde yaşadıkları ve bu mahallelerin nerelerde olduğu konusunda bilgiler sunulmuş ve Akçakayran, Kozluk, Serdar ve Tavşantepe mahallelerinde yaşayan Romanların yaşantıları, ekonomileri, barınmaları, eğitimleri ve inançları hakkında bilgiler sunulmuştur. Çalışma 2013 Ağustos ve 2015 Haziran ayları arasında yapılan alan çalışmalarından oluşmaktadır. Romanlar adına yapılmış literatür taramasının ardından belirttiğimiz süreler içinde pek çok kez alana çıkmış, düğüne, sünnete katılmış, evler ziyaret edilmiş, mahalle meydanları ve kahvehanelerinde kaynak kişilerle görüşülmüştür. Saha çalışmamamız sırasında 60 kayıtlı kaynak kişi ile 32 kayıtsız kaynak kişi ile görüştük. İsmi vermek istemeyen kişileri kayıt altına almadık. Kayıt altına alınan kaynak kişilerden 22 kişi erkek 38 kişi bayanlardan oluşmaktadır. Mahalle muhtarları, belediyeler, cami, dergah ve cem evleri ziyaret edilerek bilgiler alındı. Yaşantılarına dair fotoğraflar çekilerek kayıt altına alındı. Mahallelerde kendi dillerini konuşan kişilerin kullandığı kelimeler kayıt altına alınmıştır.

En içten duygularıyla bize evlerini, kültürlerini açan, gözlerinde umuda ve güvene dair pırıltıları eksik olmayan önlerinde saygıyla eğildiğim ve kendilerini tanımaktan sonsuz bir mutluluk duyduğum çalışma yaptığım alanlardaki Romanlara ve tüm Romanlara sonsuz saygılarımı sunuyor ve teşekkür ediyorum.

Çalışmam boyunca benden desteğini esirgemeyen başta Tez Danışmanım Sn. Prof.Dr.İşıl ALTUN'a, eşim Murat POLAT'a kızım İdil Eylem olmak üzere emeği geçen herkese, kaynak kişilere, öğrencilerime aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Eylem Ataman POLAT

Kocaeli 2015

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	iii
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	viii
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ.....	1
1. Konu.....	1
2. Amaç	1
3. Kapsam	1
4. Metod/Yöntem	2
5. Araştırmada Karşılaşılan Zorluklar	2
6. Sosyal Normlar	3
6.1. Töre	4
6.2. Örf	5
6.3. Gelenek.....	5
6.4. Adet	6
6.5. Görenek	6
6.6. Teamül.....	6
6.7. Moda.....	7
7. Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri	7
7.1.Doğum.....	7
7.2.Evlenme.....	9
7.3 Ölüm.....	10

BİRİNCİ BÖLÜM

KOCAELİ VE KOCAELİ ROMANLARI	12
1. KOCAELİ İLİ.....	12
1.1. Tarih.....	12
1.2. Coğrafyası	14

2. KOCAELİ İLİNDE ÇALIŞAMA YAPTIĞIMIZ MAHALLELER	15
2.1. Akçakayran Mahallesi	15
2.2. Kozluk Mahallesi	15
2.3. Serdar Mahallesi	16
2.4. Tavşantepe Mahallesi	16
3. ROMANLAR	17
3.1. Romanlara Çeşitli Bölgelerde Verilen İsimler.....	19
3.2. Türkiye Romanları	21
3.3. Kocaeli Romanları	27
3.4. Kocaeli Romanları ile İlgili Yapılmış Çalışmalar	28

İKİNCİ BÖLÜM

KOCAELİ ROMANLARINDA (AKÇAKAYRAN, KOZLUK, SERDAR, TAVŞANTEPE) GEÇİŞ DÖNEMLERİ (DOĞUM-EVLENME-ÖLÜM)	30
1. DOĞUM.....	30
1.1. Doğum Öncesi	30
1.1.1. Kısırlığı Giderme Gebe Kalma	30
1.1.2. Gebelikten Korunma	32
1.1.3. Çocuğun sağlıklı kalması ve yaşaması için uygulanan pratikler:	33
1.1.4. Hamilelik.....	33
1.1.5. Aşerme	35
1.1.6. Gebe Kadının Kaçınmaları/ Uygulamalar	36
1.1.7. Çocuğun Cinsiyeti	37
1.2. Doğum Sırası	38
1.2.2. Doğum Hazırlığı ve Doğum.....	38
1.2.3. Çocuğun Göbeği ve Eşi.....	39
1.2.4. Çocuğun Göbeğiyle İlgili İnanışlar	40
1.3. Doğum Sonrası	40
1.3.1. Lohusalık.....	41
1.3.2.Lohusanın Sütü ve İlk Emzirme.....	42
1.3.3. Al karası ve Al Bastı	43
1.3.4. Kırk Basmayı	44

1.3.5. Kırklama (Kırk Uçurma)	45
1.3.6. Tuzlama	46
1.3.7. Ad Verme Adı Belirleyen Etmenler	47
1.3.8. Yaşamayan Çocuk	48
1.3.9. İlk Gezme (Kırk Uçurma)	51
1.3.10. Yürümeyen Konuşmayan Çocuk	52
1.3.11. İlk Diş ilk Tırnak İlk Saç	53
1.3.12. Sünnet	55
1.3.13. Ninni	57
1.3.14. Nazar	60
2. EVLENME	62
2. 1. Evlenme Biçimleri	62
2.2. Evlilik Çağı Yaşı	63
2.3. Evlilik Aşamaları	64
2.3.1. Eş Seçimi	64
2.3.2. Görücülük Dünürçülük Kız İsteme	66
2.3.3. Söz Kesimi	67
2.3.4. Nişan Nişanlılık	69
2.3.5. Davet	70
2.4. Düğün	71
2.4.1. Kına Gecesi	71
2.4.2. Düğün-Esas Düğün	73
2.4.3. Nikâh ve Gerdek	83
2.5. Düğün Sonrası	85
2.5.1. Duvak-Gelin Paçası	85
2.5.2. Evlenmeyenler	86
2.5.3. Evlilikle Oluşan Akraba Terimleri	87
3. ÖLÜM	89
3.1. Ölüm Öncesi	89
3.1.1. Ölümü Düşündüren Önbelirtiler	89
3.1.2. Kaçınmalar	90
3.2. Ölüm Sırası	90

3.2.1. Ölüm Anında Âdetler-Ölüyle İlgili İnanışlar	90
3.2.2. Ölümün Duyurulması	91
3.2.3. Ölüm Akabindeki Âdetler	91
3.2.4. Defin Hazırlığı Defin İşlemi (Yıkama, Kefenleme, Cenaze Namazı, Tabut, Ölünün Gömülmesi).....	92
3.3. Ölüm Sonrası	94
3.3.1. Ölü Evi (Yas Evi-Cenaze Evi)	94
3.3.2. Belli Günler Ölü Yemeği	95
3.3.3. Ölünün Eşyaları.....	96
3.3.4. Ruhla İlgili İnanmalar	97
3.3.5. Ağıt Söyleme Yas Tutma	98
3.3.6. Mezarlıklar-Mezar Ziyaretleri.....	100
3.3.7. Mezar Taşı.....	101
3.3.8. Ölümle İlgili Atasözleri ve Deyimler	101
SONUÇ	103
SÖZLÜK	105
KAYNAKÇA	107
EKLER	114
ÖZGEÇMİŞ	172

ÖZET

Bu araştırmamız bize Roman kültürünün günlük yaşantılarındaki izlerini, uygulama pratiklerini, diğer komşu kültürlerle olan bağı ve Roman kültürünün devamı ve yaşantısı üzerine bilgi sahibi olmamızı sağladı. Çalışmada roman sözcüğünü kullanmayı uygun gördük, “*Roman*” ve “*Çingene*” sözcükleri üzerine karar vermemizde çalışmalarımızda kaynak kişilerin kendilerini hangi isimle tanımladıkları etkili olmuştur. Saha çalışmalarımız sırasında Romanların eğitim oranının düşük olduğu birçoğunun okuma yazma bilmediği veya ilkokuldan sonra devam etmediği saptandı. Çalışmalarımızdaki diğer önemli bir bulgu çocuk yaşta evliliklerin olduğu üzerinedir. Yaşadıkları mahallelerdeki yaşam koşullarının zorluğu çevre düzeninin azlığı, kentsel dönüşümün istememeleri ve düşük ekonomik gelir, diğer sorunlarındandır. Çalışma yaptığımız alanda kendilerine özgü roman dilini konuşan kişilerin kullandığı kelimelerden bir sözlük oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kocaeli, Roman, ,Çingene, Geçiş Dönemleri (Doğum-Evlenme-Ölüm)

ABSTRACT

This study aims to examine the life and the culture of Romans live in Kocaeli and identify the sense of their life. Kocaeli Romans (Gypsy) have been examined in terms of birth, marriage and death which are transitional periods. The study field is made in Akçakayran, Kozluk, Serdar ve Tavşantepe neighbourhoods which are within the border of Kocaeli city, İzmit and Kandıra districts. Belief, custom, traditions, ceremonies around the transitional periods which form the rich materials of folklore are researched in place of Kocaeli romans culture and recorded according to the features of transitional periods. This study provided us to know about the traces of Roman culture's daily life, implementation practices, bonds with other neighbour countries, continuation of Roman culture and life. This is unexampled study in its field with this aspect. We chose using the word Roman, resource persons were effective about how they identify themselves (emic approach) while we were deciding to use the words 'Roman' and 'Gypsy'. During the study of area, it has been determined that Romans' educational level is low, most of them don't know reading and writing or they haven't continued their education after primary school. Another important finding in our study is that there has been child marriage. Other problems are: hardship of their life conditions in their neighbourhoods, poor environmental plan, unwillingness to the 'profits' of urban transformation and low economic income. In our study field, the compiled words of people who speak with their own Roman language, in accordance with the informations they gave, were recorded.

Key Words: Kocaeli, Romans, gypsy, Transitional Periods (Birth-Marriage-Death)

KISALTMALAR

A.	: Akçakayran
B.	: Baskı
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
çev.	: Çeviren
Dr.	: Doktor
Doç.	: Doçent
D.Y.	: Doğum yılı
Kk.	: Kaynak kişi
Km.	: Kilometre
KA	: Kandıra
K.	: Kozluk
Mat.	: Matbaası
M.S.	: Milattan Sonra
MEB.	: Milli Eğitim Bakanlığı
M.Ö.	: Milattan Önce
Prof. Dr.	: Profesör Doktor
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TCKB	: Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı
Yard.	: Yardımcı
T.	: Tavşantepe
Yay.	: Yayınları
yy.	: Yüzyıl
s.	: Sayfa
S.	: Serdar Mahallesi
SBE.	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ünv.	: Üniversite

GİRİŞ

1. Konu

Bu çalışmanın konusu Kocaeli ilinde yaşayan ve sayıları üç binden fazla olan Romanların geçiş dönemleri olan doğum evlenme ölüm adetlerini halk bilimi açısından incelemek tanımak ve tanıtmaktır.

Geçiş dönemi her toplumda farklı gerçekleşmektedir. Bunun sebebi toplumların kültürel yapısındaki değişikliklerdir. Kültürü oluşturan unsurlar bu değişikliklerde etkin rol oynamaktadır. Çingeneler gibi dünyanın pek çok yerine dağılmış ve dağılmakta olan göçer özellikleri devam eden topluluklarda kültürel yayılmanın izlerini sürerken farklılıklarla karşılaşmak muhakkaktır. Bu farklılıkların oluşturduğu zenginlik içinde geçiş dönemlerinin zenginliğini incelemek ve bunları günümüz halk bilim kaynakları içinde sunmak temel gayemizdir.

2. Amaç

Türkiye de folklorun bir ilim şubesi olduğu gerçeğinden yola çıkarak halk biliminin içerdiği konular içinde önemli bir yer teşkil eden geçiş dönemlerini Roman kültürü bakımından Kocaeli bölgesine tanıtmak ve devamlılığını sağlamaktır.

Sosyal bilimlerin çoğunda olduğu gibi halk biliminde de bir takım konuları kesin sınırlarla çizmek güçtür fakat halkbilimcinin amacı halk yaşantısının bütün yönlerini eksiksiz saptamaktır ve en güvenilir kaynaklar geleneklerin diri kaldığı yerlerdedir bu nedenle Kocaeli ilinin geçmişten bu güne uzanan köklü tarihi ve kültürel çeşitliliği bize kaynak olmuştur. Kocaeli de yaşayan Romanlarda bu amaçla geçiş dönemleriyle ele alınmıştır.

3. Kapsam

Çalışma Roman kültürü hakkında bir bilgilendirmenin ardından Kocaeli ilinde bulunan Romanların yaşantılarını üç ana bölümde incelemektedir. Birinci bölümde doğum konusu ele alınmış ve doğumun hemen ardındaki” sünnet “konusu da dâhil edilmiştir. İkinci bölümde, “Evlenme” konusu, üçüncü bölümde ise “Ölüm” konusu ele alınmıştır.

Araştırmamızın alanı Kocaeli ilimizde yaşayan Romanları kapsamaktadır. İldeki çeşitli mahallelerde ikamet eden ve yer yer göçerlik özellikleri gösteren Romanların yoğun olarak yaşadığı Serdar Mahallesi, Tavşantepe ve Kozluk mahallelerinde ve Kandıra Akçakayran mahallesinde alan araştırması yapılmıştır.

4. Metod/Yöntem

Yazılı kaynaklardan verilen bilgilerin ardından Kocaeli Romanları sözlü kaynaklardan elde edilen alan çalışması esnasında derlenen, adet inanç ve uygulamalar halk kültürü içinde ele alınmıştır. Belli kayıt araçları hazırlanmış, alanda çalışılacak kişiler belirlenmiş, yazılı malzemeler hazırlanmış Teyp ve ses kayıt aracı kullanılmıştır. Fotoğraf çekimleri için fotoğraf çekim listesi oluşturulmuştur.

Çalışmamız alan araştırmasına dayanır. Alan veya saha terimlerinin asıl anlamı *”halk bilgisi ürünlerinin yaratılıp yaşatıldığı yer”*dir. Alan veya saha bir şehirdeki herhangi bir yer olabileceği gibi köy kasaba ilçe mahalle veya bunların birkaçı birden olabilir. Derleme yeri kentin bir veya birkaç mahallesi olabilir. Çalışmamızda gözlem ve görüşme tekniği de kullanılmıştır.

Araştırmaya başlamadan önce halk bilgisi ürünlerinin üretimi, yapı, şekil içerik, işlev özellikleri hakkında bilgi sahibi olunmuş ve literatür taraması yapılmıştır. Alandaki kaynak kişilerin yaşantılarına göre sorular hazırlanmış ve bu sorular kişilere sorulmuştur.

5. Araştırmada Karşılaşılan Zorluklar

Kültürün üretim ve aktarım biçimleri değişip gelişime göstermektedir. Yaşayan kültür unsurlarına ulaşmak yeni yaşam koşullarında bunları tespit edebilmek zorlaşmıştır. Özellikle birçok göç yoluyla Kocaeli’ne gelen Romanların pek çok farklı alana dağılması kendileriyle oluşturulacak iletişimde sosyal ve politik sebeplerden ötekileşme algısıyla gelişen güvensizliği dağıtmak zaman almıştır. Pek çok mahallede yaşayan Romanların geçiş dönemi ritüellerini takip etmek amacıyla doğum evlenme ve ölüm kavramlarına katılmak meşakkatlerle sağlanmıştır. Romanlarla ilgili çalışmaların genellikle sosyolojik

olduğu gözlemlenmiş halk bilimi açısından çalışmaların yetersiz olması farklı çalışmalarla karşılaştırma olanağını azaltmış ve çalışmamızın sorumluluğunu artırmıştır.

Çalıştığımız alanlarda görüştüğümüz kaynak kişiler çalışmanın neden yapıldığı, kentsel dönüşüme mi hizmet etiği konusunda kaygılarını belirtmiş. Bilimsel bir çalışma yerine kendilerine ekonomik açıdan destek olacak çalışmalar beklediklerini ifade etmişlerdir. Alan çalışması sırasında yaşanan bir başka zorlukta çalışmanın adı üzerinedir. Pek çok kaynakta ve çalışmada Çingene olarak geçen ismin kullanılmasını tercih etmediklerinin görülmesi ve kendilerine “Roman” denilmesini tercih etmeleri üzerine bazı kaynaklar ve bilgiler kullanılmamıştır. Alanın fiziki koşullarının zorluğu, erken evliliklere şahit olmak, eğitimlerini tamamlamadıklarını görmek ve kendi kültürlerinin ötekileştirildiğine dair geliştirdikleri algı yaşadığımız zorluklardandır. Bozkurt Güvenç’in “İnsan Ve Kültür” adlı Kitabında Tanımladığı gibi “Kültürleşme Bireysel planda zorla yapılıyorsa Zorla kültürlenme örneğidir” (Güvenç,Bozkurt:127). Romanların zorla kültürlenmeye tabi tutuluşları içinde kendi gelenek ve göreneklerini yitirip hatta bu gelenek ve göreneklerini batıl olarak tanımlamalarını görmek mahallelerde inanç farklılıklarının olması ve toplumda oluşmuş önyargılar nedeniyle inançları hakkında bilgi vermek istememeleri yaşadığımız önemli zorluklardandır.

6. Sosyal Normlar

Bir toplumda insanları belli olaylar karşısında nasıl davranmaları gerektiğini belirleyen öyle davranmaya zorlayan kurallara sosyal norm denir.

Sosyal hayatın, toplumsal yaşamın bir düzen içinde akıp gitmesi, şahısların gerek birbirleriyle, gerekse doğrudan doğruya toplumla olan ilişkilerinde uyacakları birtakım kuralların varlığını gerektirir. Bu nedenle, sosyal hayatta gelişen çeşitli ilişkiler bir düzene sokulmuş olur; çünkü bütün kurallar, toplum hayatındaki davranışlarımızın nasıl olacağı hususunda bir takım emir ve yasakları içerir.

Kısaca neleri yapmak, neleri yapmaktan kaçınmak zorunda olduğumuzu bildirir. Sosyal normlar ya da Toplumsal değerler gibi toplumsal normlar da bireylerin toplum içinde nasıl davranmaları gerektiğini gösterir. Toplumsal değerler açık ve kesin bir duruma

gelince normlar ortaya çıkar. İki insanın bir arada olduğu her yerde norm vardır. Normlar, karşılıklı görev ve hakların belirlenmesinde kişiye yol gösterir Normlar yoluyla yapılan davranışlar ya kınanır, ayıplanır, cezalandırılır ya da ödüllendirilir. Bunun nedeni değerlerden ayrı olarak normların yaptırım gücünün olmasıdır toplumsal kuralları su veya bu şekilde çiğneyen kişi ya da kişileri daha önceden saptanmış ölçülere göre cezalandırılır cezalandırma, ödeme ,”teşhir” edilme endişe ve korkusu kişiyi uygun davranış biçimine uymaya zorlar. (Örnek, 1977: 122) Sosyal normların önemli bir özelliği de ihtiyacı karşılamıyorsa yerine başka bir normun geçebilmesidir. Her toplumun kendine has bir yapısı ve bu yapıda kendiliğinden gelişen bir norm sistemi vardır. Normlar toplumun ekonomik yapısı, inançları, doğa koşulları gibi çeşitli etkilere oluşur. Toplumsal normlar, bireyler arası ilişkilerin kurulmasında da önemli bir etkiye sahiptir. Her birey, girdiği herhangi bir toplumsal ilişkide bu normlara göre davranır, Normlar uygulanabilme ve yapısal nitelikler bakımından üç grupta toplanır.

Örfler

Âdetler

Sosyal Alışkanlıklar (Örnek, 1977: 121)

Bunlar kendi bünyeleri içinde örf, adet, teamül, anane, töre, gelenek, görenek, moda gibi birtakım alt gruplara da ayrılırlar. Türkçede bu kavramların çoğu o kadar birbirine yakındır ki karışmaları olasıdır nitekim ünlü Halkbilimci Sedat Veyis Örnek bu tanımları kesin çizgilerle ayırmanın zor olduğunu belirtir.

6.1. Töre

Kanun, nizam, örf, adet, görenek, düzen tören devlet nizamı olarak tanımlanan töredir. (Ergin, 1970: 118) Bir toplulukta benimsenmiş davranış ve yaşama biçimlerinin kurallarına, görenek ve geleneklerin ortaklaşa alışkanlıkların, tutulan yolların bütünüdür. (TDK, 1991: 1448) Töre sözünden gelen ve adet, usul, örf, gelenek, kanun, ayin gibi anlamları olan bu sözcük (Tarama Sözlüğü, 2014: 3871-3874) bir toplulukta yerleşmiş benimsenmiş davranış biçimlerinin kurallarını gelenek ve göreneklerini ve ortaklaşa alışkanlıklarda tutulan uygulanan yolların bütünü olarak ta tanımlanır. Töre toplumdaki ahlaki davranış biçimleridir. Toplum içinde uygulanan yazısız bir hukuk sistemidir. Bir

toplulukta bireylerin uymakla yükümlü olduğu veya içinde yasadıkları toplum tarafından mutlaka uymasının beklendiği özellikle kırsal kesimde yasayanlar arsında oldukça etkili olan törelere uymayan davranışlar çoğu zaman affedilmez ve bu davranışı sergileyen kişiler çok sert bir biçimde cezalandırılır. (Örnek, 2000: 128) Davranışlar bütünü olarak tanımlamak mümkündür.

6.2. Örf

Kanun olmadığı halde bir toplumun bireyleri arasında var olan ortak, halk tarafından alışkanlık olarak uygulanan, yaşanılan yer ve durumun şartlarına göre meydana gelen, akla uygun davranış kalıpları olan örf kelimesi, köken olarak Arapça bir kelime olmakla birlikte Türkçe sözlüklerde “topluluk içinde uygulana gelen, kural görenek ya da töre” (TDK, 2011: 1857) olarak tanımlanmaktadır. Kendine has bir şekilde devamını sağlayan örflere aykırı olan davranışlar yine o toplum tarafından cezalandırılır. Yasalardan farklı olduğu halde zaman zaman yasalarla bir tutulur ve ihlal eden kişiler katı bir biçimde cezalandırılır, birey iç dünyasında yalnızlığa ve çöküntüye mahkûm edilir. Örflerin hukuk kurallarıyla yakın ilgisi vardır yazılı olmayan bu kurallar süreklilik genel inanç ve devlet desteği ile hukuk kuralı haline gelir.

6.3. Gelenek

Bir toplumda, toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar alışkanlıklar bilgi ve davranışlar olarak tanımlanır (TDK,2011:920) Sedat Veyis Örnek’e göre gelenek nitelikleri bakımından genellikle tutucu olan gelenekler aile hukuk din ve politika gibi toplumsal kurumlar üzerinde daha etkilidirler; bunlara bakarak bilim ve sanat, geleneklerin daha az etkisi altındadır (Örnek, 2000: 126) şeklinde bir açıklamayla terimin işlev özelliği hakkında bilgi vermektedir. Gelenek kavramı içinde vurgulanması gereken “yaratıcılık” ve sınırlı da olsa” değişme “olgularının da bulunduğu. Bunlar eskilik ve aktarmanın yanında gelenek kavramının vazgeçilmezleridir. (Ekici, 2000: 20) Gelenekler mensup oldukları kültürün üyeleri arsında ortak bir ruh ve dolayısıyla sağlam bir örgü meydana getirerek devamlılığı sağlar. Yaygınlık ve müeyyidelerin kuvveti açısından göreneklerden kuvvetli, adetlerden zayıftır. En yavaş değişen çeşitten normlardır geleneler. (Altun, 2004: 81)

6.4. Adet

Topluluk içinde eskiden beri uyulan kural, töre, alışkanlıktır. (Türk Dil Kurumu (TDK, 2011: 28) Arapçadan dilimize geçmiş olan bu sözcük bir toplumda öteden beri uygulanmış yazısız nesilden nesle geçen ve halk arasında iyilik ve kötülük değerleriyle devam ettirilen ve yapılması uygun olan veya olmayan kurallardır. Örflere göre daha esnektir. Alışkanlık temellidir. Tek müeyyidesi yapılması uygundur veya uygun değildir şeklindedir. Örneğin resmi bir toplantıya koyu renk takım elbiseyle gitmek veya bıçağı sağ elle tutmak adettir.

6.5. Görenek

Bir şeyi görüle geldiği gibi yapama alışkanlığı olan görenek öteki sosyal alışkanlıklar gibi gerekli ve uygun görülenleri kapsar daha çok uygulama ve maddi alanda üretim ve kullanım tarzıyla ilgili olan görenek “görmek” kelimesinden gelmektedir. Öteden beri yapılagelen ancak adet durumu kazanmamış olan bu davranış biçimlerine grubun toplumun gelişmesine uygun yenileri eklenir. Adetlere kere göre kuvvetli yaptırımlara sahip olmayan görüp tekrarlamak alışlagelen normlar görenek olarak gruplandırılmaktadır. Görenekte müeyyide yapılsa çok iyi olur, yapılmasa çok iyi olur seviyesindedir. (Eroğlu, 2000: 4)

6.6. Teamül

Bir yerde öteden beri olagelen davranıştır. (TDK,2011:2293) Öteden beri olagelen muamele alışkanlığına uygun bir biçimde davranılması zorunluluğu, hiçbir yerde yazılı olmayan, eskiden beri yapılageldiği için kanun gibi sağlamlaşan usuldür. (Develioğlu, 1995: 1250)

Teamül bağlayıcı bir unsurdur. Alışkanlıkların kudretini tartışmak zordur bireylerin günlük hayatlarında birbirlerine karşı uyguladıkları basit, biçimsel ve çoğu kez yapay bir nitelik taşıyan davranış kuralları teamülü oluşturur. Teamül yazılı hukukta olmamasına rağmen müeyyide olarak “yapılsa iyi olur, yapılmasa iyi olur; uyulsa iyi olur. Uyulmasa iyi olur seviyesindedir. (Eroğlu, 2000: 4)

6.7. Moda

Moda göreneğe göre daha kısa süreli olan, çabuk değişebilen, öykünme yoluyla yayılan, temelinde değişiklik ve özgünlük duygusu yatan geçici davranış biçimidir. (Örneke,1977:128)

Sinema, televizyon, basın yayın, sosyal medya modanın sürekliliğinde etkili olmaktadır ve kendini en çok giyim kuşam ve süslenmede göstermektedir. Sosyal normlar içerisinde en kısa süreli olan ve çabuk yayılandır. Moda sosyal normlar içerisinde en kısa süreli olan, çabuk değişebilen, taklit yoluyla yayılan, temelinde değişik ve orijinallik dürtüsü yatan geçici davranış biçimidir. Çabuk yayılması, ar olana aykırı düşmesi, insanın değişik ihtiyaçlarından kaynaklanması, ticari amaçlarla desteklenmesi, cins ve yaş grupları arasında daha belirgin olması belli başlı özelliklerindendir. Moda yapılsa da olur, yapılmasa da; uyulsa da olur, yapılmasa da olur uyulmasa da seviyesinde kalmaktadır. (Eroğlu, 2000: 2)

Sosyal normlar toplumsal düzen ve dengede etkin rol taşımaktadır. Toplumlar bu kurallara yazılı olsun veya olmasın riayet göstermekte ve bazen değişim bazen gelişimlerle sürekliliğini devam ettirmektedir.

7. Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri

İnsan yaşamının başlıca üç evresi olan geçiş dönemleri Doğum evlenme ve ölümdür. Halk kültüründe geçiş dönemleri doğum, evlenme ve ölüm, bireyin yardıma ihtiyaç duyduğu dönemlerdendir. Bu nedenle, bireyi bu hassas döneminde çeşitli tehlikelerden korumak, onu kutsamak ve yeni dönemine hazırlamak için her toplumda yüzlerce adet ve inanma uygulanır. Uygulanan bu adet ve inanmalar, bireyin içinde yaşadığı toplumun halk kültürünü oluşturur. Bu dönemlerle ilgili düşünce, tutum, davranış, işlem ve uygulamalar belirli bir ülkenin bir halkın, ya da bir etnik grubun coğrafyasından veya kültüründen gelen kimi yerel ayrımların dışında ana çizgileriyle evrensel bir nitelik taşımaktadır.

7.1.Doğum

Geçiş dönemlerinde ilk sırada yer alan doğum, dünyanın pek çok yerinde ve ülkemizde mutlu bir olay kabul edilmiş.

Anneye benlik ve bütünlük, babaya güven, akrabaya, soya, sopa da güç kazandıran ve yaşamın başlangıcı olan doğum olayı gerek söz konusu çift, gerekse yakınları tarafından büyük önem taşımaktadır. Aidiyet duygusunu perçinleyen çoğalma üreme gibi dürtüleri sosyal statü haline getiren doğum başlangıcından itibaren birtakım gelenek, görenek adet ve inanmaları da beraberinde getirir.

Doğum yeni bir insan hayatının başlangıcı olması nedeniyle hem biyolojik hem de kültürel olarak toplumda ve geçiş dönemleri içinde önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü topluluk, soyun ve kültürün devamının sağlanmasına özel önem göstermektedir. Bu nedenlere bağlı olarak doğum Türkiye'nin her yerinde mutlu bir olay olarak kabul edilmektedir. Dünyaya gelen her çocuk ailenin devamı için önemli görülmektedir. "Doğum, her toplumda anne, yeni bebek ve akrabalarıyla ilgili davranışları içeren bir toplumsal örgütlenme içinde karşılanır. Bu davranışların bazıları ritüel bazıları anne ve bebeğin sağlığı ile ilgilidir ve çoğunlukla iç içe geçerler. Bunun yanında bebeğin ilk doğduğundaki çaresizliği bakımıyla ilgili kuralları adetleri çoğaltmaktadır ve bu meşakkatli süreç doğum ve bebeğin bakımında kültürel niteliğin etkisini artırmaktadır. Bu nedenle doğuma bağlı geleneklerin toplumun yaşam biçimi hakkında fazlasıyla bilgi sahibi olmanızı sağlamaktadır. Geçmişte ve günümüzde doğumla ilgili olan inançlar, geleneksel uygulamalar doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası olmak üzere üç ana başlık altında incelenmektedir.

Doğumla ilgili inanmalar doğum öncesinde evlilikle başlar Gelin oğlan evine geldiği ilk gün kucağına bir çocuk, özellikle erkek çocuk verilir. Gelin yatağı hazırlanırken yatakta bir erkek çocuk yuvarlatılır. Bütün bunlar ailenin soyun devamı için bir çocuğun olması ve özellikle erkek olması içindir ve kadının aile içindeki önemini özellikle kırsal kesimdeki toplumlarda belirlemede etkindir. Kadının saygınlık kazanabilmesi için mutlaka doğurması, anne olması gerekir. Çocuğu olmayan kadın verimsiz kabul edilir, hor görülür, kınanır. Bunun için, çocuk sahibi olmak isteyen kadın çeşitli yollara başvurur bazı toplumlarda evlilik öncesi çocuğun olup olmayacağını öğrenmek amacıyla yapılan inanmalar dikkat çekicidir. Pertev Naili Boratav Balıkesir'de fal türünden bazı işlemler başvurulduğunu o yörede Deve Dede ve Çır Çır Dede adlı yatırlardan birine gidilerek bir

küçük salıncak kurulduğu ve içine bir deve biçiminde bir taş koyarak salıncığın kendiliğinden sallanıp sallanmadığına bakıldığını sallanırsa çocuğun olacağını sallanmazsa olmayacağına inanıldığını aktarır. (Boratav, 1984: 106)

Doğum olayı karı kocayı ana baba yapar, onlara yeni kültürel görev ve sorumluluklar yükler. Karı koca arsında anlık babalık bağı kurar ve beraberinde pek çok bağı getirir. Bazı kültürlerde “kuvad” denilen ve kadının hamileliği süresince erkeğin kadının yaşadıklarını anlaması için bir töre uygulanır ve erkeğe doğumdan önce hamile doğumdan sonra lohusa gibi bakılır hatta doğum sırasında doğum ağrıları çeker. (Güvenç, 2003: 244)

7.2.Evlenme

İnsanların aile oluşturmak için bir araya gelmeleri evlilik ile olmaktadır. Geçiş dönemleri içinde ikinci sırada olan evlilik toplumdan topluma ve bir toplumda zaman içerisinde değişim gösterebilmektedir.

Tarih boyunca toplumlar kendi toplumsal ve kültürel yapılarına uygun evlilik biçimleri geliştirmişlerdir. Günümüze gelinceye kadar farklı kültürel yapılar içinde çeşitli evlilik tipleri denenmiş bunların bir kısmı geleneksel yapı içinde yer alırken bir kısmı zamanla terk edilmiştir. Her toplum için geçerli olmasa da çoğunlukla dişi ve erkek arsında doğumla sonuçlanacak cinsel bir birlikteliğin izni toplum tarafından verilmektedir. Bununla birlikte evlilik tiplerinin bir bölümü yasalarca desteklenmiş bir bölümü ise yasaklanmıştır. Evlilik doğuma izin veren bir geçiştir. Bozkurt Güvenç’e göre evlenme iki gencin yaşam kaderini birleştirir ve aileler arası ilişkileri akraba dost komşuların bu birleşime tanık olması söz konusudur. Bu tanıklık bir törene dönüşür ve evlenme ve düğün bir bütünün parçaları haline gelir. Düğünler insanların mutluluklarını ifade eden törenlerdir. Evlenen çiftin etrafındaki insanların katıldığı bu tören içerisinde pek çok âdeti barındırır .Evlilik çeşitleri Endogami (Grup İçi Evlilik) ve egzogami (Grup Dışı Evlilik) olarak sınıflandırılır. Evliliği cinselliğin kullanımı hakkı olarak tanımlamak evlenme ve çiftleşme arasındaki farkı ayırt edebilmek için önemlidir, Bu fark evlilik şekillerini oluşturur. En yaygın evlilik şekli tek eşliliğe dayanan monogamidir fakat çok eşlilik polijini ve poliandri örnekleri görülür ancak Kocaeli de yaşayan Romanlar tek eşlilik türü

olan monogamiyi uygulamaktadır. Evlilik çeşidi olarak da yaygın biçimde endogami görülür. Ölen kadının kız kardeşiyle evlenmemeye Sorarat; ölen kadının erkek kardeşiyle evlenmeye Levirat denir. (Haviland, 2002: 207)

7.3 Ölüm

İnsan doğar büyür ve ölür. İnsan yaşamı ölümle nihayetlenir. Ölümünde diğer geçiş evreleri gibi süregelen yapılagelen adetleri vardır ve bu adetlerin pek çoğu inanma temellidir. Ölüm olayında etkili olan en önemli duygu korkudur ve bu duygu etrafında gelişen birtakım sakıncalar hazırlıklar korkuyu hafifletmenin bir yoludur. Matem uygulamaları tarihin ilk zamanlarından beri vardır örneğin eski Türkler de “Yuğ Törenleri” düzenlenir ve bu törende ölünün mezarı etrafında yedi defa dönerlerdi (Banarlı, 1976: 44) ve ünlü yunan ozanı Homeros İlyadası’nda Akhilleus’un kardeşi Patroklos’un ölümü üzerine kendini yerden yere attığını görürüz. Ölüm olayı ile birlikte ölümü anlamlandıramayan insan ölümle ilgili düşüncelerini, sıkıntılarını birtakım uygulamalarla hafifletmeye anlam vermeye çalışmıştır. Canlı varlığın hayati fonksiyonlarının sona ermesi olarak bilinen ölümü yaşamdan ölüme kadar insanların yaşantısında yaralan ve manevi bütün kültürel değerleri inceleyerek geleceğe miras kalmasını amaçlayan halk biliminin önemli aşamalarından birini oluşturmuştur.

İnsanoğlu için Ölüm gerçeği üzücü, soğuk ve acı dolu fakat kaçınılmaz olmuştur. Doğan her canlı bir gün bu gerçeğe karşılaşır. İnsanlar ölümü, “öte dünyaya uçmak”, yani hayatın sonu olarak algılamaktadır. İnsan hayatının son aşaması olan ölüm insanlar tarafından zor kabul edilen bir gerçektir. Yaygın olarak çaresizlik oluşturan ölüm can ve bedenin birbirinden ayrılmasıdır. Ölümü uzaklaştırmak, ölenin öte Dünya’da huzur içinde olmasına yönelik işlemleri yapmak, ölenin yakınlarına ve çevresine yeni ölümler gelmesinin önüne geçebilmek, ölenin yakınlarını yeniden gündelik yaşama katılmasını ve toplumsal adaptasyonunu sağlamak halk arasında ölüme karşı çaresiz kalan insanın ölümle duyulan çaresizliği hafifletme çabasıdır. Ölümün herkes için kaçınılmaz bir son oluşu, dünyanın her yanında ölüm çevresinde toplanan adetlere ve işlemlere evrensel bir karakter kazandırmıştır Bu bakımdan aralarında gerek coğrafi, gerekse kültürel bakımdan ayrımlar

bulunan değişik yapıdaki toplumların konuyla ilgili inanmaları, adetleri ve işlemleri arasında çoğu zaman şaşırtıcı benzerlikler görölmektedir. (Örnek,1977: 207)

BİRİNCİ BÖLÜM

KOCAELİ VE KOCAELİ ROMANLARI

1. KOCAELİ İLİ

Asya ve Avrupa'yı birbirine bağlaması sebebiyle transit ve kavşak bir kent olma özelliği taşıyan Kocaeli geçmişten günümüze farklı kültürlerle ev sahipliği yapmış bir coğrafyadır. İki kıtayı birbirine bağlayan, Marmara Denzinin ve Marmara Bölgesinin doğusunda yer alan Kocaeli şehri, iklimi verimli toprakları ormanları akarsuları ve gölleri gibi doğal özelliklerinin yanında sanayisi ve beşeri özellikleriyle önemli bir yerleşim merkezidir. Doğusunda Adapazarı, güneyinde Bursa, güneybatısında Yalova ve batısında İstanbul bulunan Kocaeli şehri kara, demir, deniz ve havayolu ulaşımında Türkiye'nin en önemli geçiş noktalarından biridir. Kendiyle aynı ismi taşıyan Körfezin doğu yakasında yer alan İzmit bir kıyı şehridir jeolojik ve coğrafi yapı bakımından 40-41 derece kuzey paralelleri ile 29-31 derece doğu meridyenleri arasında bulunmakta, güneyinde İzmit körfezi ve güneyde dik yamaçlarla körfeze uzanmaktadır.

1.1. Tarih

Şehrin tarihi oldukça eskidir. Asya ve Avrupa kıtaları arasında önemli yolların kesiştiği bir konumda olan Kocaeli'nin tarihi Bithinya adı verilen bölgede kurulmuştur ve sırasıyla Olbia, Astakos, Nicomedia, İznikmid, İzmit ve Kocaeli adlarını almıştır. M.Ö. 712'de Trakya'dan gelen Megaralılar İzmit körfezi kıyılarına yerleşip Astakos denilen şehri kurmuşlardır bu kente kurucusunun ismi Nikomedia adı verilmiştir.

Roma İmparatoru Diocletianus, İzmit'i imar etmiş ve Roma İmparatorluğunun başkenti yapmayı tasarlamış ise de ömrü kâfi gelmemiştir. Roma İmparatoru Konstantin, Roma İmparatorluğunun başkentini İstanbul'a nakletmiş ve kendisi İzmit'te ölmüştür. Roma İmparatoru Justinianus da İzmit'i imar etmiştir. Roma İmparatorluğu M.S. 395

senesinde ikiye bölününce bu bölge, Anadolu gibi Doğu Roma olan Bizans'ın payına düşmüştür.

M.S. 7. asırda İslam orduları İstanbul'u fetih için geldiklerinde yolları üzerinde bulunan bu bölgeyi fethetmişler fakat ellerinde devamlı tutamamışlardır. 1071 Malazgirt Zaferinden sonra Türk orduları bu bölgeye de geldiler. Anadolu Selçuklu Devleti kurulunca İznik başkent oldu.

1204'te Lâtinler İstanbul'u işgal edince Bizanslılar başkentlerini İznik'e naklettiler. Latinler İzmit ve civarını da ele geçirdiler. Bizanslılar 1207'de İzmit'i Lâtinlerden geri aldılar. Kocaeli ancak Osmanlı Devletinin fethi ile kesin şekilde Türk hâkimiyetine girmiştir. Orhan Gazi 1331'de İzmit'i kuşatmış fakat Bizans İmparatoru büyük bir kuvvetle gelince Orhan Gazi kuşatmayı kaldırmıştır. 1337'de Orhan Gazi zamanında Akça Koca emrindeki Türk ordusu İzmit ve çevresini fethetmiştir. Orhan Gazi İzmit'i il olarak büyük oğlu Rumeli Fâtih Veliâht-Şehzâde Gazi Süleyman Paşaya vermiştir. Akçakoca Karadeniz'e kadar bütün bölgeyi fethetmiştir. Böylece ilk defa Karadeniz sahiline inilmiştir.

28 Temmuz 1402'de Ankara Meydan Savaşında Yıldırım Bayezid'in ordularını yenen Timur'un ordusu İzmit'e kadar gelmiş ve İzmit'i ele geçirmişlerdir. Timur'un geri çekilişinden sonra 'Fetret Devri'nde Osmanlı şehzâdeleri arasında saltanat kavgasından faydalanan Bizans İzmit'i geri almıştır. Osmanlı devrinde İzmit bir sancak (il) merkezi olmuştur. Adapazarı, Kandıra, Karamürsel, Yalova Gebze kazaları 1888'de kurulan Kocaeli bağımsız sancağına bağlanmıştır.

Osmanlı devrinde İzmit, Üsküdar'dan doğuya giden büyük ticaret yolu üzerinde önemli konaklardan biri olmuştur. Şehirde birçok ticaret hanları ve kervansaraylar yapılmıştır. Osmanlı Devletinin ilk Tersanesi İzmit'te kurulmuştur. Bu tersaneden savaş ve ticaret gemileri yapılırdı. Tersanede on dokuzuncu asrın ikinci yarısına kadar faaliyet gösterilmiştir

Evliya Çelebi eserinde, 1640 yılında şehirde 1100 dükkân ve 200 kereste deposu bulunduğunu ve mühim ticaret merkezi olduğunu kaydeder. Eserde bu bölgeden ağaç denizi ve hudutsuz dağlardan söz eder.

Birinci Dünya savaşının getirdiği yıkımlar sonucunda önce İngilizler sonra Yunanlılar tarafından işgal edilen Kocaeli 28 Haziran 1921’de ordumuz tarafından işgalden kurtarılmıştır. 28 Haziran günü Kocaeli’nin kurtuluş günü olarak her yıl törenlerle kutlanmaktadır.

1.2. Coğrafyası

Marmara Bölgesinde yer alan Kocaeli, kuzeyde Karadeniz, güneyde Bursa, batı ve kuzeybatıda İstanbul, doğuda Sakarya illeriyle çevrilidir. Kuzeyde Kocaeli Platosu, üzerinde az sayıda tepe vardır. Dağlar Kocaeli ili topraklarının yüzde 18,8’ini kaplar. İlin kuzey kesiminde tek tek kütleler halinde tepeler, güney kesiminde ise Samanlı Dağları yer alır. Kocaeli sınırlarında bulunan tek göl Sapanca’dır. Sapanca Gölü’nün büyük bir bölümü de Sakarya sınırları içinde kalmaktadır. Riva Deresi, Göksu Deresi, Ağva Deresi, Yulaflı Deresi, Sarısu Akarsuyu ilin başlıca akarsularıdır. Kocaeli ili 3.505km²’lik yüzölçümüne sahiptir. Sakarya Irmağının batı yakasından başlayarak Pamukova ve İzmit Gölü’nün kuzeyinde Bozburun’a uzanan Samanlı Dağları İzmit ve bu dağların en yüksek noktası Kel Tepe’dir. İldeki diğer önemli dağlar Dikmen Dağı, Naldöken Dağı, Naz Dağı ve Çene Dağı’dır. İzmit kenti ile Sapanca Gölü arsında uzanan düzlükler ve Dilovası ilin ovalarıdır. Karadeniz’e uzanan Akarsuların olduğu Kocaeli ilindeki Riva Deresi, Ağva Deresi, Yulaflı Deresi, Karadeniz’e dökülen dereleridir. Ayrıca Kocaeli’nde doğup Kocaeli’nde denize dökülen Sarısu, kiraz dere, kaynarca deresi, başlıca akarsularındandır.

İklimi ve bitki örtüsü: Genel anlamda Karadeniz ile Akdeniz ikliminin kesiştiği bir iklim tipi bölgede egemendir. Yazlar sıcak ve az yağışlı, kışlar yağışlı ve Türkiye’nin pek çok yöresine oranla ılık geçer. İlin kuzey kesimlerinde Karadeniz kıyılarında yaşanan yaz mevsimi, ilin güney bölümlerinde yaşanan yaz oranla daha serindir. Kocaeli iklimi Akdeniz iklimi ile Karadeniz iklimi arasında bir geçiş oluşturduğu söylenebilir.

Kocaeli de bitki örtüsü Marmara bölgesinin özelliğini taşımakla birlikte samanlı Dağları ve Karadeniz kıyısı sık ve nemcil ormanlarla kaplıdır makiler ve step bitkileri görülen türlerdendir. Kuzeyden güneye doğru inildikçe Karadeniz kıyısına özgü bitki toplulukları yerini Akdeniz bitkileri almaya başlar.

Yüzölçümü : 3.612 km²

Nüfusu : 1.759.712 (2015)

İl Telefon Kodu: 262

İl Trafik No : 41

2. KOCAELİ İLİNDE ÇALIŞAMA YAPTIĞIMIZ MAHALLELER

Akçakayran, Kozluk, Tavşantepe, ve Serdar mahallesidir.

2.1. Akçakayran Mahallesi

Kuzeyinde Karadeniz, doğusunda Karasu güneydoğusunda Adapazarı güneyinde İzmit, batısında Şile olan Kandıra doğal güzellikleri, zengin kültürü, geniş arazi ve ormanlarıyla birlikte nüfus bakımından da Kocaeli ilinin en kalabalık ilçelerinden biridir. Tarım hayvancılık, turizm gibi geçim kaynaklarına sahip kandıra da 1930’lu yıllarda Bulgaristan’dan göç edip geldiğini söyleyen ve bazıları yerleşik bazıları göçebe olarak yaşayan, bohçacılık, hurdacılık, toplayıcılık, müzisyenlik gibi işlerle uğraşan ve en eski meslekleri demircilik olan romanlar ve 80 yılı aşkın bir süredir Akdurak Mahallesi olarak da bilinen Akçakayran Semtinde yaşamaktadır .Mahallede sayıları 2000 civarında roman vardır ve Romanlar Kandıra Romanları Derneği adı altında birleşmişlerdir. Kandıra Roman Dernek Başkanı İhsan Okatan, Kandıra’da Tekeli Çarşıbaşı ve Akçakayran’da Yerleşen Romanların Lozan Antlaşması Sonrasında Rumeli’den geldiğini aktarmaktadır(Kk17)

2.2. Kozluk Mahallesi

İzmit merkezde yer alan Kozluk Mahallesi bir diğer kullanımıyla ‘‘Aynalıkavak’’ nüfus mübadelesi sonrası 4 Nisan 1924 yılında Yunanistan’ın Selanik Şehri Serez Köyünden yola çıkan yaklaşık 200 kişi İstanbul üzerinden İzmit’e göç ederek Kozluk

mahallesine yerleşmişlerdir. Kozluk Mahallesinde toplu halde yaşayan ve geçmişten bu yana pazarcılık, müzisyenlik ve hizmet sektörü gibi işlerle uğraşan Romanlar Kozluk Mahallesinde 3000 kişi civarındadır. Mahallenin toplam nüfusu 13 bin civarındadır.

2.3. Serdar Mahallesi

Nüfus mübadelesi sonrası Romanya'dan Göç edip Trakya üzerinden İstanbul'a İstanbul'dan da Kocaeli'ne gelmişlerdir. Mahallede İstanbul Silivri'de doğmuş kişiler yaşamaktadır. İstanbul'dan ilk önce küçük bir gurubun iş bulmak için geldiğini daha sonra gelenlerin artığını yerleştiklerini ve pazarcılıkla uğraştıklarını aktarmaktadır. Mahallede pazarcılıkla uğraşan gruba "Limoncu", bohçacılıkla uğraşan bursa İznik'ten gelen gruba "Bohçacı" denmektedir. Bohçacı ve Limoncular birbirleriyle kız alıp vermemekte ve kültür alışverişinde bulunmamaktadır. Bohçacılar Alevidirler. Serdar Mahallesi Muhtarı Sedat Şanbay mahallede 5000 civarında Roman vatandaşın yaşadığını aktarmaktadır.

2.4. Tavşantepe Mahallesi

Cumhuriyetin ilanından sonra yapılan nüfus mübadelesi sonucunda Selanik'ten Adapazarı, Kandıra, Yalova gibi yerler yerleşen Romanlar daha sonra İzmit Tavşantepe Mahallesine gelerek yerleşmişlerdir. Çadırlarla göçer halde yaşayan ve demircilik yapan Romanlar Kocaeli'ye yerleşince bohçacılık, toplayıcılık, müzisyenlik, servisçilik yapmaya başlamışlardır. Yaz dönemlerinde Tavşantepede yaşayanların bir kısmı Düzce, Fatsa civarlarına mevsimlik işçiliğe ve toplayıcılığa gitmektedir. Mahallede okuma yazma oranı oldukça düşüktür. Tavşantepede yaşayan Romanlar kandıra Akçakayran mahallesindekilerle akrabalık ilişkilerine sahiptir kız alıp vermektedir. Serdar mahallesiyle kız alıp verilmemektedir. Alevi inancına mensup olan mahalleliler evlilik tercihinde de akrabalarını seçmektedirler

3. ROMANLAR

Gerek dünyada gerekse Türk toplumunda oldukça eski bir yere sahip olan Çingeneler/Romanlar adları kimlikleri kökenleri ve göç yolları bakımından pek çok yönden dikkat çeken bir topluluktur. Pek çok araştırmada Hindistan'dan göçler yoluyla dünyaya yayılan ve çalgıcılık demircilik toplayıcılık ayı oynatıcılığı gibi pek çok meslekle uğraşan müzik konusunda doğuştan yetenekli olduklarına inanılan ve tanrının onları yemek içmek dans etmek ve uyumak için yarattığı düşünülen yeryüzünün bu renkli halkı hiçbir zaman hak ettikleri muameleyi görememiş horlanmış itilmiş yok sayılmış ötekileşmiş ve alt kültür kimliğinden sıyrılamamıştır. Romanlar anavatanları kuzey-batı Hindistanlı IX. ve X. yüzyılda terk ederek çeşitli boylar halinde batıya göç etmişlerdir. Genel olarak, ilk göç yıllarında “göçebe” olarak ve daha sonraki yıllarda önemli bir kesimi “yerleşik” düzene geçerek yaşamlarını sürdüren Çingeneler, Avrupa'nın çeşitli ülkelerine XV. yüzyılda gelmişlerdir. Yerleşmiş oldukları ülkelerde gelenek ve göreneklerini sürdürmüş; mesleksel, sanatsal ve kültürel varlıklarını korumuş; her türlü baskı, sindirme ve yok olmaya karşın yaşayış biçimlerini günümüze kadar devam ettirmiştir. Bu demektir ki, bu insanlar bir yıldan fazla bir süreden beridir, anavatanlarının dışında yaşamlarını sürdürmektedir. Çingenelerin anavatanları ve geldikleri yer konusunda çeşitli görüşler ileri sürülmektedir. Ancak bu insanların Hint asıllı olup anavatanlarının kuzey-batı Hindistan olduklarıyla ilgili pek çok kanıt mevcuttur. IX. yüzyıldan sonra kuzey-batı Hindistan'ı çeşitli nedenlerle terk ederek 950 yılında İran'ın İsfahan şehrine gelmişlerdir. Daha sonra bir kısmı İran üzerinden bir kısmı Kafkasya, Rusya, Sibirya ve kuzey Avrupa ülkelerine; bir kısmı Güneydoğu Anadolu üzerinden Suriye, Mısır ve Kuzey Afrika ülkelerine; bir kısmı ise Anadolu üzerinden Balkan ve Avrupa ülkelerine “göçebe” topluluklar halinde göç etmişlerdir.

Dünyanın dört bir yanına dağılmış gerek “göçebe” gerekse “yerleşik” düzende yaşayan Çingenelerin toplam sayısı konusunda, net bilgiler bulunmamakla birlikte dünyada 30-40 milyon arasında değişmekte olduğu tahmin edilmektedir. Bu sayının 15 milyon kadarı Doğu ve Orta Avrupa Ülkelerinde “yerleşik” düzende yaşamaktadır. (Arayıcı, 2008: 27)

Anavatanları ve ilk geldikleri yer konusunda çeşitli görüşler ileri sürülmektedir. Ancak bu insanların Hint Toplumsal yapıda genellikle demirci göçebeler olarak bilinen Çingeneri'in önemli bir çoğunluğu, Hindistan'ın Rajasthan Eyaleti'n de yaşamaktadır. Bu insanların sosyoekonomik durumları genellikle iyidir. Bunların çalışma alanları arasında, genel olarak demircilik mesleği ilk sırayı almaktadır. Asıllı olup anavatanlarının Kuzey Batı Hindistan olduklarıyla ilgili pek çok kanıt mevcuttur. Hindistan geçmişte olduğu gibi Günümüzde de de farklı kültürlerin ve ulusların birlikte yaşadığı çok kültürlü ve çok kimlikli mozaik bir toplumsal yapı olma özelliğini korumaktadır.(Arayıcı, 2008: 27)

Kuzey Hindistan kökenli olan Çingenerler IX. yüzyılda çeşitli sebeplerden dünyanın değişik bölgelerine göç etmişlerdir. Şu anda Asya içerisinden başlayarak Kafkaslar, Ortadoğu, Avrupa, Kuzey Afrika ve Amerika'da yaşamaktadırlar. (Duygulu, 1998: 34)

Romanların kökenine dair birinci kaynakların azlığı nedeniyle çok uzun bir süre Romanların kökeninin Mısır olduğu düşünülmüş ve bu nedenden Romanlar, Mısırlı(kıpti)anlamına gelen Gypsie, Egyptian ve Gitana gibi isimlerle anılmışlardır. Ancak son iki yüzyıldır özellikle dil konusunda yapılan çalışmalarda Romanların Mısır değil Hint kökenli oldukları düşüncesi ağırlık kazanmıştır. Günümüzde ise antropolojik ve filolojik araştırmaların ışığında Romanların Hindistan kökenli oldukları kesin bir şekilde ileri sürülmektedir. Romanların tipolojik yapılarından hareketle Hintli olduklarına hükmedilmesinin yanı sıra antropolojik olarak da Ariler öncesi Hindistan'ın yerlileri olduğu kanaatine varılmaktadır(Özkan,2000: 30-31)

Dünyada yaklaşık olarak 60 kadar Çingene grubu (boyu) vardır. Farklı isimlerle tanımlanan Çingene gruplarında "Tséra", "Vista" ve "Nátia" olmak üzere üç değişik seviye tespit edilmiştir.

Dünyada Çingene kanı taşıdığı düşünülen üç ana grup vardır. Kaldera, Gitano ve Manuşlar. Bu üç grupta kendi içlerinde değişik adlarla çeşitlenmektedir. Kalderalar yalnızca kendilerinin Çingene olduklarını iddia etmektedir. Önce balkan yarımadasından çıkmış sonra Orta Avrupa'dan Fransa içlerine yayılmışlardır. Gitanolara yalnızca İspanya, Portekiz, Kuzey Afrika ve Güney Fransa'da rastlanılmaktadır. Manuşlar ise Orta Avrupa'daki

Çingenelerdir. Muhtemelen İndus kıyılarından geldikleri için kendilerine “Sinti”de denilmektedir. (Berger, 2005: 5-8)

Çingenelerin ana dilleri Romanca’dır. “Rom” insan anlamına gelmekte ,”Roma” ise halk demektir. Türkiye’de de bu bağlamda “Roman” olarak anılmaktadırlar. Eskiden yaygın olarak Çingene deniliyordu ama artık bu tanım kabul görmüyor. Avrupa’da Gypsy’nin yerine Roma ve Sinti almaktadır. İlk yurtları Hindistan’ın Pencap eyaletinden yola çıkanlara Roma, Sinti eyaletinden çıkanlar ise Sinti denilmektedir. (Marsh, 2005: 1)

Anavatanlarından göç eden Çingene gurupları arsında küçük bir kesimini, Rusya’ya ve oradan da Sibirya’ya göç edenler oluştururken; büyük bir kesimini ise, Kafkaslardan Ermenistan ve Güneydoğu Anadolu üzerine iki kola ayrılarak Avrupa’nın çeşitli ülkelerine göç edenler oluşturmaktadır. Bu yolu takip eden çingeneler ilk olarak 1150 yılında İstanbul’a gelmiştir. Belli bir kesimi İstanbul’da kalmış ve kalmayanlar ise başta Romanya, Bulgaristan, Yunanistan, Yugoslavya, Macaristan olmak üzere, Avrupa’nın değişik ülkelerine dağılmışlardır. Diğer ikinci bir kolu takip edenler ise, Güneydoğu Anadolu bölgesi üzerinden, Irak, Suriye ve Filistin’i geçerek Mısır’a gelmişler ve oradan da Kuzey-Afrika’nın çeşitli ülkelerine dağılmışlardır. (Arayıcı, 2008: 29)

3.1. Romanlara Çeşitli Bölgelerde Verilen İsimler

Cono (Adana)

Roman (İzmir)

Şopar (Tekirdağ, Kırklareli)

Cingan (Bolu, Kastamonu, Çankırı, Sinop, Çorum, Afyon, Ankara, Kırşehir)

Mıtrip (Van, Diyarbakır)

Mutruf (Ardahan)

Bala (Ilgın, Konya)

Poşa (Erzurum, Artvin, Kars). Anadilleri Ermenice olup Doğu Anadolu’da yaşamaktadırlar.

Gurbet, Kurbat (Tunceli, KKTC, Hatay)

Kareçi (Birecik, Diyarbakır, Niğde ve civarında)

Çingit "Göçebe, Çingene" (Amasya, Samsun)

Abdal (Dört Yol-Hatay, Kahramanmaraş)
Çerge, Firavun (Edirne)
Dom (Van, Hakkari)
Âşık - (Diyarbakır)
Kıpti
Orom (Zonguldak, Bartın)
Ole (KKTC)
Diğer diller[değiştir | kaynağı değiştir]
Athingani, Atzinganoi (Yunanistan)
Bohem, Bohemian (Fransa'da, Çek bölgesi Bohemya'dan göçenlere)
Cadeipti, Cingali, Cinguli, Zingari, Zingaro (İtalya)
Cascarots (Baskça)
Cigani (Slovenya)
Cigány, Ciganyok, Pharaones "Firavun'un halkı" (Macaristan)
Cikan (Çek)
Cyganie (Polonya)
Garaçı (Azerbaycan)
Giofog (Galce, İrlanda)
Gipcyan, Gipson, Gypsy (İngiltere)
Gitan, Manouches, Tzigane, Saracens "Araplar" (Fransa)
Gitano (İspanya)
Gypsy (İngilizce)
Luri, Luli (İran)
Qereçi (Mıtırnb,Elikci) (Kürtçe)
Nuri (Mısır, Suriye, Filistin)
Rom/Roma/Rroma (birçok dilde)
Tsigani (Romanya)
Tsigán /цыган/ (Rusya)
Zegynen (İsviçre)
Zigenare (İsveç)
Zigeuner, Sinti (Almanya, Belçika ve Hollanda)
Zingarelle, (İtalya) (Arayıcı, 2008:..39)

3.2. Türkiye Romanları

Türkiye’de yoğun bir Roman nüfusunun olduğu bilinmekle beraber yüzyıllardır yadsındığından kesin rakamlar resmi kayıtlarla belirtilmemekte; ancak Romanlar üzerine yapılan akademik araştırmalar göre 2-5 milyon arası Romanın Türkiye sınırları içerisinde yaşadığı düşünülmektedir.(Demirvuran,2007: 92)

1877 Osmanlı-Rus Savaşı sonrası Balkanlar’dan Anadolu’ya Yapılan zorunlu göç dalgasından Romanların da etkilenmiş olması muhtemeldir; ancak asıl göçler Cumhuriyetten sonra gerçekleşmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra Mustafa Kemal Atatürk ,ülke sınırları dışında yaşayan ve kendilerini Türk hisseden mübadele yoluyla Türkiye’ye çağırmış ,Romanlar da bu mübadele sonucunda Avrupa’dan gelip Trakya üzerinden Anadolu’ya yayılmışlardır. (Kolıkrık,2006:3)

Bugün ülkemizin her tarafında gerek göçer durumda gerekse yerleşik düzende yaşayan Çingenelere rastlamak olanaklıdır. Çingeneler tüm ülkeye yayılmış durumdadır. Trakya ve Marmara Bölgeleri’ndeki Yerleşim birimleri olmak üzere, Samsun, Antalya, Adana, Denizli, İskenderun, Eskişehir, Uşak, Hakkâri, Mardin, Siirt, Van ve Ağrı bölgelerinde toplu olarak yaşamlarını sürdürmektedir. .Fakat süreç içinde asimilasyona uğrayıp toplumsal yapıyla tamamen bütünleşmeleri nedeniyle bazı bölgelerde varlıklarının tespit edilmesi giderek güçleşmiştir.(Arayıcı,2008:241)

Türkçede Romanlar, yaşadıkları yöreye bağlı olarak Çingene sözcüğünün versiyonları olan çeşitli isimlerle anılırlar. Bunlardan bazıları şunlardır: Çingen, Cingen, Cıgan, Çingan, Çingân, Cingan, Çincane ve Cingane. (Arayıcı, 2008:39)

Türkiye’de yaşayan Romanların sayısı konusunda resmi bir rakam bulunmamaktadır. Farklı kaynaklarda 500 bin ile 2 milyon arasında değişen rakamlar verilmektedir. Yine tahminlere göre 20 bin Roman halen göçebe olarak yaşamını sürdürmektedir. Yaklaşık 100 bin Romanın nüfus kaydının olmadığı tahmin edilmektedir. Türkiye’nin hemen hemen bütün illerinde yaşamakta olan Roman kökenli insanların büyük

çoğunluğu İstanbul, Edirne, Çanakkale, Bursa ve Sakarya’da yaşamaktadır. Türkiye’de yaşayan Romanlar Dom, Lom ve Rom etnik kökeninden gelmektedir. Değişik bölgelerde Çingene, Karaçi, Elekçi, Mırtip, Abdal ve Dom gibi farklı isimlerle adlandırılmakta ve bunlardan en yaygın kullanılanı Çingenedir. Halen kendilerini Roman yerine Çingene olarak tanımlayan gruplar bulunmaktadır. Romanlar yaşadıkları her yerde dışlanma ile karşılaşmaktadır. Cimri, küfürbaz, kavgacı, güvenilmez, esrarcı, hırsız, pis, vb. küçük düşürücü ve aşağılayıcı birçok ifade onları tarif etmekte kullanılmaktadır. Türkiye’de çok sayıda Roman sivil toplum örgütü aktif olarak faaliyet göstermektedir.

Yeryüzünün en boyun eğmez halkı. Varlıklarını yüzlerce yıldır sürdürebilmiş değişik ülkelerde ya da aynı bölgede, bütün bir yaşam boyunca yanı başındaki kültürlerle komşu olamamış kendi kıyısından öteye geçememiş Dünyanın ve Avrupa’nın vatansızları Çingeneler/Romanlar. Dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi, Türkiye’de de yeterince bilinmemekte ya da ön yargılarla değerlendirilmektedir. Yüzlerce yıllık bir geçmişe sahip olmakla birlikte bulundukları ülkelerde alt kültür grubu olarak görülürler. Dilleri, müzikleri, dansları, inançları ve marjinal yaşam biçimleriyle bulundukları toplumlarda farklı bir görüntü çizen Romanlar, tarih boyunca bulundukları toplumlar tarafından yadsınımlıdır. Buna karşın dünyada yaklaşık olarak 50 ülkede ve 12 milyonun üzerinde Çingene nüfusunun yaşadığı bilinmektedir. Ancak kesin bir rakam belirtmek mümkün görünmemektedir. Nitekim Çingenelerin bulundukları ülkelerde kültürel, sosyal ve ekonomik nedenlerden dolayı etnik kökenlerini ortaya koymaktan kaçınmaları yaygın bir durumdur. Belki de tüm insanlık içinde yalnız onların bir memleket düşü yoktur. Türkiye’de ise ırk ayrımına dayalı bir nüfus istatistiği bulunmadığından sayıları tam olarak bilinmemektedir. (Kolukırık, 2007: 64)

Türkiye’nin neredeyse bütün ilçelerinde Çingeneler yaşamaktadır. Yaygın olarak yaşadıkları bilinen illerin arsında Kırklareli, Edirne, Ankara, İstanbul, Düzce, İzmit, İzmir, Afyon, Tokat, Sivas, Denizli, Mardin, Gaziantep, Kahramanmaraş, Adana, Samsun yer almaktadır. Türkiye’deki Çingenelerin nüfusu resmi rakamlara göre 500 bin resmi olmayan rakamlara göre ise yaklaşık 1,5 milyon civarındadır. Türkiye’de Çingeneler bölgelere göre çeşitli isimlerle anılmaktadır. Batı Anadolu ve Trakya’da “Çingene”, Van ile Ardahan arsında “Mutrip”, Orta Anadolu’da “Elekçi” , Erzurum ve civarında “Poşa”,

Anadolu'nun değişik yerlerinde “Esmer Vatandaş”, “Köçer”, “Arabacı”, Adana’da “Cano denilmektedir. (Foggo, 2005: 1)

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlükte Çingene, Hindistan’dan çıktıkları söylenen, dünyanın çeşitli yörelerinde göçebe olarak yaşayan bir topluluk veya bir topluluktan olan kimse olarak tanımlamaktadır. (TDK [Türkçe Sözlük] ,2011: 549) Yine Türk Dil Kurumu Roman sözcüğünün karşılığını Çingene olarak vermektedir. (TDK, 2011: 1982)

Çingene adı Farsça Çengiyan’dan gelmektedir. Çingeneler başlangıçta çeng çalmaları nedeniyle kendilerine çalgıcılar anlamında Çengiyan denilmiş, daha sonra ağız farklılıkları yüzünden Çingan biçimine girmiştir. (Eyüpoğlu, 1998: 14)

Romanların Anadolu’ya ilk geliş tarihleri kesin olarak bilinmemektedir. Ancak, bazı Çingene uzmanlarına göre, Çingeneler ana vatanları Kuzey batı Hindistan’dan Afganistan ve İran üzerinden Anadolu’ya özellikle IX. yüzyılın sonuna doğru ve X. yüzyılın başından itibaren gelmeye başlamıştır. Anadolu’ya gelen Çingenelerin önemli bir kesimi Anadolu’da kalmış ve kesin olarak yerleşmiş, diğer kesimi ise XI. ve XIII. yüzyıllar arasında İstanbul üzerinden Balkan ülkelerine gitmiştir. (Arayıcı,2008: 235)

Bu göçün en önemli özelliği, isteğe bağlı değil, zorunlu olmasıydı. Yani kitleler, göç etme yolunda gönül rızaları olmasa da, zorunlu olarak karşı tarafa göç ettirilmişlerdi. (Arı, 2003: 2)

Türkiye’de yaşayan Romanlar Dom, Lom ve Rom etnik kökeninden gelmektedir. Değişik bölgelerde Çingene, Karaçi, Elekçi, Mırtıp, Abdal ve Dom gibi farklı isimlerle adlandırılmakta ve bunlardan en yaygın kullanılanı Çingenedir. Halen kendilerini Roman yerine Çingene olarak tanımlayan gruplar bulunmaktadır. Romanlar yaşadıkları her yerde dışlanma ile karşılaşmaktadır. Cimri, küfürbaz, kavgacı, güvenilmez, esrarcı, hırsız, pis, vb. küçük düşürücü ve aşağılayıcı birçok ifade onları tarif etmekte kullanılmaktadır. Türkiye’de çok sayıda Roman sivil toplum örgütü (STÖ) aktif olarak faaliyet göstermektedir. (Seda Alp-Nejat Taştan, 2011: 15)

Türkiye’de Çingene deniliyor ama 30 yıldan beri kendilerine Roman denilmesini daha çok tercih ediyorlar. İçinde yaşadığımız toplumda en çok ezilen, ötelenen, mahrumluk içinde bulunan, örf ve adetleri bilinmediği halde haklarında en çok karalayıcı ithamlar üretilen ve toplumda adeta parya muamelesi gören en önemli kesim veya kavim Çingenelerdir. Aidiyet duydukları kavmî kimliklerini Roman veya Çingene olarak ifade eden bu toplulukla ilgili İslam dünyasında en önemli bilgilere Osmanlı arşivlerinde ve Osmanlı müelliflerinin eserlerinde rastlıyoruz. Haklarında en fazla da "sözlü tarih çalışmaları" ile bilgi sahibi olabiliyoruz. Çingenelerin bilinen bir yazı dili yoktur. Tabii ki sözlü tarih de tarihin bizzat kendisini değil, kanıtlarını varsayım olarak dillendirebilmektedir.

Türkiye’de yaşayan Romanlardan yerleşik hayata geçenler veya yerleşik hayata ayak uydurmaya çalışanlar arasında genellikle Sünni-tasavvuf kültürü, göçebe iken Türkmenlerden etkilenenler veya göçebeliği devam edenler arasında da Bektaşî-Alevî kültürü belirleyici olmaktadır. Çingeneler, Cumhuriyet’in ilk yıllarından itibaren Türk devlet mekanizmasının içinde potansiyel suçlu olarak görülmüş, bu bağlamda 14 Haziran 1934 yılında yürürlüğe giren 2510 sayılı "İşkân Yasası" ile kuşku, nefret ve düşmanlık hisleriyle muamelelere maruz kalmışlardır. Yaşanan bu haksızlıkları düşündüğümüzde tabii Romanların insanlık arayışında fiziki şartlarının ve sosyal statülerinin düzeltilmesi için öneriler, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde "eşitlik" ilkesi açısından oldukça önemlidir. Prof. Dr. Ali Arayıcı ise kitabına ‘Edirneli Bir Çingene’den aktardığı bir yakınma ile başlar: "Ezilmişiz çünkü örgütlü topluluk değiliz biz. Sanki dünyanın bütün namussuzluklarını biz yapıyormuşuz gibi muamele görmüşüz. Bizim de bir dil yapımız var. Doğamıza uygun yaşama biçimimiz var. Ama her şeyden önce insanız. İnsan olduğumuzu kabul ettirmek için, Çingeneliğimizi inkâr kalkmışız. Maddi gücümüz yok, eğitimimiz yok, kültürümüzü değerlendiremiyoruz. Bir can derdi, bir boğaz derdine düşmüşüz. Öyle de gidiyoruz. (Arayıcı, 2008: 22)

Son derece düşük hayat şartları içinde yaşamlarını sürdürmeye çalışan Çingeneler, özünde ırkçı ve asimilasyoncu eğitim ve öğretim politikaları sonucunda yaşamak zorunda kaldıkları Macaristan, Türkiye, Yunanistan, Romanya, Bulgaristan, İspanya ve Fransa gibi ülkelerde, o ülkelerin dillerinin, dinlerinin, gelenek ve göreneklerinin son derece etkisi

altında kalmışlardır. Çingeneler hangi ülkede yaşıyorlarsa yaşamış oldukları ülkelerin resmi ya da yerel dilleriyle iletişim kurmaktadırlar. Asıl anadilleri ise "Romani" dilidir. (Arayıcı, 2008: 22)

Suat Kolukırık'ın alan görüşmelerinde kendini Goca (Çingene olmayan) olarak görmeye başlayanlar bile Romaniden örnekler verebilmekte olduğunu belirtmektedir. Toplum kültüründe kendilerine yönelik ön yargı ve aşağılama tavrı karşısında bir Çingenenin kendileri ile ilgili durum tespiti dramatiktir: "Çingene adı insana diken batar gibi batıyor. Roman kelimesi bile azap veriyor, ürkütüyor anlıyor musun? Örneğin İzmir Tarlabası'nda yaşayan (Lozan Anlaşması'na bağlı olarak mübadeleyle Selanik'ten göç ettirilen Çingenelere verilen mevkinin adı) ama Çingeneliğini gizleyen bazı kişiler, muhabbet derinleştikçe en iyi Romaniyi kendilerinin konuştuğunu ifade edebilmektedirler. Roman kelimesi, Romani dilinde rom "koca" kelimesiyle ilişkilendirilmekte olup Sanskritçe, Ramaṇ aynı anlama gelmektedir. Türkçede Roman halkını tanımlamak için kullanılan Çingene kelimesi ise Yunanca Tsinganos (τσιγγάνος) kelimesinden gelmektedir. Kelimenin kökeni Eski Yunancada "Mısırlı" anlamındadır. Eski Yunanlılar Roman halkının Mısır kökenli olduğuna inandığından bu tanıımı kullanmaktaydı. Bu nedenle Osmanlı ve Anadolu Türkçesinde Roman halkını tanımlamak için kullanılan terimlerden birisi de Mısır halklarından birisinin adı olan Kıpti'dir. (Kolukırık, 2009: 13)

Dünyada yaklaşık olarak 60 kadar Çingene grubu (boyu) vardır. Farklı isimlerle tanımlanan Çingene gruplarında "Tséra", "Vista" ve "Nátia" olmak üzere üç değişik seviye tespit edilmiştir:

Çingeneler, kendilerini Çingene olmayanlardan (Gaco) ayırmaktadırlar. Bu ayrımın çeşitli sebepleri vardır. Ancak ayırmadaki en önemli etken, Çingene kültür ve geleneğinin muhafazası içindir. Bu sebeple onlar "endogamik evlilik" (iç evlilik, grup veya akraba evliliği) şeklini tercih etmektedirler. Eğer bir kız, Çingene olmayan (Gaco) bir erkekle evlenirse, ailesinin prensiplerini inkâr ettiği gerekçesiyle gruptan ihraç edilmektedir.

Romanlar göçebe yaşadıkları ve tarım toplumu evresinin hâkim olduğu dönemlerde, çoban ve yerleşik kabilelerin baskısı nedeniyle daha ziyade toplayıcılık, avcılık ve göçebe zanaatçılık meslekleriyle ilgilenmişlerdir. Zanaat olarak sepetçilik, demircilik, kalaycılık, elekçilik, çiçekçilik ,çalgıcılık gibi temel meslekleri icra etmişlerdi.

Lozan Anlaşması sürecinde Selanik Çingenelerinin önemli bir kısmı İzmir'e göçmüştür. Sözlü anlatım aktarımlarına göre "Selanik'te Müslümanları, Türkleri kesecekleri söylendiği için biz kaçtık" denmektedir. Çingeneler Müslüman oldukları için kaçmışlardır ama Türk ulusçuluğunun dayatıldığı bir dönemde de korumacı ve sığınmacı bir tutum alarak İzmir-Tarlabası Çingeneleri daha ziyade kendilerini Türk/Müslüman olarak tanımlayarak, Türk olarak algılanmak istemişlerdir. Bu korumacı tutum Bulgaristan Çingeneleri için de söz konusu olmuştur.

Trakya ve Marmara bölgesi gibi Roman olarak adlandırılan Çingene gruplarının bu alanlarda yoğunlaşmış olmasının nedeni, Lozan Antlaşması sonucunda bu bölgelerden göç eden gayri-müslim nüfusun yerine Müslim olarak kabul edilen nüfusun ve dolayısıyla da Çingenelerin yerleşmiş ve yerleştirilmiş olmasıdır. Yunanistan'la 1923 yılında yapılan Lozan Antlaşması sonucuna göre göç eden Türk göçmenlerle birlikte belirli bir oranda Çingene nüfusu da Türkiye'ye gelmiştir” Ancak Lozan Antlaşmasında, ırk ayrımına dayalı bir nüfus sayımı yapılmadığından gelen Çingene nüfusunun ne kadar olduğu konusunda elimizde belirgin bir veri bulunmamaktadır. Lozan öncesinde ise Balkanlardan Anadolu topraklarına yapılan göç hareketlerinin varlığı bilinmektedir.

Lozan göçmenlerinin Türkiye'ye gelişiyle birlikte “ekonomik ve sosyal durumları göz önüne alınarak yerleştirilme işlemleri yapılmış ve tütün üretimiyle geçimlerini sağlayan Drama, Kavala, Girit ile adalar ve kıyı Yunanistan'dan gelenler, ağırlıklı olarak, kıyı Ege ve Tekirdağ ile çevresinde ikametleri sağlanmıştı. Bu bölgelerin dışında Karadeniz'in kıyı şeridi ve özellikle de Samsun, uygun yerler olarak yerleştirmede ön plana çıkmıştır. Bu bağlamda bir kısım Drama ve Kavala ahalisinden 30.000 tütüncü Samsun ve havalisine yerleştirilmiştir. Kaba anlamda, Türkiye'ye getirilen mübadele göçmenleri, Edirne, Balıkesir, İstanbul, Bursa, Kırklareli, Samsun, Kocaeli, İzmir, Niğde ve Manisa'ya daha yoğun olmak üzere yerleştirilmiştir. (Arı, 2003: 2)

3.3. Kocaeli Romanları

Kocaeli’de Çingene grupları 10.yy”dan itibaren görülmektedir. X ve XIV. yüzyıllar arasında Kocaeli’de (Bithynia) bulunan Çingeneler daha sonra balkanlara ve sonrasında da Avrupa’ya geçmişlerdir. (Gökbilgin, 2001: 421)

1800”lerin sonlarında başlayan ve 1923 Lozan Antlaşması sonucunda daha da hızlanan mübadele döneminde bu sefer Balkanlardan gelen Müslüman Türklerle birlikte Çingene aileleri de gelmişlerdir. Bu mübadele döneminde güneyden kuzeye doğru genel olarak göçebe Çingeneler göç etmişlerdir. Bununla birlikte Kuzeyden Güneye doğru da yerleşik Çingeneler göç etmişlerdir ve çoğunlukla İstanbul’a yerleşmişlerdir. (Popov, 2006: s.104). İstanbul’a yerleşenler zamanla İstanbul’un çevresine doğru dağılmışlardır. Bu süreç içerisinde Kocaeli ilinin ilçelerine yayılmışlardır. Kendilerini tanımlarken Roman ve Muhacir olarak tanımlamış “Çingene” tanımlamasını yapmamıştır. Bu kelimenin toplumda olumsuz değerler yüklenen kullanılması, Çingene olduklarını tüm çıplaklığıyla söylemelerini engellemektedir. (Aksu, 2006: 38)

Kocaeli’de yaşayan Romanlar farklı göç yerlerinden geçerek ilin pek çok ilçesine yerleşmişlerdir. İlçelerde yoğunluklu olarak yaşadıkları mahalleler şöyledir: Gebze İlçesinde Aşağı Mahalle ,Kandıra ilçesi ,Akçakayran, Tekeli, Çarşıbaşı mahalleleri, Karamürsel ilçesinde İsmailağa mahallesi, Körfez ilçesinde Güney Mahallesi gibi pek çok mahalleye yerleşmişlerdir.

Biz romanların yoğunluklu olarak yaşadığı Kandıranın Akçakayran (Akdurak) ve izmit’in Kozluk ,Serdar ve Tavşantepe Mahallelerini çalışma alanı olarak seçtik.

Kocaeli İlinde yaşayan Romanlarla ilgili gerçekleştirilen çalışmalara bakıldığında festivaller, sempozyumlar, bildiriler. raporlar ve istatistiksel veriler, sosyolojik araştırmalar yapıldığını görürüz. Kocaeli’nde yapılan roman festivalinde Romanların günlük yaşantısının canlandırılmasıyla ilgili bir Roman mahallesi kurulmuş, güzellik yarışmaları, Roman star gibi yarışmalar düzenlenmiştir. Konserler Roman orkestraları, Tiyatro gibi etkinliklerle tüm Romanlar bir araya gelmektedir. Kocaeli romanlarıyla ilgili yapılan bütün

bu çalışmalar içinde Halk biliminin temel konuları içinde yer alan Geçiş dönemleri olan Doğum Evlenme Ve Ölümü kapsayan bir çalışmaya rastlanmamıştır.

3.4. Kocaeli Romanları ile İlgili Yapılmış Çalışmalar

Kocaeli romanları ile ilgili yapılmış çalışmalar şunlardır:

Tezler:

Özgür Uçum ‘‘Kocaeli Çingenelerinde Evlenme Geleneği’’(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü) 2008

Kitaplar:

Hüseyin Taylan-İsmail Barış, (2011) Kocaeli Romanları Üzerine Sosyolojik Araştırma . Kocaeli: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yayınları

Makaleler:

Örgen Uğurlu-Bülent Duru’’ Kriz ve kentsel Yerinden Edilme Sürecinde Çingeneler 2. Uluslararası Ekonomi Politik Konferansı,Kocaeli :2010
Barış Aksu İzmit, Romanlarının Sosyo-Ekonomik ve Aile yapısının Kocaeli Kent Kültüründeki Yeri, 1. Kocaeli ve Çevresi Kültür Sempozyumu, 20-22 Nisan 2006,Cilt 1.Editör Işıl Altun, Kocaeli

Festivaller:

Roman Festivali : Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı tarafından 2011-2012-2013-2014 ve 2015 yıllarında Roman Festivali düzenlenmiştir. Bu festivalde Romanların kültürel hayatları kapsamında etkinlikler yapılmaktadır.

Çalıştaylar:

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi ve Türkiye Romanlar Konfederasyonu :Uluslararası Roman Sorunları Çalıştayı,8 şubat2015 Kocaeli

Panel:

“Roman sivil toplum kuruluşlarının kapasitelerinin artırılması”

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi ,9 Haziran 2013

Katılımcı:Prof.Dr..Yılmaz Bingöl

Raporlar

Kocaeli Valiliği ve Doğu Marmara Kalkınma Ajansı ’’Buçuk Yaşamlar Yoksul

Mekanlar’’2010 kocaeli

Hazırlayan: Suat Kolukırık

Projeler:

Türkiye Romanlar Konfederasyonu’ ’Bir Çocukta Sen Okut Geleceğe Işık Tut’’ Kocaeli
2011

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Avrupa Roman Hakları Merkezi, Kocaeli Valiliği, Roman
Dernekleri Federasyonu ve İzmit Milli Eğitim Müdürlüğü ’’Kocaali’de Roman Çocukların
Eğitim Hayatına Entegrasyonu’’ Kocaeli 2013

İKİNCİ BÖLÜM

KOCAELİ ROMANLARINDA (AKÇAKAYRAN, KOZLUK, SERDAR, TAVŞANTEPE) GEÇİŞ DÖNEMLERİ (DOĞUM-EVLENME-ÖLÜM)

1. DOĞUM

1.1. Doğum Öncesi

Çocuk sahibi olmak istenilen dönemden başlayarak doğurma eyleminin gerçekleştiği zamanı içermektedir. Her toplum evliliğin devamı olarak çocuk dünyaya getirmenin önemine inanır. Karı kocayı anne ve baba yapan doğum öncesinde ve sonrasında bir takım uygulamaları beraberinde getirir. Bu mutlu olay bir kutlama havasında gerçekleşir. Kocaeli’nde yaşayan Romanlar da doğumu önemli saymakta ve bu olay etrafında gerçekleşen uygulamalara da dikkat emektedir. Doğum evliliğin doğal sonucudur ve evlenen çiftlerden belirli bir zamandan sonra çocuklarının olması beklenir. Canlılar varlıklarını ve türlerini üreyip çoğalarak sürdürdüklerinin bilinci içinde doğum olayını önemserler.

1.1.1. Kısırlığı Giderme Gebe Kalma

Her hangi bir doğum kontrolü uygulanmamasına rağmen gebe kalamama durumu halk arasında kısırlık olarak tanımlanmaktadır. Özellikle kadınlara yüklenen bu durum âdete bir suç sayılmakta ve kadın toplum içinde yadırganır bir duruma sokulmaktadır. Çare arayışları önce kadının doğurganlığını oluşturma temelli olmakta sonrasında erkeğin de bir sıkıntısının olabileceği düşünülmektedir. Pek çok toplulukta erkeğin kısırlığıyla ilgili bir giderme uygulanmamaktadır.

Nesillerinin devamı, soylarının yürümesi, ocaklarının sönmemesi için insanlar evlenip çoluk çocuğa karışmaya önem verirler. Çiftlerin çocuk sahibi olması onların sosyal

statüsünü artırır ailelerinin gözünde onları önemli kılar herhangi bir nedenle çocuk sahibi olamayan kadın veya erkek için kısırlılığı giderme veya gebe kalma ile ilgili pratikler Kocaeli Romanlarında da görülmektedir.

Araştırma alanında çocuğu olmayan kadın ve erkeğin doktora giderek modern tıbbın olanaklarından faydalandıkları ve bunun yanında halk arasında uygulanan ve doğurganlığı artırdığını ve kısırlığa çare olduğunu düşündükleri bir takım pratikleri kullandıkları bulgulamıştır. Bu uygulamalar şunlardır:

Evlenen kadının çocuğu olması için ona mercimek çorbası içirmek. (A)

Geline kuru üzüm yedirmek. (A)

Gelin ve damada gerdekten önce yumurta yedirmek. (A)

Tavuk, pirinç, süt, soğan yedirmek. (T)

Gerdekten önce şekerli su içirmek. (K.S.T)

Çorbacı Baba Türbesi ziyaret edilir. (T)

Erkek çocukları çocukken fazla sıcakta bırakılmaz. (S)

Bel çektilir. (K)

İlaç kullanılır. (K)

Hocaya muska yazdırılır. (S)

Proteini ve vitamin değeri yüksek gıdalar tüketilir. (A.K)

Dede Korkut Kitabı'nın ilk hikâyesi Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanında Bayındır Hana verdiği ziyafette: *“Bir yere ak otağ, bir yere kızıl otağ, bir yere kızıl otağ, bir yere kara otağ kurdurmuştu. Kimin ki oğlu kızı yok, kara otağa kondurun, kara keçe altına döşeyin, kara koyun yahnisinden önüne getirin, yerse yesin, yemezse kalsın gitsin demişti. Oğlu olanı ak otağa, kızı olanı kızıl otağa kondurun, oğlu kızı olmayana Allah Taâla beddua etmiştir, biz de beddua ederiz belli bilsin demiş idi”*. (Ergin, 2001: 21)

Çocukları olmasını önemli gören ve ailenin büyüklüğünün önemine inanan Romanlar çocuğu olmayan yakın akrabalarına öncelikle kardeşlerine çocuklarını vermenin anne ve baba karar verdikten sonra uygun olacağını söylemektedirler. (T)

Çalışma yaptığımız alanlarda görüştüğümüz kaynak kişilerden Aynur Özmetek çocuğu olmayan kadınların her türlü imkânı denedikten sonra kocalarının tekrar evlenmesine izin verebileceklerini ve bu kararın karı koca arsında verildiğini söylemekte ve genellikle tekrar evlenmeyi ve bu nedenle ayrılmayı tercih etmediklerini eş olmaya devam ettiklerini aktarmaktadır. (Kk. 9)

1.1.2. Gebelikten Korunma

Değişen yaşam koşullarına bağlı olarak çiftler evlenir evlenmez çocuk sahibi olmak istememektedir. Romanlarda erken evlilik nedeniyle çocuk sahibi olma yaşı da oldukça erkendir. 15-16 yaşında anne ve babalar görmek mümkündür.

Romanlar gebelikten korunmak için çok çaba harcamamakta çocuğun bereketine inanmaktadır. Günümüzün sosyal ve ekonomik şartları bazı pratiklerin uygulanmasına da zemin hazırlamıştır. Çalışma yaptığımız alanlarda gebe kalmak istemeyen veya gebeliğine son vermek isteyen kaynak kişilerin aktardıkları bilgiler ve bu bilgiler etrafındaki pratikler şöyledir:

Ağır kaldırılır. (S.T.A)

Rahme tavuk kanadı sokulur. (A.T)

İşe güce dikkat edilmez. (S.K)

Yüksek yerden atlanır. (S.K.)

Dört gribin, gazoz, soda, karıştırılır bir gün sonra sabah aç karnına içilir. (T)

İlaç kullanılır. (A.S.K.T)

Kadın kendisi vücudundan anlar ve o günlerde dikkat eder. (A.S.K.T)

Çocuğun rızkıyla doğduğunu ve yaşama hakkının olduğunu “*Allah’ın verdiği canı yine Allah’ın alacağını*” söyleyen ve kendisinin de son çocuğuna hamileliğinin sürpriz olduğunu ve bu düşünceyle hamileliğini sonlandırmayıp doğurduğunu aktaran görüştüğümüz kaynak kişilerden Ayşe Özariş çocuğun kendileri için bereket ve güç olduğunu aktarmaktadır. (T)

1.1.3. Çocuğun sağlıklı kalması ve yaşaması için uygulanan pratikler:

Bütün anne ve babalar çocuklarının sağlıklı bir şekilde dünyaya gelmesini ve yaşamasını ister, bu her anne babanın hakkıdır. Günümüzde doktor kontrolünde olan doğumlar sonrasında çocuğun sağlığı doktorlar tarafından takip edilse de geleneksel uygulamalar varlığını sürdürmektedir. Evlilik öncesinden başlayarak kökü çocukluğa uzanan bu pratiklerin temelinde sağlıklı bir nesil devamı isteği vardır. Anadolu'nun pek çok yerinde kız ve erkek çocuklarına birer anne ve baba adayı oldukları hassasiyeti ile yaklaşılmakta ve kız çocuğu çıplak ayakla gezerse büyüyünce çocuğu olmaz, erkek çocuğu çok ateşlenirse dikkat edilmelidir çocuğu olmaz şeklinde düşüncelerle gelişen uygulamalara dikkat edilmektedir.

Gebe kalmak için uzun zaman bekleyen, çabalar sarf eden kadın, gebeliğin sağlıklı yürümesi için pek çok pratiğe başvurmaktadır. Arka arkaya düşük yapan, karnında çocuk durmayan kadın bazı dinsel-büyüsel pratikler uygulamaktadır.

Hocaya ve yatırlara gidilir, muska yazdırılır. (S.K)

Bayraktar köyüne Elif Ana Türbesi'ne gidilir. (A.T)

Tavşantepe Çorbacı Baba'ya götürülür. (T)

Çocuğun kışında yumurta kırılır. (A)

Çocuğa satılmış ismi verilir. (T)

Hamile kadın yenilene içilene dikkat eder. (K.S)

İşe güce dikkat edilir ağır kaldırılmaz yüksekten atlanmaz. (K.S.T)

Kadının düşük tehlikesi varsa sırt üstü yatar. (T)

1.1.4. Hamilelik

Hamilelik veya gebelik insanların doğum için geçirdiği dokuz ay on gün süren bir zamandır ve bu zaman zarfında hamile olan kadın hamileliğini anladığı andan itibaren bir takım sosyal ve fiziksel farklılıkların içinde kendisini bulur. Artık genç bir kız olmamanın bir anne adayı olmanın başladığı bu süreç gerek kadın için gerek baba adayı için gerekse etrafındaki eş dost ve akrabalar için birtakım davranışları da beraberinde getirir.

Hamile olduğunu baş dönmesi, mide bulantısı, kabızlık, sık idrar çıkma ve iştah değişikliği, koku hassasiyeti, adet gecikmesi gibi nedenlerle anlayan anne adayı günümüzde bütün bunların ardından hamileliğin getirdiği değişikliklere göre günlük yaşamını düzenler.

Doğum beklenen istenen sevindiren bir durumdur ve hamile kadınında statüsünde birtakım değişiklikler gerçekleşir. Özellikle belirginleşen karın büyümesiyle hareketlerinin yavaşlaması her yere gidememesi her işi kolayca yapamaması Kocaeli Romanlarında da anlayışla karşılanmakta kadın fazla yorulmamaktadır. Doğum sevindirici bir olay olarak kabul edilse de geleneksel kültürümüzde ayıp olarak karşılanmakta ve aile büyüklerinden ve özellikle erkeklerden saklanmakta karnın belirginleşmesiyle birlikte giyilen kıyafetlere dikkat edilmekte ve daha bol kıyafetler tercih edilmektedir. Görüşme yaptığımız kaynak kişilerden Bahçe Ersoy eski zamanlarda hamile kadının karnının görünmesi, orta yerde gezmesi ayıp karşılandığından Kadının hamilelik seyri boyunca **gendirme** denilen siyah kumaştan yapılan geçmeli bir örtü kullandığı ve kendisinin de hamileliğinde **gendirme** taktığı, özellikle kaynana ve kaynatanın yanında bu örtüyle gezdiğini aktarmaktadır. (Kk8) Kalabalık bir aile yapısını benimseyen Romanlar çocuğu güç olarak görmekte ve en az 5-6 çocuk yapmaktadır. Ailenin bereketinin çok çocukta olduğu ve nasılsa her çocuğun rızıkıyla doğacağı inancı oldukça yaygındır. Çalışma yaptığımız Romanlarda hamile kadınların çok fazla giyinmedikleri ve doğacak çocuğun soğuğa alışması gerektiği vurgulanmaktadır. (Kk17)

“Halkımız, gebelik durumunda değişik ad, sıfat, yakıştırma ve araştırmalarla nitelenmektedir. Kadının gebelik durumunu belirten ad ve yaklaşımlar, gebe kadının bedeninin aldığı biçimden başlayıp, bu biçimi sırasıyla fizyolojik, psikolojik ve toplumsal yanlarıyla değerlendirilen bir nitelik kazanmaktadır. Bu adlar içinde en yaygın olanları “gebe”, “hamile” ve “yükü ”dür. (Örnek, 1977: 135)

Romanlar hamile kadınlara, iki canlı, karnı burnunda, gebe kadın, yükü kadın, aylı günlü, akşam sabahlı gibi isimler vermektedir. (A.K.S.T)

Romanlar anneye “Miday” demektedirler (T) Erken yaşta evlenerek hamile olan genç anne adayını bu isimle çağırarak onu anneliğe hazırlarlar.

Tavşantepe’deki kaynak kişilerimizden Çiğdem Özarış, “*hamile kadınlar doğurana kadar günlük işlere devam etmeliler, çünkü çalışmayana ekmek yok karnındaki çocuk için çalışmak, diğer çocuklar için çalışmak lazım*” demektedir. (T)

1.1.5. Aşerme

Halkımız “aşerme” durumuyla ilgili adlandırma, araştırma ve yakıştırmaları da oldukça zengin ve renkli bir tablo çizmektedir. “Deyimin aslı aşerme, bu biçimiyle yiyecek şeylerden tiksime” demektir. Yermek filinin “beğenmemek”, “kötülemek” anlamlarını biliyoruz. Deyim giderek anlam değiştirmiş ve “*yüklü kadının kimi yiyecekleri canı çekmesi, onları tatmaktan kendini alamaması*” demeğe gelmiştir. (Boratav, 1973: 178)

Hamilelikte kadının fiziki değişikliklerinin yanında beslenme şekli de değişmektedir. Yaptığımız alan araştırmasında bebeğin sağlıklı olması annenin de sağlıklı olması anlamına gelmektedir. Hamile kadının canı çektiğini özellikle baba adayının yerine getirilmesi makbul bir davranış olarak karşılanır.

Kaynak kişilerden Reha Kartal hamileyken yaşadığı bir olayı şöyle aktarmaktadır: Hamileyken canım yaprak çekti ve bir bahçeden dayanamayıp kopardım, bahçe sahibi görmesin diye yaprağı sağ cebime sakladım, doğum yapınca kızımın sağ bacağında yaprak şeklinde bir leke vardı. (K)

Zeliş Görtay ikiz çocuklarına hamile olduğu sırada canının çilek çektiğini ve bir bahçeden çileği gizlice kopardığını ve avucuna sakladığını ve ikizlerini dünyaya getirince kızlarının avuç içlerinde çileğe benzer bir iz olduğunu aktarmaktadır. (Kk47)

Aşeren kadının isteklerinin yerine getirilmesiyle ilgili pratikler şunlardır:

Aşeren kadına yemek kokarsa o yemekten götürülür. (S)

Hamile kadının canı ne isterse pişirilir. (T)

Gözü kaldığını yemezse çocukta iz olur. (K)

Ayva yenirse çocuk gamzeli olur. (S)

Kırmızı sulu gıdalar leke yapar. (K)

Aşeren kadının toprak, yaprak gibi şeyleri canı çekerse yemesine izin verilir. (T)

1.1.6. Gebe Kadının Kaçınmaları/ Uygulamalar

Doğacak çocukla annesi arsında sıkı bir duygusal bağ karnı büyüdükçe artar ve anne bebeği için bütün önlemleri alır günlük yaşantısına dikkat eder. (K)

Gebe kadın çocuğunun sağlıklı dünyaya gelmesi için birtakım kaçınma ve uygulamalara dikkat eder, araştırma alanımızda tespit ettiğimiz kaçınma ve uygulamalar şunlardır:

Çocuğun bağırsaklarının ip gibi boynuna dolanacağı endişesi ile hamile kadın ipten atlamaz. (S)

Çirkin olan hiçbir şeye bakılmaz. (T)

Bebeğin benzemesi istenen kişiye bakılır. (K)

Bebek anne karnında ilk sallandığında anne aynaya bakarsa bebeğin anneye benzeyeceğine inanılır. (S.K)

Kocanı çok seviyorsan ona benzer. (A)

Kız babaya erkek anneye benzer. (S)

Kız halaya erkek dayıya benzer. (S.K)

Gebe kadın saçını kestirmez ve boyatmaz. (K9)

Hamile kadın saçını boyatırsa kaderine renk girdiğine inanılır. (K)

Hamile kadın saçını kara boyarsa bebeğin kaderi kara olur. (K)

Gebe kadın fazla kalın giymez. (S)

Gebe kadın sıcak suyla yıkanmaz. (S)

Gebe kadın vücudunu çok yormaz. (S.K)

1.1.7. Çocuğun Cinsiyeti

Anadolu’da ve feodal özelliklerini sürdüren pek çok kültürde erkek çocuğun ailenin devamını getireceğine düşüncesi sıklıkla görülür.

Romanlar doğacak her çocuğu bereketli kismetli saymakta ve kalabalık bir ailenin gücüne inanmaktadır. Çalışma yaptığımız alanlarda yaşayan Romanlar pek çok kültürün aksine kız çocuklarına önem vermektedir.

Kız çocukları eve bağlıdır, ana babasını düşünür. (S)

Kızlar evlenirken de hayırlıdır aileye başlık parası getirir. (T)

Kız çocuğu kendini sevdendir(

Kız evlense de eli ana babasındadır. (T)

Kızı olmayan oturup ağlasın. (T)

Kız koca evine elin kızıdır baba evine evin kızıdır. (T)

Gerdeğe girerken gelinin kucağına kız çocuk verilir. (A Görüştüğümüz kaynak kişilerin hepsi aynı görüşte değildir, Serdar mahallesinde oturan Sebahat Sevinç ise erkek çocuğunun makbul olduğunu, “*erkek aileyi, sülaleyi temsil eder, kızın bir ayağı dışarıda, o misafirdir ve gittiği yuvayı korur*” demektedir. (Kk17)

Çocuğun cinsiyetini tayin etmek için uygulanan pratikler şunlardır:

Karın sağa yaslanmışsa erkek sola doğruysa kız(a)

Karın sivriyse erkek yuvarlaksa kız. (A.S.K)

Hamilelikte kalça genişlemişse kız. (T)

Tatlı yenirse erkek ekşi yenirse kız olur. (A.T)

Hamile kadının meme uçları karardıysa oğlu olur. (A)

Hamile kadının vücudundaki tüyler artıysa bebek erkektir. (S)

Hamile güzelleştiiyse bebek erkek, çirkinleştiyse bebek kızdır. (K)

Hamile kadının evlilik yüzüğü ipucunda sallanır ve yuvarlak çizerse erkek düz giderse kızdır. (K)

Bir önceki çocuk kızsaa ve erkeğe benziyorsa ardı erkektir. (T)

Sabah annenin midesi bulanıyor ve kusuyorsa kızdır. (S)

1.2. Doğum Sırası

Hamile kadın için de baba adayı içinde hamileliğin son günüdür doğum. Hem beklenen sürenin dolması hem de doğurma eyleminin en sağlıklı bir biçimde gerçekleşmesi yeni bir heyecanı ve beraberinde kaygıyı getirmektedir. Aylar süren hazırlıklar nihayetlenmekte bebek kucağa alınmak için sabırsızlanılmaktadır.

Evlilik hamilelik derken çocuğun doğacağı zaman gelmiş anne ve baba adayı için mutlu, heyecanlı ve Doğunla ilgili uygulamaların yoğunlaştığı bir süreç başlamıştır. Doğum hazırlığı, Doğum çocuğun Göbeği ve eşi ile ilgili birtakım uygulama ve patriklerin olduğu bölüm geçiş dönemlerinin ilk aşaması doğumun doğum sırası bölümünü oluşturur.

1.2.2. Doğum Hazırlığı ve Doğum

Günümüz koşullarında evde yapılan doğumların yerini hastana doğumları alsa da çalışma yaptığımız alanlarda evde doğumu tercih eden kişiler de vardır. Kaynak kişilerden Çiğdem Özarış iki çocuğunu evde doğurduğunu ve doğumuna annesinin yardımcı olduğunu aktarmaktadır. Doğumu ebe adını verdikleri ve etrafında yıllardır bu işi yapan kişilere de yaptırdıkları görülmekte ancak en çok kendi içlerindeki büyüklere veya deneyimli kişilere yaptırmaktadırlar.

Hamile kadının zamanı dolduysa ve sancıları artıysa doğumun yakın olduğu anlaşılır artan sancılarla birlikte doğumun başladığı gelen suyla anlaşılır. Kadın hemen temiz bir yatağa alınır ve doğumun ardından bebek temiz bezlere sarılır. Göbeği kadının annesi keser ve ucunu bağlayarak bebeği annesinin kucağına verir. Göbeğin kesildiği bıçak atılır o bıçak artık pislenmiştir kullanılmaz. (kk9)

Görüşme yaptığımız kaynak kişilerden doğumlara giren ve mahallenin eskiden beri ebesi olarak bilinen Şerife Özcan eski uygulamaların kalmadığını son yıllarda artık doğumların hastanede yapıldığını aktarmaktadır. Ayrıca evde yapılan şahit olduğu doğumlarda özel bir yatak hazırlandığını evde erkek varsa dışarıya gönderildiğini, batıl olarak düşünülse de düğümlü olan eşyaların doğum kolay olsun diye açıldığını aktarmaktadır

Sıcak su hazırlanır. (A.T)

Doğum için yatak hazırlanır. (A.T)

Doğum kolay geçsin diye Meryem Ana Eli veya Fadime Ana Eli ismindeki bitkilerin suyu kaynatılarak içilir. (K.S)

Doğumun yapılacağı odaya kadının annesi ve yakın bir yardımcı alınır. (T)

Doğum odasına kaynana veya kız kardeş girer. (A)

Doğumdan hemen önce hamileye su içirilir. (T)

Kadının rahmi küçükse zor doğum yapar. (S)

Çocuk doğunca ilk annenin kucığına verilir. (K)

Doğum yapan kadının ellerine dirseklerine kadar ve ayaklarına kına konulur. (T)

Kadın güzelce temizlenir. (T.S)

Bebek temizlenir. (A.S.T)

Doğumu yaptıranın ellerine kına konulur. (T)

Doğumu yaptıran güzelce yıkanır. (T)

1.2.3. Çocuğun Göbeği ve Eşi

Yeni doğum yapmış kadının bebeği ile kurduğu bağın en önemli göstergesi olan göbek bağı beraberinde pek çok uygulamayı da getirir,

Çocuktan sonra, doğal hallerde daha kısa doğum sancılarıyla gelen plasentaya kimi yerlerde eş, kimi yerlerde son, kimi yerlerde de etene, eten denmektedir. Gebelik süresince dölyatağında ananın, kendi kanı ile çocuğunu beslemesini sağlayan bu organa halk geleneği büyük önem vermiştir-son, ya saklanır ya gömülür, ya suya atılır, ya da yakılır. (Boratav, 1984:149)

Doğum yapmış kadınla “eş” (plesanta) arasında anolojik bir bağ vardır. Yazgısal bir bağ inancı bu konuda farklı uygulamaları doğurmuştur.

Çalışma yaptığımız alanlarda göbek bağı ve eşi ile ilgili pratikler şunlardır:

Çocuğun göbeğinin kesildiği bıçak atılır. (T)

Çocuğun göbek bağı mavi bir patiskayla bağlanır. (A)

Göbeği ebe keser eğer ebe yoksa kızın annesi keser. (T)

Doğumdan sonra çocukla birlikte çıkanlar yıldız görmeyen ayak basılmayan yere gömülür atılmaz. (A)

1.2.4. Çocuğun Göbeğiyle İlgili İnanışlar

Anne ve çocuk arasındaki bağı en önemli göstergesi olan göbek bağı hem anneden hem de çocukta bir parça olarak kabul edildiğinden saygı ve dikkatle davranılır. Kocaeli Romanları göbek bağına “*Gök Bağı*” adını da vermektedir. (K) Göbek bağı olgusu çocuğa göbek ismi verilmesini de sağlar. Romanlar göbek bağına önem vermekte çocuklarının hangi mesleği yapması veya huyu gibi etkilerde göbek bağına inanmaktadır.

Kocaeli Romanlarında göbek bağı ile olan uygulamalar şunlardır:

Çocuğun yapmasını istediğimiz mesleğe göre gömeriz. (K)

Eve bağlı olsun diye evde saklanır veya evin yakınına gömülür. (S)

Dindar olması için cami avlusuna gömülür. (K.S)

Evine bağlı olsun diye kısa kesilir, hanımına bağlı olsun diye kısa kesilir. (T)

Göbeği uzun kesilenin uzun uzun işleri olur. (T)

Göbek açıkta kalmaz gömülür. (A.T)

Bahtı gök gibi açık olsun diye mavi patiska bağlanır. (A)

Göbeğin kesildiği bıçak atılır. (T)

Göbek ayak basılmayan yere gömülür yoksa çocuk çarpılır. (T)

1.3. Doğum Sonrası

Doğumdan hemen sonra anneyi ve çocuğu olumsuzluklardan korumak ve yaşamlarını kolay ve iyi sürdürebilmeleri için bir takım pratikler uygulanmaktadır. Anne ve çocuğun sağlığına önem verilen bu evrede anne ve çocuk bulaşıcı hastalıklardan, ruh sağlığını bozacak olumsuzluklardan uzak tutulmalıdır. Doğumun hemen akabinde gelişen ve içerisinde lohusalık, al basması, kırklama, tuzlama, emzirme gibi geçişlerin bulunduğu yoğun bir halk bilimi evresidir.

Doğumdan sonra çocuk ilk olarak annenin eline verilir ve anne ilk kez çocuğu kucakladığında “Allah aynı çocuğu sapa sağlam bir daha versin” der. (T)

1.3.1. Lohusalık

Doğum yapan kadının 40 gün boyunca geçirdiği doğumun hemen sonrası evre lohusalık olarak adlandırılır. Yeni doğurmuş, doğurup ta henüz yataktan kalkmamış kadına “lohusa”, “loğsa”, “doğazkesen”, “emzikli”, “nevse” gibi adlar verilir. Doğumdan sonra yatakta kalma süresi kadının fizyolojik durumuna, doğumunun güç ya da kolay oluşuna, iklime çevre koşullarına, ailenin varsıllığına yoksulluğuna, gelinin sevilip ya da horlanmasına bağlıdır. (Örnek,1977: 144)

Günümüz koşullarında doğumlar çoğunlukla hastanede yapılsa da Romanlar özellikle lohusalık evresindeki pratiklere dikkat etmektedir

Lohusa kadın her ne kadar kırk günlük bir süre içinde dinlenmesi gereken bir durumda kabul edilse de bu süre boyunca yatamaz. Evin işleri diğer çocukların bakımı ve hayırlı olsun gelen misafirlerin ziyareti onun daha hızlı ayaklanmasına neden olur

Kocaeli Romanlarının lohusalık dönemindeki uygulamaları şu şekildedir:

Lohusa kadın dışarı kırk gün çıkmaz. Çıkarsa da eline ya bir bakla ya bir sopa verilir. (T)

Lohusa kadın ilk yirmi gün dışarı çıkamaz yirmi gün sonra ise akşam ezanından sonra dışarı çıkmaz. (S.K.)

Kırmızı kurdele takar taç takar. (K)

Aynalara bakmaz. (A.T)

İç çamaşırının içine nazar boncuğu takar. (A)

Mutluluğu canlılığı getirsin diye kırmızı giyilir. (A)

Lohusa ile lohusa karşılaşmaz, lohusa basması olur ve kadınlardan biri hastalanır(A.T)

Lohusa kadının yanına aybaşı olmuş kadın veya kız girmez yanağında yara çıkar(S)

Aybaşılı kadın lohusaya bakarsa ağzında yara çıkar, yüzü kabarır. (T)

Güneş kavuşurken lohusanın çamaşırları asılı kalmaz. (S)

Bebeğin çamaşırları da öğleye kadar toplanır. (K)

Kırk günden önce sokağa çıkarsa “uğrak” olur. (cin, şeytan çarpar) (S)

Kırk gün mezarı açıktır. (S.K)

Çocuğun ilk pisi hem anne hem bebeği korumak adına saklanır veya kapı eşiğine konulur. (K)

Lohusa şerbeti yapılır, şerbet gelenler dağıtılır. (K.S)

Lohusaya sütlü pirinç çorbası içirilir. (A.T)

Kaynana lohusaya doğumun hemen ardından süt ve pirinçle çorba yapar ve içirir. (T)

20.gün çıkarsa da akşam ezanından önce evde olur. (K)

Çocuğun ilk yıkandığı su yıldız görmeyen yere dökülür eğer yapılmazsa hem anası hem çocuk çarpılır. (T)

Lohusa kadın, eline dirseğine kadar ve ayağına kına koyar. (T)

1.3.2.Lohusanın Sütü ve İlk Emzirme

Her gebe kadının vücudunda bir takım değişiklikler olur bu değişikliklerle gelişen ve her annenin sahip olduğu emzirme yeteneği son derece sağlıklı ve doğal bir durumdur. Doğumdan sonra gelen ilk süt ve düzenli olarak emzirme bebeğin sağlığı açısından oldukça önemlidir. Çocuğun fiziksel ve ruhsal gelişimine olumlu katkıları olan emzirme eyleminin en iyi şekilde gerçekleşmesi için bir takım uygulamalarda beraberinde gelişmiştir.

Doğum yapan annenin kolestrum olarak bilinen ve halk arasında ağız sütü adıyla da geçen ilk sütü bebeğin sağlığı için çok önemlidir. Annenin sütünü artırmak için yenilen içilenler kadar bebeğin ve annenin emzirme sürecindeki kurduğu bağ önemsenmektedir.

Çalışma yaptığımız alanlarda Romanların emzirmeye önem verdiğini ve doğumun hemen ardından bebeği bekletmeden annenin kucağına emzirmek için verdiği görülmüştür. süt Romanlarda oldukça önemlidir aynı annenin sütünü emen çocukların sür kardeş sayılması ve birbirleriyle evlenmemeleri bunun göstergelerinden biridir. Yine evlenen genç kızların annelerine verilen süt parsası bu önemin başka bir göstergesidir. (S)

Kocaeli Romanlarının ilk süt ve emzirme ile ilgili uygulamaları şu şekildedir:

Çocuk doğunca hemen annenin eline verilir emzirsin diye. (T)

Pirinç ve süt çorbası içirilir. (A.T)

Soğan ve mercimek yedirilir. (A)

Tatlı şerbetli gıdalar yedirilir. (S)

Bol sulu şeyler yer. (A.S.K)

Bebek 1,5 2 yıl emzirilir. (A.K.S)

Bebeğin emmeyi bırakması için memeye kül, salça, boya, biber sürülür. (T)

1.3.3. Al karası ve Al Bastı

Doğumdan sonra kadının doğaüstü birtakım güçlerin etkisine girdiği yaygın bir inanıştır. Doğum sırası ve sonrasında hijyenik koşulların yetersizliği bakteri oluşumu rahim veya doğum kanalının iltihaplanması gibi nedenlerden doğumun 2 ve 21'inci günlerinde meydana gelen ve lohusalık humması olarak da adlandırılan lohusa kadının ateşinin yükseldiği nabız atışlarının attığı bu tıbbi durum halk arasında, Alkarası, albastı olarak bilinmektedir.

Lohusa hummasının (eski adı ile “humma-yınifasi”) ondan geldiğine inanılır. Adının çeşitlemelerinde al kelimesi bulunan ve inanışlarda hep al renk ile ilişkilendirilen - *Alkarası'nın lohusanın ciğerini söküp götürdüğü kendisini ve çocuklarını bununla beslediği sanılır; lohusaya gelincik, meyan kökü şerbeti gibi kırmızı renkte şeyler içme, odasında demir bulundurma ve özellikle yalnız bırakmama bu tedbirler arsandadır; erkeğin bulunduğu yere-Al karısı'nın giremeyeceğine inanılır.* (Boratav, 1984: 26, 78)

Özellikle yeni doğum yapmış olan lohusa kadın ve bebeğine zarar verdiği düşünülen bu yaratık için geçmişten günümüze çeşitli isimler verilmiştir. Alkarası hakkında ayrıntılı bir çalışma yapan Dr. Orhan Acıpayamlı'nın çalışmasında, halk arasında yaygın olarak kabul gören ve hala da inanılan bu yaratığın kadınsı özellikler taşımasına dikkat çeker. Al, albastı, özellikle de alkarası, alanası, alkızı gibi isimler bu varlığın kadın olduğunu gösterir. Cin, peri, şeytan olarak tasavvur edilen bu ruh; köpek, kedi, oğlak, buzağı, tilki, örümcek, kuş, gelin, erkek, kefenli ölü, cadı, nihayet insan ile hayvan özelliklerini bir arada bulunduran insan-hayvan şekillerinde görülmektedir ve çoğunlukla kırklı loğusa ve bebeklere, nadir olarak hamile gelin, güvey, erkek, yolcu ve atlara musallat

olan bir ruh veya hastalık olarak dile getirilmektedir. Adı geçen ruh, çoğunlukla cadı kadın kimliğiyle kendini göstermektedir. (Acıpayamlı, 1974:75)

Kocaeli Romanlarının al basması olarak isimlendirdiği hastalıkla ilgili uygulanan pratikler şunlardır:

Çocuğun yastık altına bıçak, makas konulur. (A.T)

Çocuğun yatağının (döşek) altına bıçak makas konur. (S)

Çocuğun yastığına ekmek konur. (T)

Çocuğun omuzuna çörek otu asılır. (S)

Çocuğa muska asılır. (K)

Çocuğa nazar boncuğu takılır. (K.A)

Çocuğun ilk pisi kapı eşiğine konulur. (K)

Arlı kadın (aybaşıysa söyler) söyler ve çocuğun yanına girer. (T)

Çocuk çarpılmasın diye yıkama suları yıldız görmeyen yere dökülür. (A.T)

Anne ölü yıkama suyu dökülen yere basarsa hastalanır. (T)

1.3.4. Kırk Basması

Bebek ve anne için ilk kırk gün çok önemlidir. Annenin kırk gün boyunca geçirdiği bir takım fiziksel ve ruhsal değişimler içinde yer alan ve halk arasında kırk basması olarak bilinen ve al basmasından farklı olarak çocuğu daha çok etkilediği düşünülen kırk basmasına uğrayan çocuğun hastalanacağı hatta öleceği inancı yaygındır.

Pertev Naili Boratav kırk basmasını şöyle belirtmektedir; Anne ve çocuk kırk gün boyunca yalnız bırakılmaz ve onları korumak için birtakım pratikler uygulanır. Lohusanın kırk gün içinde uğrayabileceği ve “kırk basması” diye adlandırılan bir hastalık daha var. Öyle sanıyorum ki bu deyim albastı sözüne benzetme yolu ile meydana gelmiştir. Bu iki hastalık aynı nitelik göstermekte ve koruma yolları da aynı tedbirlere başvurulmaktadır. (Boratav, 1984: 154)

Al basması daha çok anneleri etkileyen bir durum olarak algılanmakta kırk basmasının ise çocukları daha çok etkilediğine inanılmaktadır. kırk basmasına uğrayan

anne ve çocuk için yaygın bir sonraki aşama kırklama işlemidir ki bütün bu uygulamalarda temel amaç anneyi ve bebeği kötülüklerden koruma ve geleceğe hazırlamadır.

Doğumun ardından kırk gün mezarının açık olduğu söylenen lohusa ve yeni bebeği kırk sayısının etrafında bir takım uygulamalarla sağaltılmaya ve korunmaya çalışılır.

Kırk basmasına uğrayan çocuk bozarır, morarır, yüzü şişer, dili şişer, karnı şişer devamlı olarak ağlar eli ayağı soğur. (S)

Anne ve çocuğun kırk gün içinde hastalanmamaları yani kırk basmasına uğramamaları için alınan tedbirler şunlardır;

Kırk günden önce Çocuk dışarıya çıkmaz. (K.S)

İki lohusa karşılaşmaz karşılaşırsa kırk basar. (A)

Adetli kadın lohusaya sarılmaz ağzında yara çıkar. (S.T)

Çocuğun yastığına ekmek konulur. (A)

Çocuğun yatağına makas, bıçak konulur. (A.S.T)

Çocuk güzel giydirilmez. (K)

Anadolu'nun pek çok yerinde uygulanan pratikler olduğunu görmekteyiz. Türbeye gitmek, hocalara ve yaşlı kadınlara okumak, kırk gün dışarı çıkmamak, eve gelen kimselerle mümkün olduğunca görüşmemek, anne ve çocuğun çamaşırlarını geceleri dışarıda bakmamak, çamaşırların suyunu dışarı gelişigüzel dökmemek, kırk gün içinde eve et getirmemek, kırk gün içinde doğan ve kırkı karışan çocukların kimin üstüne gidildiyse gelişiminin engelleneceğine inanmak ve anneye çocuğu kırklamak gibi adet ve inanmalar anne ve çocuğu kötü etkilerden en önemlisi nazardan korumak adınadır diyebiliriz. (Altun; 2004: 160)

1.3.5. Kırklama (Kırk Uçurma)

Bekleme süresi, hazırlık çokluk ve tamamlama gibi görevlerde kullanılan kırk sayısı hayatın pek çok safhasında olduğu gibi doğum safhasında da karşımıza çıkmaktadır.

Kırk sayısı deyimler atasözleri, efsaneler, masallar, halk hikayesi ve şiirlerde olduğu kadar, ritüel törenlerde sıkça kullanılmaktadır. Lohusa ve çocuğa kırk gün içinde yapılan pek çok yaygın işlem vardır ve çalışma yaptığımız alanlarda bu süre kırk gündür.

Halk inanışlarında çocuğun doğumunun ardından geçen kırk günlük süre sonunda kırklama töreni yapılır. Bu törenlerde uygulamalar şu şekildedir;

Doğumdan kırk gün sonra çocuğun yıkama suyuna taş konulur. (A)

Çocuk kırk kaşık su dökülerek yıkanır. (A)

Kırk ağaçtan dal toplanır ve yıkama suyuna atılır. (A.S)

Yıkma suyuna altın ve gümüş konulur. (K.S)

1.3.6. Tuzlama

Halk inanmalarında tuzun kutsiyeti, tuza yemin edilmesi, onun gerektiğinde şahit gösterilebilmesi, insan üzerinde hakkının olduğunun kabul görmesi, ona yapılan saygısızlığın cezasız kalmayacağına inanılmış olması, onun tabu olarak algılanması eski kültürlerden bu yana rastlanan bir durumdur. Anadolu'nun pek çok yöresinde tuz kötülük savıcı, nazar bozucu, bereket getirici, iyileştirici bir öge olarak karşımıza çıkar. Geçiş döneminin üç önemli evresinde tuz vardır. Nazar kovucu olarak sobaya bir tutam tuz atılmasından istenmeyen misafirin ayakkabısına tuz serpilmesine, damadın kahvesine tuz atılmasından bebeğin göbek kordonuna kadar pek çok uygulamada tuz vardır. Tuzun iyileştirici etkisi, mikroplara iyi geldiği doğal bir savunma yöntemi olduğu ve halk arasında sık kullanıldığı bilinmektedir.

Alan çalışmalarımızda derlenen tuzlama işlemi ve etrafında gelişen uygulamalar şöyledir: Bebek ilk doğduğunda tuzlanır. Deneyimli biri bebeği tutar ve diğeri de tuzlu su ile bebeği yıkar özellikle el ayak ve koltuk altının tuzlu suyla yıkanmasına dikkat edilir burada amaç büyüyünce teninin kokmamasıdır. (K)

El ayak ve özellikle ağız tuzlu suyla yıkanır. (T)

Bebeğin ağzı ve annenin ağzı tuzla yıkanır, yıkanmazsa yara olur. (A)

Bebek tuzlu suyla yıkanır durulanır ve güzel kıyafetler giydirilir. (S)

Bebek tuzlanmazsa büyüyünce teni kokar. (T)

1.3.7. Ad Verme Adı Belirleyen Etmenler

Dünyaya yeni gelmiş bir bebeğe bireysel ve toplumsal anlamda bir benlik oluşturmaının en önemli aşaması ad verme aşamasıdır. Toplumlar ad verme olayını oldukça önemsemişler ve bu olayı gelenekselleştirerek ritüellerle pekiştirmişlerdir. Ad verme doğumla birlikte başlayan ve çocuklarının sağlıklı büyümesi, bütün kötülüklerden korunması adına yapılan uygulamalar içinde yer alır çünkü bir çocuğa verilen ad hemen bütün kültürlerde o çocuğun yaşatıcı gücünü destekleyen önemli bir unsurdur. Bazen daha önce doğan çocukları yaşamayan bir aile çocuklu bir aileye temsili bir satış yapıp çocuğu yaşasın diye adını “Satılmış” koyar bazen erkek çocuk isteyen ve kızları olan bir aile yeter, durdu gibi adlar koyar bazense bir aile büyüğünün veya topluma mal olmuş bir kişinin adı konulmaktadır çocuklara. Bir toplumun yaşayışı kültürü gelenek görenek ve inanmaları ad koyma, ad belirleme aşamasında kendini açıkça ortaya koyar. Romanlar yüzyıllardır sürdürdükleri kültürleri, göçerlik hayatları boyunca geçtikleri coğrafyalardan aldıkları izleri, hayata bakışları renkleri ve müzikleriyle doğanın bir parçası olmuşlar ve genellikle ad olarak yine doğadan isimleri tercih etmişlerdir. Onların kıpır kıpır neşeli ve bir o kadar insancıl tavrı dünya üzerindeki en güzel adları almalarını sağlamıştır. Romanlar kendi mitolojilerine göre kutsal sayılan, ağaç, su dağ gibi doğal varlıkların isimlerini veya bu varlıkların isimlerinden öykünerek oluşturdukları isimleri de yine kendileri için çok özel olan çocuklarına vermektedirler.

Yaşadığı coğrafyaya ve onun doğasına ihanet etmeyen Romanlar yine kendi yaşadıkları yerin kültürünü de geleneklerine eklemişlerdir. Romanların ad vermelerindeki önemli bir etmende inançlarıdır. Dini olarak kutsal sayılan ve çocuğu koruyacağına ve iyi geleceğine inanılan Din büyüklerinin adları da çocuklara sıklıkla verilmektedir. Sedat Veyis Örnek, ad verme ile ilgili düşüncelerini şöyle ifade etmektedir; Ad insanın toplumsal ve bireysel kişiliğinin yanı sıra büyüsel ve gizemsel gücünü de belirten bir simgedir onun için yeni doğan çocuğa gelişi güzel ad konulmaz; adın taşıdığı, karşıladığı, ya da içerdiği anlamın, çocuğun karakterini, kişiliğini, geleceğini, toplum içindeki yerini ve başarısını damgalayacak, biçimlendirecek simgesel bir öz taşımasına özen gösterilir. Ad, bir bakıma insanın tinsel varlığını da simgelemektedir. Kısaca söylemek gerekirse, adın sözcük

anlamının, o adı taşıyana geçtiğine inanılmaktadır. Örneğin bir çocuğa Demir adı verilirken bu işin psikolojik temelinde, çocuğun demir gibi sağlam ve dayanıklı olacağı isteği ve inancı yatmaktadır. (Örnek, 1977: 148)

Günümüzde değişen yaşam koşulları, çekirdek aile yapısının artması neticesinde çocukların isimleri anne ve babası tarafından verilse de çocuğa ad verme uygulamalarında etkin olanlar ya aile büyükleri veya din görevlileridir.

Çalışma yaptığımız alanlarda yaşayan Romanların çocuklarına verdiği adlardan bazıları şunlardır: Sırma, Bahçe, Mevsim, Nazar, Efsane, Sohbet, Çiçek, Kader, Kısmet, Cömert, Bulut, Yağmur, Yazgı, Tomurcuk, Bahar, Yazgülü

Alan çalışmalarımızda çocuğa genellikle aile büyüklerinin ad verdiğini ve bu kişinin genellikle dede olduğunu görürüz. Çalışma yaptığımız alanlarda ad verme, ad belirleme ile ilgili olan uygulamalar şunlardır;

Doğan çocuğun kulağına bir iki isim çağrılır ve çocuk hangi isme tepki verirse o isim konulur

Dede veya nenesinin ismi verilir. (A)

Çocuk doğduğunda ölen bir yakın varsa onun ismi verilir. (T)

Kuran-ı kerim ismi verilir. (S)

Ata Dede ismi verilir. (A)

Hoca kulağa Ezan okur ve üç kere ismi çağırır. (K.S)

Ocak ismi verilir. (T)

“Başım geçti yılım geçmesin, kendi canım kendim olsun” deyip dede ad koyar. (T)

Din büyüklerinin ismi çocuğun kulağına ikinci isim “göbek adı” olarak okunur. (K.S)

1.3.8. Yaşamayan Çocuk

Dünyaya bir çocuk getirmek için pek çok çaba gösteren anne ve baba doğumun ardından çocuklarının yaşaması içinde bu çabaya yeni pratikler eklerler. Doğumdan sonra çocuğu İlk çocuğu veya her doğumda çocukları ölen annenin çocuğunun yaşaması için yapılan işlemler çeşitlidir.

Anadolu’da yaşamayan çocuklarla ilgili mevcut inanış ve uygulamalar çeşitlilik göstermektedir.

Pertev Naili Boratav Adana yöresinde şöyle bir uygulamadan bahseder İlk üç çocuğundan sonra, arka arkaya beş çocuğu ölmüş kadın dokuzuncu çocuğunu doğurunca çocuğun “son” unu tuzlayıp saklamış; üstüne yedi türlü baharat (kına, tarçın, karanfil, yenibahar, kimyon, zencefil, havlıcan) ekmiş; yedi kızdan alınan yedi sap iplik yedi yorgan iğnesine geçirip iğneleri sosa saplamış, bu işlemlerin ardından kırk gün lohusanın oda kapısının başında asılı kalmış, gelen giden misafirler altından geçmiş ve daha sonra güneşte kurutup saklamış. (Boratav, 1984: 150)

Böylece üst üste birçok çocuğu ölmüş veya düşmüş olan anne baba, çocuğa yaşatma gücünün olduğuna inanılan şu adlardan birini koyar: Dursun, Durmuş, Durdu, Duran, Yaşar gibi adlar çocuğun yaşaması için konulur. Doğumdan az sonra çocuğu sokağa çok defa cami önüne, bırakırlar; oradan birisi alıp evine götürür; ana baba yalancıkdan onu satın alırlar böylece çocuk geçici olarak ana baba değiştirmiş sayılır; erkek ise satılmış, kız ise satı olur. Veya sıfatlarına bağlanan ya da tanrının adı ve sıfatlarına bağlanan Abdullah, Abdurrahman, Mehmet, Ahmet, Mahmut gibi adlar ile kadın-erkek Müslüman ulularının Ömer, Ali, Hamza, Hasan, Hüseyin, Fatma, Zehra, Zeynep gibi adları verilir. (Boratav, 1984: 89-90)

Sivas çevresinde Balıkesir’de görülen şekliyle kırk evden toplanan bez parçalarından çocuğa gömlek dikilir çocuğa giydirilir. Yine çok yaşamış bir adamın 134 kefeninin ucundan alınan bir parçadan kırk bir kıza çocuk elbisesi giydirilir. (Örnek,1977: 164)

Doğan çocuğu kanı karışmadık bir kadın – meme verilmeden önce- delik bir kayadan üç defa geçirir. Çocuğun kayadan her geçirilişinde kayaya bir nal mihı çakılır. Kadın, bundan sonra hiç kimse ile konuşmadan ve arkasına bakmadan oradan uzaklaşır. (Acıpayamlı, 1974: 61)

Eski Türklerden günümüze kadar gerek Şamanist Türklerde, gerekse Müslüman Türklerde çocuğun sağlıklı doğması ve yaşaması için çeşitli pratikler uygulanmıştır.

Bunlardan bazıları şöyledir: Yakutlar, aileye musallat olan ölüm ruhunu aldatmak için çocuğu komşulardan birine satarlar. Urenhalar, çocuğu doğduğu gibi kazanın altına saklarlar. Müslüman Başkurlarda çocuk doğduktan sonra ebe çocuğu eline alır, dışarı çıkar, birkaç ev gezdikten sonra evine geri getirir. Ebe kadın, “Yabancı ülkeden bir çocuk getirdim, satın alan var mı?” der. Pazarlık başlar. Çocuğu ağırlığı kadar demir karşılığında satın alırlar. Çocuğa Demir yahut Salıpdı, Satılmış gibi adlar verirler.

Çocuğun yaşaması için Yaşar, Dursun, Ölmezbay, Taştan, Kurç gibi adları verildiği gibi kimi zaman da kötü adlar verilir. Böylece adı kötü olduğu için ölüm meleşinin gelemeyeceğine inanılır. Kırgızlarda İtalmas, Çoçkobay (Domuzbay), Kabanbay (Yabani Domuz) bu inanca göre verilmiş adlardır. (İnan, 1995: 174-175)

Kahramanmaraş ve çevresinde çok sayıda çocuk doğuran ancak çocukları yaşamayan kadına “tıbıkali kadın” denilmektedir. Bu durumda olan kadın eteğini köpek yavrularının üzerine silkeleyerek” Tıbıkam sizin olsun, avınız benim olsun” derse çocuğun yaşayacağına ancak köpeğin yavrularının öleceğine inanılır. (Karaoğlu, 2004: 977)

Doğup da yaşamayan çocukların yaşaması için hocaya gidip muska yazdırılmaktadır köylerde Ebi sübyan muskasına müsibyan muskası denmektedir.)Anne dokuz ay boyunca bu muskayı karnının üstünde taşımaktadır. Sonra muska çocuğa takılmaktadır. Köyde muska yazdırarak iki çocuğunu doğuran bir kadının, üçüncü çocuğunda bir şey olmaz diye muska takmayınca çocuğun 4. ayda bozulup düştüğü nakledilmektedir. (Altun, 2004: 194)

Çalışma yaptığımız alanlarda yaşamayan çocukla ilgili inanma ve pratikler şöyledir:

Yaşamayan çocuğa satılmış ismi verilir annemim çocukları ölüyormuş bana bu ismi vermiş.
(T)

Yaşamayan çocuğa sülale kovar denir. (S)

Kıçında yumurta kırarız. (A)

Gelincik türbesine gideriz. (T)

Bayraktara yatıra gideriz. (T)

Sübyan boğuldu deriz. (S)

Giyeceği ekmeği bu kadardı. (A)

Hoca muska yazar. (K)

Hasta çocuğun üç cuma üst üste sırtından kan akıtılır, dua okunur. (T)

Sinirli yapraklar, karalahana, incir yaprağı gibi yapraklar hasta çocuklara uygulanır. (T)

Çocuk soğuk suyla yıkanır. (S)

1.3.9. İlk Gezme (Kırk Uçurma)

Bebeğin Doğumunun ardından evde geçen süre tamamlanmış bu kutlu olayın duyurulma sahasını genişletmek ve bebeği farklı ortamda dış dünyayla tanıştırma zamanı gelmiştir. Kırk gün boyunca sakınılan, gözetilen çocukla birlikte annesinin de evde geçirmesi gereken süre dolmuş ve lohusalık sona ermiştir. Artık dışarı daha rahat çıkılabilecektir. Doğumdan sonra kırkıncı gün dışarı çıkmaya “*Kırk Uçurma*” denir.

Kırkı çıkan bebek ve anne banyo yaptırdıktan sonra giyinirler akrabalara veya komşulara ziyarete giderler. Ziyarete gittiği evde çocuğa yumurta verilmesi onun sağlıklı bir hayata sahip olması içindir. Yine bazı yörelerde çocuğun ağzına şeker sürülmesi tatlı bir geleceğinin olması adına yapılır. Anadolu da yapılan kırk uygulama pratiklerinden biri de ziyarete götürülen bebeğe ev sahibi tarafından saçına un serpilmesidir. Saçına un serpilene bebeğin ömrünün uzun olacağına inanılır.

Alan çalışmamız sırasında Kozluk mahallesindeki görüştüğümüz kaynak kişiler “*Yirmi Uçurma*” adı verilen ve yirmi günü tamamlamış çocukların dışarı çıkma hazırlıklarını içeren uygulamalardır. Yirmi gün sonra bebek yakın bir akrabanın evine gezmeye götürülür. Bebeğe en güzel kıyafetler giydirilir ve akşam ezanından önce dönmek üzere gezmeye götürülür. Fakat bu uygulama içinde kırk gün tamamlanınca yapılan suyla yıkama yoktur. (K)

Serdar mahallesinde görüştüğümüz kaynak kişiler bebeğin yirmi gün sonra dışarı çıkıp kısa bir süre dolaştırılmasına “*Yarı Kırk*” adını vermektedirler. Bu uygulamada bebek yalnızca güzel giydirilmekte her hangi bir yıkama işlemine tabi tutulmamaktadır. (S)

Anne ve çocuğun evden çıkması ve beraberinde gelişen pratikler araştırma alanımızda şöyledir:

Anne ve bebek yıkanır ve güzel giyinip akrabalarına gider. (K)

Anne ve bebeğe gittikleri yerde yumurta verilir. (K.S)

Çocuğa gittiği evde şeker verilir. (A.T)

Çocuğa ve annesine çerez verilir. (A)

Gittiği evin durumuna göre hediyeler verilir. (S)

1.3.10. Yürümeyen Konuşmayan Çocuk

Çocuğun sağlıklı gelişimi doğum anne ve baba için oldukça önemlidir. Çocuk büyüyecek anne ve babasının neslinin devamını kültürünü sürecektir.

Yaygın halk inancına göre, çocuğun yürüyememesi ya da yürümesinin gecikmesinin nedenlerinden en önemlisi ayağındaki “köstek”tir. Kötü cinler tarafından vurulduğuna inanılan bu köstek, genellikle “köstek kesme” diye adlandırılan bir işlemle giderilmektedir. Bu uygulama, Anadolu’nun muhtelif yörelerinde farklı şekillerde adlandırılmaktadır: “Adağını kesme, adağını kestirme, adak kesme, ağdaş pişirme, ayak çizme, ayak kesme, ayak kösteğini kesme, ayak poğaçası yapma, aydaş kaynatma, düşşak kesme, hoppala, iplik kesme, köstek kesme, köstek kestirme, köstekleme, köstek kırma, kötürüm kösteğini kesme. (Örnek, 1977: 148)

Romanlar yürümeyen çocukla ilgili uygulamalar şunlardır:

Yürümeyen çocuğa ayak paçası yapılır. Cuma namazından sonra mahallede poğaçası yapılır ve çocuk anne veya babaanne anneanne eşliğinde yürütülür. Yapılan poğaçası kolu komşuya dağıtılır. (K.S)

Çocuğa Cuma namazı çıkışı şerbet yapılır ve mahalleye dağıtılır. (S)

Köstek kesilir. Bu âdete göre Cuma namazı sonrası çocuğun ayaklarına ip bağlanır ve üç kere dolanarak bıçakla kesilir. (K.S)

Yürümeyen çocuğa mahallede yarış yaptırılır çocuğa belirli bir mesafede iki kişi bekler çocuk hangisine doğru yürürse o kişiye çocuğun ailesi hediye alır. (T)

Mahallede çocuğun elinden tutulur ve herkesin gözü önünde yürütülür. (K)

Poğaçası ve şerbet yapılır ve mahalleye dağıtılır. (K)

Yürümeyen çocuğa ayak ekmeği yapılır. (S)

Çocuğun önüne leblebi, şeker atılır çocuklar yer. (A)

1.3.11. İlk Diş ilk Tırnak İlk Saç

Bebeğin sağlıklı büyümesinin göstergesi olan fiziksel değişiklikler aileyi mutlu eder ve bu mutluluk etrafında yine çocuğu sağlıklı büyütme eksenli bir takım uygulamalar törenler oluşur. Bu törenlerde amaç doğum öncesi ve doğum sırasında olduğu gibi doğum sonrasında da çocuğu korumak ve topluma hazırlamaktır.

Diş çıkarma, çocuğun biyolojik gelişmesinin bir sonucudur. Anadolu'nun farklı yörelerinde değişik adlarla anılan diş çıkarma töreninde “*yiyeceği kutsama, çocuğun rızkını artırma, bereketi çoğaltma gibi dileklerin yanı sıra çocuğun dişinin sağlam olması isteği de yer almaktadır.*” (Örnek, 1977: 162).

Değişik yörelerde farklı adlarla anılan bu törenin halk arasındaki yaygın adı “diş hediği”dir. Hedik buğdayın suda kaynatılmasına verilen addır. Ayrıca buna “diş aşısı”, “diş bulguru”, “diş buğdayı” adları da verilmektedir. (Örnek, 1979: 163) .Çalışma yaptığımız alanlarda iş ile ilgili yapılan tören ve eğlencelere “**diş hediği**” adı verilmektedir.

Farklı il ve bölgelerde diş ile ilgili uygulamalar çeşitlidir; Diyarbakır’da çocuğun ilk dişini gören kişi, o an çocuğun üzerinde bulunan atletin yakasını hafifçe yırtar ve ona bir çift beyaz atlet alır. “Artvin/Yusufeli/Demirkent’te de çocuğun dişini ilk gören, diş kolay çıksın diye, çocuğun gömleğini yırtar” (Başçetinçelik, 2009: 135)

Çocuğun gömleğinin yırtılması olayına Kars ve Erzurum’da da rastlanır. Burada amaç, çocuğun dişinin rahat bir şekilde çıkmasını sağlamaktır. Kolaylıkla yırtılan atlet misali diş de deriyi kolaylıkla yırtacak ve çocuk, acısız bir şekilde dişlerini çıkaracaktır. Diyarbakır yöresinde ilk dişini çıkaran çocuğa “beyaz” atlet alınması davranışı, “benzer benzeri etkiler” ilkesinden hareketle, çocuğun dişlerinin de alınan beyaz atlet gibi “beyaz” olması arzusundan kaynaklanmaktadır. Kars ve Erzurum çevresinde çocuğun ilk dişinin

çıkıldığını gören kişi, “aileye demir veya bir madenî nesne hediye verirse, çocuğun dişlerinin demir gibi sağlam olacağı sanılır (Kalafat,1999: 93)

Çocuğun ilk dişinin çıkışını kutlamak amacıyla yapılan bütün eylemlerde ortak unsur, “saçı”dır. Bu saçıyla eş dost, konu komşu ve akrabaların sevindirilmesi çocukların sevindirilmesi amaçlanır.

Çocuğun biyolojik değişimlerinin birer sağlık göstergesi olduğunun kanıtlarından biri de ilk tırnakla ilgilidir gerek çalışma yaptığımız yerlerde gerekse diğer kültürlerde ilk tırnak kesimi ile ilgili bazı inanış ve törenler uygulanmaktadır. “Çocuğun eli, tırnakları kesildikten sonra, içinde altın paralar bulunan bir keseye sokturulur; çocuğun oradan aldığı paralar, erkekse büyüdüğü zaman tutacağı işin sermayesine; kızsaa, çeyizine ilk “maya” olarak saklanır. (Boratav, 1973: 155)

İlk saç kesimiyle ilgili adetlerde, çocuk bir yaşına geldiğinde kesilen saç, terazinin bir kefesine konur, diğer kefeye mali durumuna göre bozuk para konur keşeler aynı seviyeye geldiğinde saçlar alınır saklanır para ise fakirlere dağıtılır. (Örnek, 1977: 197)

Romanlar saçla ilgili düşüncelere önem vererek saçın uzun bir ömrün ve bahtın simgesi olarak görmektedir. Kozluk mahallesinde yaşayan Romanlar saçın büyüme özelliği gösterdiğinden saçı verimlilik saymaktadır. (K)

Romanlarda ilk diş, ilk tırnak, ilk saç ile ilgili adet ve inanmalar şöyledir:

Çocuk bir yaşına geldiğinde buğday pişirilir ve pişirilen buğday bir düğün havasında oyunlu müzikli misafirlere dağıtır. Bu eğlencede bebek ortada herkesin göreceği bir alanda etrafına seçmesi istenilen mesleğe ait eşyalar konulur ve çocuk hangisini seçerse o mesleği yapacağına inanılır. (K)

Bebeğin ilk çıkan dişi saklanır ya da tavana atılır. (K)

Buğday kaynatıp bebeğin başına dökülür. (K)

Çocuğun ilk dişini kim görürse hediye alır. (S.T)

çocuğun ilk dişi sıçan dişidir tavana atılır. (S)

Sıçan al bunu çocuğuma güzel diş ver denir. (S)

Karga karga al bunu bana altın diş ver denir. (T)
Diş evde saklanır her yere atılmaz. (A)
Yastık altına konulur. (A)
Altın diş olur inşallah denir uygun bir yere fırlatılır.
Altın diş olsun özgür olsun denir fırlatılır. (S)
Kesilen saç sobaya atılır. (A)
Saç her yere atılmaz kuşlar kapar değirmene atar ve kişi hasta olur, saçı dökülür. (S)
Saç bir yaşından önce kesilmez. (A)
Saç çok kısa kesilmez bahtı kısa olur. (T)
İlk tırnak gömülür. (A)
İlk tırnak güneş batamadan kesilir. (T)
İlk tırnak her yere bırakılmaz, atılmaz, çok ortalığa atılmaz. (T)

1.3.12. Sünnet

Sünnet sözcüğü Arapça kökenlidir, "işlek yol" demektir. Daha geniş tanımıyla insanların yaptıkları iyi ya da kötü davranışları anlatır. (İslam Ansiklopedisi, 1968: 254-256)

Dilimizde iyi ahlak anlamıyla da kullanılmıştır. (Develioğlu, 1997: 971)

Gelenek yaşamında bu sözcük "erkeklik organının ucundaki derinin çepe çevre kesilmesi" olarak anlatılır. (TDK, 1907: 1155) İslamiyet'in kabulünden sonra her dönem ve her toplumda hiç ihmal edilmeden varlığını sürdüren ve erkek çocuklarına ve ailelerine toplumda statü veren bu gelenek o kadar çok yayılmıştır ki hiç bir zaman tartışma konusu olmadan her anne babanın çocuğuna özenle gerçekleştirdiği kutlu bir tören haline gelmiştir.

Ülkemizdeki sünnet etkinlikleri ilkbaharın sonları yaz boyu veya sonbahar başlarında yapılır. Bunun nedeni okul çağındaki çocukların eğitimlerinin aksamasını önlemektir.

Ortalama sünnet olma yaşı 5-12 olsa da aileler bir an önce çocuklarını sünnet ettirmek isterler. Çocuğun küçük yasta sünnet olması çocuğun bu olayı hatırlamasını önleyeceğinden psikolojik yarar sağlar. Ayrıca bu konuda çocuğun dede ve ninelerinin aceleci davranışları yaşarken torununun sünnetini görmek istemeleri önemli bir etkidir.

Genellikle sünnet yaşı olarak tekli yaşları tercih eden anne ve babalar en çok 5 -7 yaşlarında bu merasimi gerçekleştirmektedir. Erkek çocuğun soy devamını sağlayıcı olarak gören geleneksel bakış açısı sünnet merasimlerini önemli kılar. Çocukluktan ergenliğe geçişin bir adımı olarak görülen sünnet aileye ve çocuğa imtiyaz getireceği görüşü yaygındır. Özellikle tek erkek çocuğu olan aileler. Sünnet eğlencelerine önem vermekte ve bir düğün olarak değerlendirmektedir.

Romanlar için sünnet oldukça önemlidir iki gün süren ve bir gecesi kına gecesi olarak kutlanan sünnet, yemekleri eğlenceleri kılık ve kıyafetleri ile tam bir düğün havasında kutlanır.

Çalışma yapılan alanlarda sünnet düğünlerinde eğer evin bir oğlu varsa başka bir kan daha aksın düşüncesiyle çocuk evde sünnet edilirken evin dışında eş zamanlı horoz kesmektedirler. Kesilen horoz Kozluk mahallesinde yaşayan Romanlarda sünnet yatağının altına konulurken serdar mahallesi ve Tavşantepe mahallesinde yatağın altına konulmamaktadır. Çalışma yaptığımız mahallelerdeki ortak uygulama horoz kesiminin tek çocuğa yapıldığı ve bu horozun dul kadınlara veya muhtaçlara verildiğidir. (K.T)

Çalışma yaptığımız mahallelerde sünnet gününün önceki gecesi kına gecesi olarak kutlanmakta ve çocuğun serçe parmağına kına konulmaktadır. Sünnet edilen çocuğun veya çocukların anne ve babası çok şık giyinmektedirler. Özellikle Kozluk mahallesinde yapılan sünnet düğünlerinde anne kırmızı veya beyaz kıyafetleri tercih etmektedir.

Kocaeli Romanlarında kirvelik olarak isimlendirilen ve çocuğun akrabalarından seçilen kişilerin ekonomik durumlarına göre çocukları sünnet olan aileye çocuğun sünnet elbiselerini alma veya bazı hediyeler alma gibi bir görevi vardır. Kirvelik gönül rızası ile belirlenir illa da akrabalarından olması şart değildir. Sünnet düğünün akrabalar ve komşular davet edilir. Günümüzde salonlarda yapılan sünnet düğünleri serdar mahallesinde mahalle meydanındaki sahada yapılmaktadır. Düğünün başlangıcından önce sünnet çocuğu at ile gezdirme geleneği yer yer devam etse de yerini araba konvoylarına bırakmıştır. Süslenen araba ile düğün yerine gelen çocuk yine süslenen

yatağında tebrikleri ve hediyeleri kabul etmektedir. Sünnette verilen ikramlara aileler önem göstermekte yemek tatlı ve çerez dağıtılmaktadır.

Kozluk ve serdar mahallesinde yaşayan Romanlar sünnet çocuğuna mevlit okutmaktadır.

Çalıştığımız dört mahalleden derlediğimiz sünnet uygulamaları şöyledir:

Ailenin iki veya daha fazla oğlu varsa 5-7 gibi tek sayılarda, eğer tek çocuksa 6-8 gibi yaşlarda sünnet edilir. (K)

Davullu zurnalı düğün yapılır. (S)

Sünnet düğününde yemek verilir. (K.S)

Kirve çocuğa üst baş alır. (S)

Çocuk evin tek oğluysa sünnetinde horoz kesilir.(K)

Kesilen horoz bir gün süreyle sünnet yatağının altında saklanır. (K)

Çocuk için horoz kesilir ve horoz dul kadına veya düşküne verilir. (A)

Çocuk at veya araba ile gezdirilir. (K.S)

Sünnet çocuğunun serçe parmağı kınalanır. (S)

Çocuk sünnet kıyafeti giyer. (S.K)

Sünnet annesi beyaz veya kırmızı giyer. (A.K.S)

Türkiye’de sünnet Sedat Veyis Örnek’e göre bir töredir. Çocuk sünnet töreniyle İslam topluluğuna katılmakta ve Müslümanlığın bir gerekliliğini yerine getirmektedir. Böylece Müslüman olmayanlardan da ayrılmaktadır. İslamiyet’ten önce de var olduğu ileri sürülen sünnet töreni Hz. Muhammet devam ettirmiştir. İslam dininde Peygamber’in yaptığı ya da yapılmasını öğütlediği şeylere uymaya “sünnet” “adı verildiği için oğlan çocuklarının erkeklik uzuvlarının ucundaki deriyi çepeçevre kesip alma işlemi, halk dilinde bu deyimle adlandırılmaktadır. (Boratav,1973: 193-194)

1.3.13. Ninni

Ninniler anne ve çocuk arasındaki iletişimin önemli bir yerindedir. Bu iletişim her iki taraf içinde bir bağ haline dönüşürken ninniler bu bağı kuvvetlendirir. Annenin çocuğa

aktardığı bilgi istek, dilek ve temenniler ihtiyaçlar ninnilerle seslendirilir. Çocuğu susturmak, yatıştırmak, rahatlatmak amacıyla söylenen ninniler çocuğun ilerleyen yaşlarda daha sosyal daha iletişime açık bireyler olmasını sağlamaktadır. Anonim halk edebi yatı ürünü olan ninniler halk kültürü açısından oldukça mühimdir.

Ninni söyleme geleneği kadına yüklenen misyon gereği anneyle özdeşleşmiş bir uygulamadır. Anne ve çocuk arasındaki sevgi ve güvenin oluşmasında kuvvetli bir yere sahiptir.

Dünyada ve Türkiye” de pek çok örneği olan ninniler içinde Kocaeli Romanlarının hem Türkçe hem Romanca söylediği ninniler çeşitlidir. Romanlar aşağıda örnekleri verilen ninnileri çocuklarını uyuturken sıkça kullanmaktadır. Romanların müziğe, ritme, ezgiye verdikleri önem ve sahip oldukları yetenek göz önünde bulundurulduğunda ninninin yaşantılarındaki yerini anlamak mümkündür.

Çalışma yaptığımız mahalleler içinde kaynak kişilerin aktardığı çocuklarına ninni örnekleri şöyledir:

Ninni: 1

Bahçeye kurdum salıncak

Uyumadı gitti yumurcak

Uyu uyuyavrum nenni

Paşlola huşlola nenni

Okotala velayagaco

Helas tilas naco nas nenni

Gidemem yoluma uyu yavrum

Uyu uyu yavrum nenni (Kandıra-(A))

Ninni: 2

Miçay kika purol/kızım büyüyecek kocaman olacak

Romes telal horol/kadın olup çocuk doğuracak

Paşla miçay nenni/Uyu kızım ninni

Abe miçay neni/Uyu be kızım ninni

Pani miçaynenni/Beyaz kızım ninni

Parni romni miçay neni/Bembeyaz kız olmuş ninni

Boriyaromni miçay nenni/Gelin kızım ninni

Abe miçay nenni/ Uyu be kızım ninni (T)

Ninni: 3

Dandini doma dina dina

Din din dona dana

Parnim kele kana

Çaye beşe kana

Dandini dina dina

Din din dona dina. (T)

Ninni: 4

Uyusunda büyüün neni

Tıpış tıpış yürüsün neni

Kem gözlerden korunsun

Gelin olup yürüsün nenni(S)

Ninni: 5

Dandini dandini dastana

Danalar girmiş bostana

Kov bostancı danayı

Yemesin lahanayı. (K)

1.3.14.Nazar

Geçmişten günümüze varlığını sürdüren bu inanış, ülkemizin hemen her köşesinde günlük hayatın içerisinde ve bütün etkinliğiyle varlığını devam ettirmektedir. Günümüzde halk arasında nazarla ilgili olan ve kötü gözden, kem gözden, korunma temelli uygulamalar vardır. Bu uygulamalar içinde yaygın olarak nazardan korunma pratikleri şöyledir:

Nazara karşı mavi boncuk, delikli taş, nal, yumurta kabuğu, , sarımsak, hayvan kafası, çeşitli otlar, cıva, iğde dalı, hocaya muska yazdırma, kurşun dökme vb. çeşitli pratikler yapılmaktadır.

Türkçede bakış anlamına gelen Arapça kökenli nazar kelimesi, bakışlarında zararlı güç bulunan bazı insanların bu özellikleriyle bir kişiye, bir hayvana ya da bir nesneye bakmakla canlı üzerinde hastalık, sakatlık, hatta ölüm; nesne üzerinde sakatlanma, kırılma gibi olumsuz bir etkinin meydana gelmesi şeklinde açıklanmaktadır. (Boratav, 1997: 103-104)

Nazar insanlara, hayvanlara, tarlaya, ekine, eve barka, pek çok imrenilen duygu veya davranışa değebilir düşüncesiyle birtakım koruma önlemlerini beraberinde getirir. Her türlü canlı ve cansız varlığı tehdit eden, televizyon alıcısından boyacı sandığına kadar her türlü nesneye zarar vereceğine inanılan bu çarpıcı ve öldürücü gücün, özellikle geçiş dönemlerindeki çocuklar için büyük bir tehlike taşıdığı inancı çok yaygındır. Bu nedenle çocuk sahibi anneler ve aileler, çocuklarını bu çarpıcı gücün zararından korumak için birçok çareye başvururlar. Bu çarelerin ve önlemlerin bir bölümü, nazarı uzaklaştıracağına inanılan” nazarlık” taşıma çevresinde toplanmaktadır. Çocukları isteyerek pis ve kirli gezdirmek; çocuklara yırtık pırtık şeyler giydirmek de başvuru çareleri arasındadır. (Örnek,1977: 169)

Çalışma alanında görüştüğümüz kaynak kişiler özellikle çocuklarının nazardan korunması için birtakım uygulamalar gerçekleştirdiklerini ancak yalnız çocuklar için değil kendileri, atları, arabaları ve evleri için de nazardan korunma temelli bir takım pratiklere

başvurulduğu gözlemlenmiştir. Özellikle çocuklarını nazardan korumak için bir takım uygulamalar gerçekleştirmektedirler. Bu uygulamalar şöyledir:

Çocuğu Tavşantepe de Çorbacı Baba'ya götürürüz. (T)

Yeni doğan çocuğa ve annesine nazar boncuğu takarız. (K)

Çocuğu Bayraktar'a yatıra götürürüz. (T)

Çocuğun yastığına veya omzuna nazar boncuğu takarız. (S)

Yastığına çörek otu takarız. (A)

Çocuğu kirli yırtık giydiririz. (K)

Çocuğun ilk pisini saklarız ve kapı eşiğine koyarız. (K)

Kapıya nal takarız. (A)

Üzerlik otu yakılır tütsüsünün iyi geldiğine inanılır. (A)

Maşallah demeyenin ocağı körlenir. (T)

Maşallah deyin! Allah ibadete şahadet verir. (T)

2. EVLENME

2. 1. Evlenme Biçimleri

Türkiye’de evlenme biçimleri sosyo ekonomik biçimde yer yer farklılıklar göstermektedir. Çalışma yaptığımız alanlarda yaşayan Romanlar bu evlenme biçimleri içinde endogamik evlilik dediğimiz iç evlilik türü olan evlenmeyi tercih etmektedir. Yeni bir ailenin kurulması olarak görülen evlilik çalışma yaptığımız alanlarda şu şekilleriyle görülmektedir:

Görücü usulü İle Evlenme, Kız Kaçırma, Akraba evliliği Başlık Parası Karşılığında Evlenme Diğer evlilik biçimleri olan Oturak Alma, Baş Örtüsü Kaçırma, Beşik Kertme, Taygeldi, Kuma Getirme, Berder (Bedel) Evliliği Ölen Kardeşin Karısıyla Evlenme: Baldızla Evlilik, İçgüveyi Evliliği Yetim Evliliği: Oldu Bitti Evlilik, Tercihli Evlilik: arklı Mezhep Evliliği Dul Evliliği şeklindeki evlenme biçimleri görülmemektedir.

Çalışma yaptığımız alanlarda yaşayan Romanlar bu evlenme biçimleri içinde endogamik evlilik dediğimiz iç evlilik türü olan evlenmeyi tercih etmektedir ve bir iç evlilik türü olan akraba evliliği Kocaeli Romanlarında tercih edilmektedir. Romanlar kendilerinden olanlarla evlenmektedir.

Kandıra Romanlarından İhsan Okatan Romanların kendi içinde evlenme nedeninin diğer kültürlerin Romanlardan kız alıp vermek istememesine bağlamaktadır. (Kk3) görüşmelerimiz sırasında dışarıdan evlenmenin Romanlar tarafından hoş karşılanmadığını kültürden çıkmak olarak değerlendirdiklerini söyleyen kişiler de vardır. Serdar mahallesinde yaşayan Romanlar akraba evliliğine kesinlikle karşı çıkmaktadır Akrabalarıyla evliliğin yanlış olduğunu özellikle vurgulamaktadır.

Romanlarda severek evlenme ve görücü usulü ile evlenme yaygındır. Diğer bir evlenme biçimi kaçarak evlenmedir. Başlık parası bu evlenme biçiminin en önemli nedenidir. Kız kaçırılanlar yakalanırsa başlık artmakta aileler barışmak için daha çok para istemektedir.

Romanlar evlenme biçimlerinden olan değiş tokuş yoluyla evlenmeyi pek tercih etmemektedir kandıra Akçakayran Mahallesiinde bazı Romanlar başlık parsı vermemek için alacakları kızın ailesine kızlarını gelin olarak vermektedir.

Romanlar damadın evlenince kadının evinde yaşamaya başlamasına “iç güveylik” olarak adlandırmakta ve uygun bulmamaktadır Serdar Mahallesi Yüksel Sokakta yaşayan Sebahat Sevinç ancak adın kısır (bunu yalnız kızı olan veya çocuğu olmayıp evlatlık bir kız çocuğu büyütmüş olanlar için söylemektedir)o zaman damdı iç güvey olarak alır çünkü yaşlanınca kendisine bakarlar ve malı mülkü de onlara kalır diyerek açıklamaktadır.(Kk.17)

Evlilikte eş sayısı olarak tek eşliliği savunmalarına rağmen kumalıkta görülür. Çalışma yaptığımız mahallelerde çok eşli evliliklere rastlamak mümkündür. Fakat Romanlar bunun yasal olmadığını bildikleri için açıkça ifade etmemektedir. Romanlar sütkardeşle olan evliliğe karşı çıkmakta aynı anneden süt emmiş çocukların evlenemeyeceğini eğer evlenirse çocuklarının sakat olacağını belirtmektedir.

Romanlar evlilik aşamasında başlık parsından şikâyet etmektedir. Başlık parasını yüksek olduğunu ve bulmakta zorlandıklarını aktaran Romanlar bu âdeti devam ettirmektedirler. Çalışma yaptığımız mahallelerin hepsinde başlık parası âdeti devam etmektedir.

Çalışma yaptığımız alanlarda görüştüğümüz kaynak kişilerin hepsi aynı annenin sütünü emerek geliştirilen ve “sanal Akrabalık” olan sütkardeş evliliğini doğru bulmamakta ve kesinlikle tercih etmemektedir. Evlenilecek kişinin seçiminde aranan en önemli özellik sütkardeş olmamasıdır ve bu tür evliliklere rastlanmamıştır.

2.2. Evlilik Çağı Yaşı

Evlenme yaşı, yerel geleneklere ve yürürlükteki mevzuata öre değişir. Kızlar nadiren on bir yaşında ama çoğunlukla on üç on dört yaşında, erkek çocuklarsa on dört on beş yaşında evlendirilmektedir. (T)

Romanlar evliliklerini çok erken yaşta yapmaktadır, bunun nedenini heves olarak niteleyen ve birbirlerinden görüp hevesleniyorlar bizde bir şey demiyoruz sonra gözü açılır Roman olmayan biriyle evlenir mutsuz olur diye açıklamaktadırlar. (S)

Serdar mahallesinde yaptığımız görüşmelerde evlilik yaşının on iki olabildiği bunu on üç, on dört, on beş yaşın izlediği görülür. Kadın ve erkek için bu yaşlar aynıdır. Çalışma yaptığımız alanlardan Tavşantepe mahallesinde evlilik yaşının on bir, on iki yaşlara kadar indiği görülmektedir. Kozluk mahallesinde evlilik yaşı on dört, on beş, on altı iken kandıra da bu yaş on iki on üç, on dört yaşlarında olmaktadır.

Evlilik yaşının küçük yaşlara kadar inmesi Roman büyükleri tarafından kabul edilmiş olsa da daha önceleri bu yaşın daha büyük yaşlar olduğunu yaşın gittikçe düştüğünü söylemektedirler. Çalışma yaptığımız alanlarda kaynak kişilerin aktardığı bilgilere göre ergenlik çağına giren ve çocukluktan çıkmış kabul edilen gençler fazla bekletilmeden evlendirilmektedir. Erken evlilik nedeni olarak hem iç evliliği hem de artık normal kabul edilen yaş olarak görülmesini aktarmaktadırlar. (T.S)

2.3. Evlilik Aşamaları

2.3.1. Eş Seçimi

Soyun devamı için evlenen Romanlar evliliklerini yine kendi kültüründen yapmayı tercih etmektedirler.

Özellikle kadınlar dışarıdan evliliği uygun görmemektedir.”**Gadje**” ile evlenmek olarak belirttikleri kendi grupları dışındaki evliliğin kültürlerine ve birlikteliklerine zarar vereceği her iki tarafında mutsuz olacağı düşüncesini savunmaktadırlar. Serdar Mahallesindeki kadınlar dışarıdan evlilik türünün Roman gençlerinin kendilerinin bulduğu kızları kaçırmak şeklinde olduğunu fakat kendilerinden ziyade kaçan kızların ailelerinin kesinlikle bu evliliğe karşı olduğunu ve zamanla evliliklerin bittiğini aktarmaktadır. (Kk.14)

Romanlarda eş adayının önceden tanınması da önemli bir yer tutmaktadır. Eş adaylarının birbirlerini beğenmeleri önemlidir. Tavşantepe mahallesinde yaşayan

Romanlar “akraba evliliği yaptığımızdan zaten evleneceğimiz kişiyi tanıyoruz evlilik öncesi tanımak için çok vakte gerek yok.” demektedirler. (T)

Günümüzde eş seçimini gençler kendi yapmaktadır. Serdar mahallesinde görüştüğümüz. (Kk.13) Eskiden eş seçimini ailenin büyüklerinin yaptığını uygun görülen ve “ocak kızı” olarak nitelendirilen iyi aile kızlarının damat adaylarına söylendiğini aktarmaktadır.

Tavşantepe Mahallesinde oturan Yaşar Güz “Bize büyüklerimiz uzak yerden kız alma; tanıdıktan al, uzak bize tat vermez” derdi şeklinde aktarmaktadır. Yine eş seçimi ile ilgili sözler aktaran Romanlar “Soyu soydan; köpeği mandıradan bağlayacaksın. Sevgisi, görgüsü olmayanın kızı istenmez. İstemeyen kız alma hiç yaramaz. Elin kızının sergeni yüksek olur.” (k25)

Eş seçilirken dikkat edilen özellikler şöyledir;

Seçilen kişi ya akraba, mahalleli veya tanıdık olmalıdır. (T.S)

Ailesi iyi bir aile olmalı. (S)

Sağlıklı olmalı. (A.K.S.T)

Yetenekli olmalı. (A.T)

Güzel olmalı. (K.S)

Süt kardeş olmamalı(A.K.S.T)

Mahalleden kimse ile daha önce görüşmüş veya sevgili olmuşsa olmaz. (S)

Romanlar evlenme isteklerini ailelerine ayıp sayarak söyleyememekte bunu yakın arkadaşlarına söyletmektedir. Akraba evliliklerinin yaygın olduğu ve kendi kültürleriyle evlenmeyi öncelikle seçtikleri bilinen Romanlar evlilik isteklerini kapıları sert örterek, yumurta kırarak, pilava kaşık saplayarak veya durup dururken kalkıp göbek atarak anlatırlar. (A)

Çalışma yaptığımız alanlarda eş seçerken yaygın olarak görülen evlenme biçimi paralel kuzen evliliğidir. Bu evlilik çeşidinde erkek amcasının kızıyla evlenmektedir. Zorunlu olmamasına rağmen bu tür evliliklere, Arap, Erki İsrail, Eski Yunan ve Çin halkında görülür. Tüm bu toplumların ortak yönü hiyerarşik yapıda olmalarıdır. Kuzenler arası evliliğin temel

nedeni mal varlığını korumaktır. (Haviland 2002:280) Romanların paralel kuzen evliliğinin yanında karşılıklı kuzen evliliği de yer yer görülür. Karşılıklı kuzen evliliğinde nadir de olsa hala veya dayıkızı ile evlenme söz konusudur. Bu evliliklerde mal ve mülk kaygısından ziyade kültürel çözölmeyi azaltmak kendi gelenek ve göreneklerini sürdürmek düşöncesi yatmaktadır. Akçakayran mahallesinde yaşayan İhsan Okatan dışarıdan evliliklerin olduğunu fakat gençlerin mutsuz olduğunu söylemektedir. (A)

2.3.2. Göröcölük Dönörcölük Kız İsteme

Romanlar evlilik tercihleri bakımından kendi içinde farklıklar yaşamaktadır, bu farklılıkların önemli nedenleri arasında inanç farklılıkları ve göç yerleri farklılıkları gelmektedir.

Kandıra da yaşayan Romanlar öncelikle yakın akraba evliliğini tercih ederlerken serdar mahallesinde yaşayanlar akrabalarından kız alıp vermemektedir. (A.S)

“Göröcölü usölü “ile evlenme değışen kentsel olgular sebebiyle Romanlarda önceliğini yitirse de devam etmektedir

“Gençler artık kendileri anlaşıyor konuşuyor ve bizde bir şey demiyoruz”. (S)

Bir kız ve bir oğlanın konuştuğunu gören mahallenin diğler gençleri artık o kıza ve erkeğle sahipli gözüyle bakar. (S)

Eskiden babam karşı mahallede falanca kız var görmeye gidicem dedi, ben de bir şey demedim. Kızı annem ve babam beğendi sonra bana gösterdiler bende he dedim. (k.12)

Eş olarak seçilecek kişı akrabalarımız olduğı için tanıyoruz. (T)

Beğenilen kız için aileye haber salınır eğer gönlü varsa kızını vermeye, kızını istemeye geleceğiz diye haber gönderilir veya gidip haber verilir. (S)

Gelini istemeye giden kişilere dönörcölü denir ve bu kişiler genellikle erkeğın yakın akrabaları, anne baba ve kardeşleridir. (S)

Dönörcölere gidişin ardından kız evi oğlan evine başlık parası miktarını söyler eğer oğlan evi kabul ederse söz kesmek için gün alınır. (T)

Başlık parası alan Romanlar bu paranın çokluğu sebebiyle kız kaçırılmaktadır eğer başlıkta anlaşılırsa aileler barışmaktadır. (T)

Kandıra Romanlarında başlık miktarı oldukça fazladır. Bu başlığı ödeyemeyen gençler kız kaçırrır eğer kızın ailesi barışmak isterse başlığın miktarını artırır ve barışır. Eğer ödenmezse bu barış olmaz. (S)

Oğlan annesi daha önceden belirlediği kızın evine gideceğini oğluna söyler eğer oğlan kabul ederse o zaman gider. Serdar Mahallesinde görüştüğümüz Vedat Özarış “*kendisine annesinin komşu köyden bir kızı istediğini ve kızı görmeden kabul ettiğini söylemektedir*”. Eş seçiminde oğlan annesinin etkin olduğunu görürüz.

Dünürçülüğe genellikle oğlan annesi gitmektedir. Oğlan annesi dünürlüğe yalnız veya en yakınlarıyla gider. Kızı beğenirse niyetini sözlerle ifade eder. (S)

Kız istemeye çay ve şeker götürülür. (T)

Kızın gönlü yoksa dünürçüye bir şey ikram etmez. (S)

Kızın erkek kardeşi varsa iki çift ayakkabı, kız kardeşi varsa yüzük götürülür. (S)

Kız tarafının gönlü varsa gelen lokum ikram edilir. (T)

Dünürcü lükte kız tarafının ve erkek tarafının evlilik aşamasındaki istekleri konuşulur, kızın ailesi erkek tarafından kızı alınması istenilenleri belirttikten sonra başlık parası konusu konuşulur ve eğer kabul edilirse söz kesimi için tarih belirlenir. Yaygın olarak kız görme işi gündüz saatlerinde yapılmaktadır.

2.3.3. Söz Kesimi

Görücülük dünürcü lük ve kız isteme aşamasından sonra gelen aşama söz kesimi aşamasıdır. Kocaeli Romanları bu geçiş dönemi aşamasına yaygın olan ismiyle “Söz Kesme” veya “Küçük Nişan” adını vermektedir.

Söz kesme aşamasında artık dünürçüler gitmiş kızı beğenmiş ve damat adayı oğullarına kızı yakından gösterme aşaması gelmiştir. Söz kesme görücülüğün ardından gecen bir haftalık süre içinde gerçekleşir. (S)

Söz kesmek için kız evine yakın akrabalarla gidilir ve bu aşamada kız evine damat adayı da götürülür. Kız ve oğlan küçük nişan olarak bilinen bu aşamada birbirlerini yakından görürüler. Oğlan evi bu aşamada kızın başının bağlandığına dair çeşitli hediyeler getirir. Bu hediyeler arasında yüzük ve başörtüsü başının bağlandığına dair bir gösterge

niteliği taşır. Aile büyükleri kızı babasından ister ve yüzükler yakınların huzurunda takılır. Serdar mahallesinde ve Kozluk mahallesinde götürülen çember kızın başına örtülür. Kız ve oğlan büyüklerin ellerini perler. Damada ikram edilen tuzlu kahve geleneği serdar mahallesi ve Kozluk mahallesinde devam etmektedir. Bazı aileler ekonomik durumlarına göre akraba olunduğunun etrafa duyurulması anlamı taşıyan davul ve zurna ile söz kesmeye giderler.

Söz kesmeye gidilirken lokum getirilir. Varsa kızın erkek kardeşine iki çift ayakkabı kız kardeşine elbise veya “angoristik” denilen baldız hediyesi götürülür

Dünürcü lk aşamasında konuşulduğu gibi kız çarşıya çıkartılır ve kıza sözde giyeceği kıyafet, Giyim eşyası alınır ve kuaföre götürülür

Söz kesmede tekrar başlık miktarı konuşulmaz o konuda anlaşma dnrclk aşamasında sağlanır sağlanmazsa kız kaçırılır. Kız evi başlığı oğlan evinden gelen misafirlerin yanında teyit etmek için tekrarlar fakat bu sözlü bir imza adınadır tekrar bir pazarlık adına yapılmaz.

Kız evinde ilk olarak şerbet ve lokum ikram edilir. Verilen ikramlar kız tarafından memnuniyetinin göstergesidir.

Söz kesiminde nişan ve düğün tarihi belirlenir bu tarihler genellikle havaların ısındığı bahar sonu ve yaz mevsimleridir.

Söz kesimi aşamasında kız evine giderken sini götürme âdeti vardır. Kız evine götürülen siniye “grep” adı verilen kırmızı bir tülbent örtülür ve kız evinin dünürcü lükte konuşulan istekleri de göz önünde bulundurularak sininin içine Altın takılar (bilezik yüzük küpe), rakı, kuruyemiş, lokum ve çeşitli hediyeler koyarlar.

Sini geleneğinin ertesi günü gelinlik almak için çarşıya gidilir.

2.3.4. Nişan Nişanlık

Sözcük anlamı olarak işaret, iz anlamına gelen nişan düğün öncesi gençlerin birbirlerini tanınması için ayrılan süre olarak kabul edilmektedir. Romanlar nişanı “*Küçük Düğün*” olarak değerlendirmektedir.

Evlenecek çiftin birbirlerini tanımalarının ve toplum nezdinde kabul edilmelerinin önemli bir aşaması olan nişan Romanlarda küçük düğün olarak adlandırılmakta ve erkek tarafının kendini göstermesi için bir fırsat sayılmaktadır. Düğünün bir provası olarak algılanan bu tören esnasında uygulamalar şu şekildedir:

Söz kesiminin ardından uzun bir zaman geçmeden nişan yapılmaktadır. Sözün ardından gelin çarşıya götürülüp nişanlık alınmaktadır.

Kız evine giderken sini götürülür. Kız evine götürülen siniye “grep” adı verilen kırmızı bir tülbent örtülür ve kız evinin dünürü lükte konuşulan istekleri de göz önünde bulundurularak sininin içine Altın takılar (bilezik yüzük küpe) rakı, kuruyemiş, lokum ve çeşitli hediyeler koyarlar. (T) Serdar mahallesinde nişan aşamasında götürülen sininin içine yiyecek içecek gibi hediyelerin yanında kızın evlendiği gece giyeceği iç çamaşırı da konulmaktadır. (S)

Nişan kız evinde yapılır(S)

Nişana damat ve damat tarafı da katılır(T)

Masrafları damat tarafı karşılar(T)

Kız damat tarafının sözün ardından aldığı nişanlılığı giyer(S.T)

Durumu iyi olan yakınları altın takar(T)

Damat tarafı kıza bilezik takar(S.K.T)

Damat nişana gelmez, kız evinin önünde arkadaşlarıyla içki içer eğlenir.(S)

“İnce saz “ denilen ve damadın evinde arkadaşlarıyla yaptığı bir eğlence vardır.

Erkek tarafı bohça hazırlar ve bohçaya ekonomik güce göre hediyeler konulur.(S.T)

Oğlan tarafı nişanlık -*Ramazan ayına denk gelirse*- kurban getirir bu kurbana “kız kurbanı” denir(T)

Bohça kız tarafına giderken klarnet çalınır(S.T)

Nişanda gelin oynarken ayağına top top kumaş atılır ve bu kumaşlar daha sonra kızın çeyizine asılır.(K)

Sininin geleneğinin ertesi günü gelinlik almak için çarşıya gidilir ve kıza kılık kıyafet ne isterse alınır.(S)

Nişan törenleri daha çok kız evinde veya kız evinin belirlediği bir açık alanda yapılmakta ve bir düğün provası niteliği *taşımaktadır*. Müzikli çalgılı bu kutlama daha çok akşamları yapılmakta davetliler doyasıya eğlenmekte ve çeşitli ikramlar sunulmaktadır. Nişan töreninde damat tarafının takılarının yanında yine damadın tarafının bazı yakın akrabaları isteklerine göre altın takmaktadır.

Nişanlı çiftler ailelerinin yanında görüşebilmektedir. Nişanlılık kız ve oğlanın birbirlerini tanımalarına yardımcı olmakta ve aileleri de kaynaştırmaktadır. Nişanlılık süresi üç dört ayı geçmemekte ve bahar ayı ve havaların ısınması ile birlikte Hıdırellez'in ardından uygun bir zamanda nişanlılık evresi sona erdirilip düğün aşamasına geçilmektedir.

Nişanlıyken kızın bir başkasına kaçması halinde verilmiş bir sözün gerçekleşmediği ve kız tarafının erkek tarafının masraflarını karşılamak zorunda bırakıldığı eğer karşılamazsa olayın kan davası şekline geldiğini bu nedenle mahalleyi terk eden kişilerin olduğu belirtilmektedir. (T)

Tavşantepe mahallesinde nişanlı kızlar 6 Mayıs'a denk gelen Hıdırellez günü bayraktar köyüne “**Elif Ana**”ya götürülür ve kurban kesilir. Kurbanda akan kan gelin ve damadın alnına sürülür. Bu uygulamadaki amaç kötülüklerden gelin ve damadı korumaktır. (kk.40)

Romanlar Hıdırellez zamanı İzmit'in Balören köyünde bulunan “Keçeçi Seyyit Ahmet Ocağı'na” götürülerek gelin ve damat için kurban kesilir.

2.3.5. Davet

Düğünün tarihinin belirlenmesinin adından sıra düğünü davetlilere duyurmaya gelmiştir. Düğün genellikle havaların sıcak olduğu mevsimde yapılmaktadır. Değişen günümüz şartlarında davet duyurma uygulamalarının yerini davetiyeler olsa da Romanlar

geleneklerine devam etmekte ve davetiye dağıtmanın düğüne gelecek misafirleriyle aralarında kurulacak samimi bir bağ olduğunu söylemektedir. (K)

Düğünün yapılacağı günün bir hafta kadar öncesi davul ve zurna eşliğinde davet gerçekleşir. Davet esnasında davetli kişilere ailenin ekonomik durumuna göre sakız, şeker, lokum gibi yiyeceklerin yanı sıra havlu ve atlet dağıtılır. Dağıtılmayan kişiler düğüne davetli değildir.

Romanların düğün davetiye ilgili uygulamaları şöyledir;

Düğüne davet için klarnet çalınır

Kuruyemiş lokum, sakız, şeker dağıtılır

Atlet ve havlu dağıtılır

Davetiye kartı dağıtılır

Aile büyüklerinden biri dolaşır ve sözlü olarak davet eder.

2.4. Düğün

2.4.1. Kına Gecesi

Romanlar düğünlerini 3 gün olarak kutlamaktadır bazı mahallelerde değişen şartlar neticesinde 2 gün yapılmaktadır. Düğünün ilk gecesi kız evinde yapılan ve gelinin eline kına konulması şeklinde gerçekleşen uygulama Romanlar arasında kına gecesi olarak adlandırılmaktadır.

Düğünü başlatan bu tören kız evinde yapılır ve herkes davetlidir. Kız kına kıyafeti olan ve bindalı olarak adlandırılan kadife işlemeli kırmızı bir elbise giyer. Oynanan oyunların ardından kız kına yakma töreni için bir sandalyeye oturtulur ve etrafında dönen bekâr kızlar, kızı ağlatmak için şarkılar söyler. Çoğu zaman dokunaklı olan ve kızın ailesinin evinden ayrıldığını anlatan sözler içeren bu ezgilerde amaç gelini ağlatmaktır. Kız ağlamazsa ayıplanır” gelin hem ağlar hem gider” düşüncesi yaygındır.

Kızın eline kınayı kız tarafından biri koyar ve “eli açılmıyor” diyerek oğlan annesini çağırır. Oğlan annesi avuç içindeki kınanın ortasına altın koyar bu uygulama kandıra Romanlarında yoktur. Kandıra Romanlarından Bahçe Ersoy gelinin eline kına konmama nedenini şöyle ifade etmektedir; “*Başlık parsı veriyoruz bu yeter zaten*”

Gelen davetlilere çerez ve kına dağıtılır, Gelinin kinasını davetliler ellerine sürerler ve temsili olarak dolaşan kına tepsisine bozuk para atarlar. (S)

Damada kına yakma geleneği yalnızca Tavşantepe’de gerçekleşen bir uygulamadır, damadın serçe parmağına da kına konulur. Romanlar erkeğe kına koymayı uygun bulmamaktadır.

Düğünün birinci günü sayılan bu törende erkek tarafının kadınları ve kız tarafının kadınları olmakta erkeklerden ise yakın akrabalar katılmaktadır. Hazırlanan kına tepsisinin içine davetliler bozuk para atarlar ve ellerine kına yakarlar. Davetlilere ikram edilen yiyecekler ve çerezin yanında gelinin başına çerez serpilir. (K.S .T) Anadolu” da bu törene “Saçı Töreni” olarak bilinen bu adet bolluk ve bereket için uygulanmaktadır.

Gelinin baba evinde geçireceği son gece sayılan kına gecesinde eğlence ve hüznün iç içedir.

Kandıra”da yaşayan Bahçe Ersoy kendisinin kına gecesinde “kutlu etek” adlı kırmızı kadifeden işlemeli bir kıyafet giydiğini ve eski kına gecelerinin geleneksel giysisinin bu olduğunu fakat artık gençlerin hazır kıyafetleri tercih ettiğini belirtmekte ve en çok kırmızı sarı ve pembe renklerde giyildiğini aktarmaktadır. (Kk 17)

Serdar Mahallesinde yapılan kınalarda “Üç Kınalık“ adı verilen ve ilk olarak gösterişi simgeleyen kırmızı renkten, ikinci olarak geleneksel olarak en çok beğenilen göz alıcı pembeden ve son olaraksa saflığı temsil eden beyazdan oluşan kına kıyafetleri giyilmektedir. (Kk12-14)

Kına gecesinde gelinin ağlaması beklenmekte ağlamayan gelin ayıplanmaktadır.(Kk41.) Gelini ağlatmak gelinin etrafında dönerek ellerindeki mumlarla kızın aile evinden çıkıp başka bir eve gittiğini anlatan ve çeşitli türküler söyleyen Bekâr kızlar düşmektedir. Kına gecelerinde söylenen türküler şöyledir:

Türkü 1

Kınamı yoğurdular

Hamur ettiler

Gözlerimin yaşını

Yağmur ettiler

Türkü 2

*Ağlama canın anam ben
Gelin oldum gelin,
Şu üç günün içinde
Ben elin oldum elin*

Türkü 3

*Ben senden ayrılmazdım
Eller ayırdı anam
Senin bu yokluğuna
Nasıl dayansam anam (Kk 4)*

* * *

*Kınayı getir anam
Parmağın batır anam
Bu gece misafirim
Koynunda yatır anam (Kk12)*

* * *

*Yüksek yüksek tepelere ev kurmasınlar
Aşrı aşrı memlekete kız vermesinler
Anasının bir tanesini hor görmesinler
Ben annemi ben babamı özledim (Kk14)*

2.4.2. Düğün-Esas Düğün

Gelin adayı belirlenmiş, aileler tanışmış, gerekli hazırlıkların çoğu tamamlanmış ve sıra düğüne “**Esas Düğüne**” gelmiştir.

Romanlar düğüne “**Biyav**” adını vermektedir. .Düğünler ailelerin kararına göre iki veya üç gün olarak sürmektedir.

Düğün törenlerinin yerden yere nice değişiklikler gösterdiğini ve düğün sahiplerinin içinde bulunduğu özel şartlara göre(mali gücün yetersizliği, çevrede geleneklerin gevşemiş olması) aynı bölgenin düğünleri arasında bile farklar oluşturduğunu aktaran Pertev Naili

Boratav'ın da belirttiği gibi düğünler yöre yöre çeşitlilik göstermektedir. Çalışma yaptığımız alanlarda genellikle üç gün olarak kutlanan düğünler değişen şartlar dâhilinde iki güne inmiştir. Kandıra "da yaşayan Romanlar düğünlerini bir gün yapmaktadır "Düğünlerimiz önceden üç gündü şimdi gücü olan iki veya üç gün yapıyor olmayan bir güne bitiriyor "sözleri kandıra Akçakayran Mahallesiindeki kaynak kişilerin ortak görüşüdür. (Kk5 Kk6)

"Biz düğünlerimizi üç gün yaparız, cumadan başlayan kutlamalar küçük kına, büyük kına, gelin alma sırasıyla yapılırdı şimdi iki güne indi kına gecesi ve gelin alma olarak yapılıyor" sözleriyle değişen kutlama günlerine dikkat çekmektedirler. (Kk 25 Kk 26 Kk 28)

Birinci gün "*Kına Gecesi*" ikinci gün "*Gelin Alayı*" ve üçüncü gün "*Esas Düğün*" olarak kutlanmaktadır. Romanlar değişen günümüz şartları ve ekonomik sıkıntılar sebebiyle artık düğünlerini iki gün yaparak Kına gecesini birinci gün olarak saymakta diğer günü esas düğün olarak kutlamakta kız evinden kızı esas düğün günü almaktadır. Serdar mahallesinde yapılan düğünler iki gün olarak gerçekleşir birinci gün "kız tarafı", ikinci gün "erkek tarafı" olarak isimlenir. Erkek tarafının düğününde kız gündüz kuaföre gider ve akşam üstü düğüne yakın bir zamanda kız kendi evine giyer ve "**gelin alıcı**" başlar. Babasının kırmızı kuşakla kuşatılmasının ardından gelin alıcı başlar. Erkek tarafının evi yakınsa yürüyerek gidilir. Gelin evden dualarla çıkar ve bolluk bereketli olsun diye ekmek kırdırılır. (Kk17.)

Düğünün önemli aşamalarından biri de çeyiz götürme ve serme aşmasıdır. Kız evinin düğün tarihinin belirlenmesinin ardından geçen süre boyunca aldığı eşyalar kızın çeyizini oluşturur. Çeyiz düğünden bir gün önce veya düğün günü damat evine davul zurna eşliğinde gönderilir. Erkek evinde sergilenen çeyiz kızın maharetinin göstergesidir. Erkek evinde bir odada veya gelin ve damadın odasında sergilenen çeyizi akraba kadınlar görmeye gelirler. (Kk18)

Ekonomik duruma göre belirlenen çeyize genellikle yatak, yorgan, çamaşır, havlu, çember, dantel gibi günlük hayatta kullanacağı eşyalar konulmaktadır. Bir sandığın içine konulan kız çeyizi evden çıkarken gelinin varsa erkek kardeşlerinden en küçüğü yoksa yakın bir akrabası sandığa oturur ve sembolik olarak damat tarafından para ister. Bu uygulamaya

Romanlar “yol bağı”, “yol parası”, “Baba parası” adını vermektedir. Kız evinden çıkan çeyiz klarnet eşliğinde çıkar. (Kk21)Eskiden at üstünde taşındığı belirtilmektedir. (Kk19))

Gelinin ve yakın akrabalarının düğün günü boyunca kuaföre götürülüp masraflarının karşılanması gelenekselleşmiş bir uygulamadır. Düğün gününün öncesi aşamaları olan söz kesimi ve nişanda da aynı uygulama sürmektedir. Düğün günü geline” **röfle çektiirmek**” oldukça yaygındır. Gelinler kuaförde düğüne hazırlanmakta ve oldukça şaşıalı bir hazırlık sürecine girmektedir. Gelinin ve yakınlarının bu hazırlığının masrafları erkek evi tarafından karşılanır. Düğünün önceki günü “Gelin Hamamı” olarak nitelenen ve gelin kızın ve bekâr arkadaşlarının hamama götürülüp hem yıkanıp hem de yiyip içip eğlendikleri bir uygulama daha vardır. Gelinle gidecek kızların bekâr olasına dikkat edilir. Gelin yıkanarak düğüne hazırlanır ve düğünün bitiminin ardından yaşanan gerdek için bir hazırlıktır. (T)

Gelin hamamının ardından eve gelerek giyinen gelin ayakkabısının altına evlenmek isteyen arkadaş ve akrabalarının adını yazar.

Kına gecesinin(kız tarafı düğünü) ardından gelin almaya gidilir. Gelin alırken muhakkak davul zurna eşliğinde gidilir ve gelin evden çıkarken erkek kardeşi gelinliğine kırmızı bir kurdele takar ve Damat tarafından sembolik bir rakam para ister fakat bazı ailelerde verilen başlık parası sebebiyle uygulanmamaktadır. Gelin evden çıkarken bolluk ve tatlı geçim göstergesi olarak kuru üzüm ve şeker atılır. Gelin at veya arabayla yakın akrabalarından oluşan bir konvoyla dolaştırılır. Düğünün yapılacağı açık alana getirilir ve bu alanda eğlence başlar. (A)

Genellikle yaz aylarına getirilen düğün Hıdırellez’in ardından yapılması uygundur. (A.T)

Düğün evine asılan bayrak o evde düğün olduğunu gösterir ayrıca evin önünde kazanlarla düğün yemeği pişirilir ve gelenlere ikram edilir. Düğün evi Oğlan evidir ve çalınan davul zurna ile asılan bayrak ile bu belirtilir. (K) Romanlar bayrak dışında herhangi bir düğün evi simgesi kullanmamaktadır. Üç gün süren düğünlerin ikinci günü kız evine davul zurna ile götürülen sini hediyesidir. Yiyecek içecek ve çeşitli hediyelerden oluşan sini kız evine gönderilir. Bütün bu uygulamalarda damadın yanında olan ve genellikle evli kişilerden seçilen

damadın yakın arkadaşına “sağdıç” adını vermektedirler. Tavşantepe” de sağdıç aynı zamanda damadın kan kardeşidir. (Kk28)

Sağdıcin koluna bağladığı kırmızı renk kurdele düğün evi sahibi ekonomik durumuna göre altın takar.(Kk37). Bu hem bir minnettarlık göstergesi hem de bir işarettir. Sağdıç düğün boyunca gelin ve damat gerdeğe girene kadar damadın yanındadır. Kız tarafından kızın yengesi de düğün esnasında ve sonrasında kızın yanındadır.

Yaşar Kalafat düğün alayında bayrağın yer almasını yeni kurulacak “ocak” la yeni bir egemenlik alanı mesajı, diye niteler. (Kalafat, 1998: 80) vermektedir. Bayrak düğün boyunca asılıdır.

Düğün ev kapısında kaynayan kazanlardan belli olurdu gelene gidene yemek pişerdi içkiler içilirdi, içki olmadan düğün olmaz. Düğünde etli yemekler veya güce göre fasulye pilav tavuklu yemekler veririz.

Düğüne davetli misafirleri bu özel gün için hazırlanırlar en güzel kıyafetler giyilir, yakınları rahat oynayabilmek adına şık kıyafetlerin yanında pistte rahat edecekleri bol işlemeli pullu süslü eşofmanlar giyip oynarlar. Ayrıca Roman havasını iyi bilen küçük bir kız çocuğunu gelin gibi giydirip oynatırlar. Gelin düğünde çeşitli kıyafetler giyer. Birinci gün nişan giyer ve gecesinde kına kıyafeti diğer günlerde gelinlik giyer. Kıyafet çeşitliliği damat evinin bir göstərişidir.

Düğünde gelin tarafının yakınları “**sasten**” ismini verdikleri kaynana şalvarını kaynananın üstündeyken yırtarlar. Kaynana bu duruma hazır olmak için eski kıyafetler giyer. Kaynana şalvarıyla ilgili başka bir uygulama ise bir sopanın ucuna takılan şalvarın kaynana şalvarı olarak parçalanmasıdır. (T. A)

Eski zamanlarda kaynananın şalvarı bir dala bağlanıp dolaştırılıp parçalanırmış(T)

Yapılan düğünlerin vazgeçilmezi Romanlar arsında “**ince saz**” olarak isimlendirilen çalgı aletleridir.. Klarnet, keman, darbuka, davul en çok kullandıkları enstrümanlardır. Romanlarda meslek olarak çok sık karşımıza çıkan müzisyenlik düğünlerde de kendini

göstermektedir. Düğünün büyüklüğü müzik aletinin çeşitliliğine ve orkestranın büyüklüğüne göre değişmektedir. İki veya üç gün boyunca kesintisiz çalınan ve gece yarısına kadar devam eden bu eğlencelerde Çalınan şarkılar Roman havasıdır. Genellikle doğaçlama söylenen şarkı sözleri dikkat çeker.

Çalışma yaptığımız mahallelerde çalınan ve söylenen şarkı sözlerinden örnekler şöyledir;

Şarkı 1

Limoncu

Oynamaya geldi oynamaya

Düğünlerde göbek atmaya

Limoncu derler adıma

Kimsede gelemes yanıma

Aylana gazoz bayılana limon

Çok sallama göbeğini

Düşürürsün bebeğini

Gel Limoncu amcana

Versin senin dileğini

Odayı boyadım sarıya

Düşemedim aynalı gacıya

Ne talihsiz Romanım

Düşemedim aynalı gacıya

Güm güm cama gelsene odama

Düm düm teke gelsene bize

Onun adı rahime

Sefada geldin evime

Sen bir garip Romansın

Yedinci çocuk neyine (A. K. S. T)

Şarkı 2

Göbek Atarım

*Maşa satarım sipsi satarım
Zilleri takarım göbek atarım
Gacımada sarılıp yatınca
Mahalleliye çalım satarım*

*Üfleye üfleye mum söndü
Aman başım vay başım
Aman başım bir döndü
Aman başım vay başım*

*Gece çalışır gündüz yatarım
Yatak içinde keyif çatarım
Kuruyu da fırına verince
Neşelenip göbek atarım (A. K. S. T)*

Şarkı 3

Bizim Mahalle

*Bizim mahalle aşağı ki mahalle
Sizin mahalle yukarı ki mahalle*

*Hadi gidelim karakola merkeze
Canım istiyor her gece her gece
Usta piriva naştı piriva
Usta piriva naştı piriva*

*Tavşanı kovaladım tepeden,
Akşama içeceğim şişeden
Civ civ çıkacak kuş çıkacak
Dur bakalım akşam neler olacak (A. K. S. T)*

Şarkı 4

Watsapp

*Watsapp watsapp zıp zıp geziyor
Her gece watsappta manita buluyor
Telefonu elinde keyfi yerinde
Fantezi peşinde
Fitili ateşle (A. K. S. T)*

Şarkı 5

Bas Ayağına

*Hadi kızım hadi kızım
Hadi Mamu Bey
Gip ayağına gip ayağına
Bas beline bas beline (T)*

Şarkı 6

Balıkesir Bandırma

*Abe yeter git işine şişirme beni daha
Bırak artık havaları verme beni cereyana
Hadi şimdi al voltanı naşla başka kapıya
Buda sana bir ders olsun gelmem artık oltaya

Balıkesir bandırma boş ver gitsin aldırma
Kaçan balık büyük olur
Kaçamayan ızgara (A. K. S. T)*

Şarkı 7

Tepecik Şarkısı

ahhh leyleyleyley ahhhhhhh leyleyley

Bir gülüşün var bu bana yeter

Bir bakışın var dünyaya bedel

Ey güzeller güzeli

Ey melekler meleği

Söyle bana kimsin sen

Kaşına gözüne vuruldum onun

Boyuna posuna hastayım onun

Eyy güzeller güzeli

Eyy çapkınlar çapkını

Söyle bana kimsin sen

Tepecikli mi Kuruçaylı mı?

Kasımpaşalı mı Menemenli mi?

Tepecikli mi, Kuruçaylı mı?

Murtakeri mi, Bursalı mı?

Eyy güzeller güzeli

Eyy melekler meleği

Söyle bana kimsin sen

Eyy güzeller güzeli

Eyy melekler meleği

Söyle bana kimsin sen

Bir gülüşün var bu bana yeter

Bir bakışın var dünyaya bedel

Ey güzeller güzeli

Ey melekler meleği

Söyle bana kimsin sen

*Kaşına gözüne vuruldum onun
Boyuna posuna hastayım onun
Eyy güzeller güzeli
Eyy çapkınlar çapkını
Söyle bana kimsin sen*

*Tepecikli mi Kuruçaylı mı?
Kasımpaşalı mı Menemenli mi?
Tepecikli mi, Kuruçaylı mı?
Murtakeri mi, Bursalı mı?
Eyy güzeller güzeli
Eyy melekler meleği
Söyle bana kimsin sen (A. K. S. T)*

Şarkı 8

Dade Mamoy Şarkısı

Hadi bakalım kızlar bu şarkı güzeller gelsin

Hazır mıyız.....

Dade dade pır pır

Mamao mamoo pır

Hadi kızanım hadi mamoo bey

Bas ayağına güp beline

Ağa sensin, paşa sensin

Kral sensin dade dade

Dade dade pır pır

Mamoo mamoo pır pır

Düşmanlar çatlayacak

Çat çat çat çat

Belleri kırılacak

Bak bak bak bak (T)

Damat eskiden gelini atla düğün meydanına getirirdi. Şimdi bunlar değişti konvoy yapıyorlar ve öyle getiriyorlar. Havai fişeklerin atılması davetlilere içki ve yiyecek ikramı, oynamak için davetlilerin tek tek piste çağrılması olmazsa olmazlarımızdandır. Biz düğünlerimizde “Dürü” yaparız. Kim ne takıyorsa söylenir. Düğün meydanında bu belli olsun ki bizde ona aynı takalım. Bana ne taktıysa senesine ve pahalılığa göre takarız. Örneğin teyzem bana beş sene önce bir çeyrek taktı ben beş sene sonra ona iki çeyrek takarım takmazsam ayıp olur. (Kk28)

Gelin alma töreninde giderken yapılan uygulamalardan biri de büyük bir sininin içine yerleştirilen tavuk, çerez, içki gibi yiyecek ve içeceklerin kız evine davul ve zurna eşliğinde götürülüp kız evinin önünde erkek evinin bir masa kurmasıdır. (T)

Düğünlerimizde bir ateş yakılır bu ateş etrafında gelin ve damat oynar ve gençlerde bu ateşin üstünden atlarlar. Ocakları tütsün bol bereketli aydınlık ve sıcak olsun. Kötü ruhlar çıksın amacıyla yaparız. (Kk28)

2.4.3. Nikâh ve Gerdek

Medeni veya dinsel nikâhtan sonra gelinle güveyin bir araya gelmelerine gerdek denir. Böylece gelinin ve güveyin evliliği yasa, din ve bağlı bulunduğu toplum üyelerinin onayı ile geçerli sayılmış olur. Yasalarımız ancak devletin bu işle görevlendirdiği yetkili memurlar huzurun huzurunda ve usulüne uygun olarak kıyılan nikâhı evlilik için geçerli saymaktadır Yasa önünde geçersiz olmasına karşın, imam nikâhı denilen “dini nikâh” halen yaygınlığını sürdürmektedir. Kimi ailelerse medeni nikâhın yanı sıra, sonradan bir de dini nikâh yaptırarak evlilik birliğini kutsamış olurlar. Hatta kimi durumlarda sadece dini nikâh yaptırılmakla yetinilmektedir. İster yasal yoldan, isterse yasalardan kaçırılarak gerçekleştirilmiş olsun, nikahın amacı kadın ve erkek beraberliğini ilan etmek, toplumun gözünde geçerli saymak, kutlamak ve kutsamaktır. (Örnek, 1977:197)

Bir erkekle bir kadının evlilik birliği kurmasını sağlayacak yasal işlem, evlilik akdi (TDK,2011: 2015) olarak tanımlanan nikâh gelin ve damat gerdek odasına girmeden önce kıyılıyor ve kız tarafından yengenin, erkek tarafından sağdıcın gelin ve damatla gerdek odası hakkında konuşmalarının ardından çift gerdek odasına alınıyor. Düğünden sonra erkek evinde gerçekleşen bu tören sırasında evde yalnız bırakılan çiftin aileleri yakın akrabalarında kalıyor.

Çalışma yaptığımız üç alanda da resmi nikâh düğünden sonra yapılmaktadır. Düğün ve dini nikâh yeterli sayılmakta resmi nikâh evlilik yaşının uygun olmaması nedeniyle düğünden sonra çiftin yaşı uygun olduğunda yapılmaktadır. Çalışmalarımız sırasında evlilik yaşının 12-13 gibi erken yaşlarda olması bu süreci uzatmaktadır. Düğünün bitiminin ardından yapılan dini nikâhla gelin ve damat gerdek odasına alınıp toplum huzurunda evli sayılmaktadır.

Düğün bittikten sonra gelin ve damadın nikâhı kıyılır ve gelin damat odaya girmeden önce damada şekerli su içirilir. Kızın yengesi gelinle konuşur ve çift yalnız bırakılır. (Tav) O gece kız tarafının ve erkek tarafının anneleri heyecandan uyumaz “Allah’ım gelin aldım sorun çıkmadı kız verdim sorun çıkmadı bunda da yüzümüzü kara çıkarma diyerek dua ederler”. (K)

Gelin ve damat nikâhtan sonra “gerdek odasına” alınır. Gelinle yengesi veya evli bir yakını konuşur. Damat ve gelin odaya girince namaz kılarlar. Gelin damat tarafının nişanda siniyle götürdüğü iç çamaşırını giyer. Bu bizim kültürümüzdür. (Ser) Bekâret gelinin masumiyetini simgeler. Biz Romanlar için bekâret oldukça önemlidir. Düğün gecesi kız tarafı da erkek tarafı da heyecanlıdır. (S)

Gerdek odasına ilk gelin girer, gelinle varsa görümce yoksa yenge konuşur ve daha sonra geline tatlı yedirilir bu tatlı sütlü bir tatlı veya baklavadır. Gelinin ve damadın anneleri “*Dostum var düşmanım var yüzümüzü kara çıkarma*” diyerek heyecanla o gece uyumadan beklerler. Gelin kız çıktığını anlatan kanlı çarşaf ilk önce kaynanaya veya görümceye gösterilir ve o sabah görümce çarşafı katlayarak kız evine göz aydınlığına götürülür, bu haberi götürene kız tarafı durumuna göre 6-7 metre kumaş verir. Daha sonra çarşaf erkek evinde çeyiz içine görmek isteyenlerin görebileceği şekilde konulur. (T)

Kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde Romanların evlilikte bekârete çok önem verdiği ve genç kızın masumiyetiyle eşdeğer sayıldığını gözlemledik. Tavşan tepede yaşayan yaşar Çiğdem Öz arış şunları söylemektedir; Düğünün ertesi günü sabahı Kız çıkmayan gelinleri baba evine göndeririz, eğer çıkarsa şenlik yaparız, müzik çalarız oynarız ve gelin paçası dediğimiz bu şenlikte kurban koyun keseriz. Gelin ve kaynana karşılıklı oynar ve gelin altınlarını takar. (Kk27)

Düğünün ertesi sabahı gelin ve damat erken kalkarlar ve gelin gelinliğini ve damat damatlıklarını giyer fakat gelin duvak takmaz. Arkalarından dökülen bir tas su ile Duvak günü olarak nitelenen bu günde el öpmek için akraba ve komşular dolaşılır, gelin ve damada el öptükleri kişiler tarafından hediyeler verilir bu hediyeler genellikle fistan havlu kumaş şeklindedir. (A)

Gelin ve damat düğünün ardından gerdeğe girer ve ertesi sabah çarşaf asılır kaynana bu çarşafı evin balkonuna veya penceresine asar ve gelin kaynana müzik eşliğinde kapı önünde mahalle içinde oynarlar. Bu hem dostu düşmana karşı bir savunma hem görevini yerine getirip anne babasının yüzünü kara çıkarmayan gençlerin eğlencesidir. Bu kutlamada damat yoktur. Gerdeğin ertesinde çarşaf kısa bir süre bekletildikten sonra yakılır temizleyip tekrar kullanmayı tercih etmeyen Romanlar genellikle gerdek çarşafını yakmaktadırlar. (K)

Serdar mahallesinde yapılan alan çalışmasında gelinin kız oğlan kız çıkması koşuluyla gerdek çarşafı kızın annesine götürülür ve kızın annesi temsili olarak kızına bir miktar para verir. Bu para çarşafın taşındığı bohça veya sepete konulmaktadır.

2.5. Düğün Sonrası

2.5.1. Duvak-Gelin Paçası

Gerdeğin ertesi günü çalışma yaptığımız sahalarda “paça” ve “duvak” adı ile bilinmektedir. Gelin ve damadın evliliğinin toplum önünde başladığının bir göstergesi olan bu gün zamanla şenlik havasına bürünmüş ve çalışma yaptığımız alanlarda benzer fakat kendi içinde farkları olan uygulamaları da beraberinde getirmiştir.

Gelin ve damat düğünün ertesi günü erken saatlerde kalkarak akraba ve komsuları ziyaret ederler. Gelin ve kaynana mahallede müzik eşliğinde oynarlar. Kolu komşu dost ve akrabaların elleri öpülür ve gelin ve damada çeşitli hediyeler verilir. Damat tarafı çeşitli yiyecek ve içecekler eşliğinde bu günü yakınlarıyla kutlarlar.

Paça sabahı olarak tanımladıkları bu günde gelinin kız çıkması halinde eğlenceler başlar ve kız tarafına giden bu hayırlı haberle kız tarafında eğlenceye başlar. Çalışma yaptığımız alanlar içinde Kozluk mahallesinde ve serdar mahallesinin bazı kesimlerinde “kadın Düğünü” olarak adlandırılan bu eğlence kız evinde gerçekleşmektedir. Kız evinin

önünde veya içinde yakın akrabalarla olan bu kutlamaya daha sonra gelin ve damat da eşlik eder. (S)

Çalışma yaptığımız alanlarda ortak gözlemlediğimiz düğünün ardından ilk gün yapılan ve “Paça günü” “Duvak günü” olarak isimlendirilen kutlamalarda gelin ve kaynananın karşılıklı olarak oynaması en önemli uygulamalardandır. “Gelin Paçası” olarak adlandırılan bu uygulamada davul ve zurna olmazsa olmazlardandır. Tavşantepe mahallesinde görüştüğümüz Bektaş Sağlam bu kutlamalarda çaldıklarını ve gelin, kaynananın karşılıklı oynadıklarını aktarmaktadır. (Kk53)

Bu uygulamanın temelinde kolu komsuya dost ve akrabaya sergilenen ve gelin ve damadın beklenilenin aksi bir durum olmadan her şeyin yolunda gittiğini anlatan bir uygulama olmasıdır. Görüştüğümüz kaynak kişilerden Salih Çağlayan “Biz paça günü kutlama yapar ziyafet veririz. Dostumuz düşmanımız var Allah yüzümüzü kara çıkarmadı diye herkese belli ederiz” sözleriyle bu günün önemini ifade etmektedir. (Kk58)

Bu uygulamaların ardından akrabalık ilişkilerini pekiştiren veya evlilik yoluyla akraba olan aileler ortalama bir hafta on güne birbirlerini yemeğe davet ederler. Bu davetler esnasında hem ilişkileri pekişir hem de yeni evli çift birlikte aile ortamlarına katılmış olurlar.

2.5.2. Evlenmeyenler

Evlenmek ve bir yuva kurmak evlilik çağına gelmiş her genç için istenilen bir durumdur. Ana babalar da çocuklarının evlenip çoluk çocuğa karışmasını mutlu bir yuva kurmasını isterler. Biz öldükten sonra evi barkı yeri yurdu belli olsun mutlu bir yuvası olsun sahipsiz kalmasın, bir anne baba diyeni olsun gibi düşüncelerle çocuklarının evlenmesini istemektedirler. Toplum tarafından uygun görülen ve belirli bir süreden sonra geç kalmak, evde kalmak, evlenememek gibi isimlerle belirtilen evlenmeme durumu Romanlar arsında da üzüntüyle karşılanmakta, aileye çoluk çocuğa önem veren Romanlar çocuklarının evlenip mutlu olmasını istemektedir.

Çağı gelen kız ve erkeğin bir an önce evlenip yurt, yuva kurması ailenin, çevrenin beklentisi içinde olduğu bir durumdur. Kırsal kesimde kızların 25'i erkeklerin 30'u geçmesi aileleri telaşa sıkıntıya sokar. Yaşı geçen kızın doğurganlığının, güzelliğinin bozulacağına inanılır. Kızlar için duyulan endişe erkekler için pek duyulmaz. Erkeğin “olgun” olanı makbuldür, “elini sallasan ellisi”ni bulur yaklaşımı toplumda genel bir kanıdır. (Altun, 2004: 309)

Romanlar evlilik yaşı olarak erken yaşları seçmekte ve evlilik yaşını yirmili yaşlara kadar bırakmamaktadır. Evlenemeyenlerle ilgili uygulamalar şöyledir:

Evlenemeyenler için Bayraktara, Elif Ana Türbesini ziyaret etmek.(T)

Tavşantepe de Çorbacı Baba Türbesini ziyaret edip dilekte bulunmak. (T)

Hocaya kısmet açtırıcı dua yazdırmak. (S)

Hıdırellez akşamı gül ağacının dibine dilek çizmek. (K)

Bakla falına bakılır. (T)

Büyü,dua yapılır kısmet için kilit açtırılır. S)

Düğünlere götürülür, düğün kaçırmaz. (S)

Balören'e Keçeci Seyyit Babaya Götürülür((T)

Çalışma yaptığımız sahalarda kaynak kişilerin aktardıkları doğrultusunda evlenemeyen kişilerin az olduğu genellikle evlendikleri görülmüştür.

2.5.3. Evlilikle Oluşan Akraba Terimleri

Toplumsal hayatta insanlar birbirine amca, kardeş, dayı, teyze, abla, abi gibi hitaplarla seslenir. Bunun sosyal ve psikolojik yönü kadar kültürel bir yönü de bulunur.

Akrabalık adları bir toplumun özgünlüğünü, zenginliğini, büyüklüğünü, tarihî tecrübelerini, geleneklerini ve kültürünü ortaya koyan önemli bir ölçüttür. Çalışma yaptığımız alanlarda kan yoluyla hem de toplumsal ilişkiler nedeniyle akrabalık adları görülür. Romanlar akrabalığa büyük önem verildiğinden kan yoluyla veya evlilik yoluyla kurulan akrabalıklarla dayanışma, sosyallik, yakınlık ve ihtiyaçların karşılanması hedeflenmiştir. Bu terimler;

Dünür :

Kayınbaba : Evlilerin eşlerinin babası (Kaynata)

Kaynana : Güveyin annesi

Karı	: Erkeğin eşi
Koca	: Kadının eşi
Yenge	: Amca, dayı, kardeş karıları
Gelin	: Güveyle evlenen kişi
Damat	: Güvey
Elti	: Kayınla evli kadın
Görümce	: Kocanın kız kardeşi
Kayınbirader	: Kayınço
Baldız	: Gelinin kız kardeşi
Enişte	: Görümcenin kocası
Bacanak	: Kız kardeş kocaları
Kuma	: Erkeğin birinci karısının üstüne evlenenler
Sütkardeş	: Aynı anneden süt emen
Sütanne:	Doğurmadığı bebeyi sütüyle besleyen anne
Kankardeş	: Birbirinden birer damla kan yalayarak kardeşlik üzerine ant içen birey
Sağdıç	: Damadın düğündeki yardımcısı
Yenge:	Kardeş karısı
Oğlan Yengesi	: Düğünde oğlan evi yengelerinin (kadınlarının) yöneticisidir.
Ad-babası	: Bebeğin ezanla kulağına adını okuyan (takan) birey
Kirve	: Sünnette yakın akraba
Amca	: Babanın kardeşi
Teyze	: Annenin kardeşi
Dayı	: Annenin erkek kardeşi
Enişte	: Karısı bacı kabul edilen evli erkek ya da akrabadan (köyden) kız alan erkek.
Abla	: Büyük kız kardeş
Kardeş	: Aynı anne babadan doğanlar
Bacı	: Kız kardeş anlamında yakınlık içinde kullanılır.
Phral	: Kardeş (genel)
Phrala	: Erkek

3. ÖLÜM

Geçiş dönemlerinin üçüncü ve son aşaması olan ölüm olayında doğum ve evlenmede olduğu gibi birçok davranış, adet, inanç, töre ve törenler oluşur. Bilinmeyene duyulan korku ve yakınlarını kaybetmenin verdiği acı ölümle ilgili uygulamaları sık ve önemli hale getirir. Ölüm çevresindeki inanmamaları üç grupta toplamak olanaklıdır. Ölünün öte dünyaya gidişini kolaylaştırmak, geri dönüp bu dünyaya uğursuzluk vermemesini sağlamak ve ölünün yakınlarının üzüntülerini azaltmak ve günlük hayatlarına devamlarını kolaylaştırmak adına yapılmaktadır.

3.1. Ölüm Öncesi

Bedenin hayati fonksiyonlarının bitmesi ve yaşam gücünün sona ermesi olarak bilinene ölüm olayının doğurduğu önemli toplumsal sonuçlarından birisi, aile üyelerinin birinin aileden ve yaşadığı çevreden alınması kaybedilmesidir. Bununla birlikte dini inançlara göre yeni bir hayatın başlangıcı kabul edilen ölüm için gerçekleşen inanç törenlerinin, toplum yaşantısında sahip oldukları büyük önem, uygulamaların çeşitliliği ve yaptırım gücü ölüm olayının toplumda ortaya çıkardığı korkunun etkilerinin derecesini ortaya koymaktadır. Ölüm olayı nedeniyle düzenlenen dinî törenlerin grup yaşantısında oluşturduğu etkiler, ölenin toplumsal statüsü dâhilinde büyük yankılara neden olmaktadır.

3.1.1. Ölümü Düşündüren Önbelirtiler

Halk arsında bu denli korkulan ve üzüntü yaratan ölüm olayı etrafında ölümü düşündüren ve ölen kişi ve grubu etrafında şekillenen birtakım inanama ve uygulamalar vardır.

Hayvanlar, rüyalar, gök olayları ve günlük yaşamdaki çeşitli pratiklerle ilgili olan bu inanmaların en yaygın olanları hayvanlarla ilgili olanlarıdır. Köpek ulumasının, baykuş ötmesinin, kargaların sürüler halinde uçuşarak ses çıkarmasının ölüm getireceğine inanılır. Köpeğin, önünde uluduğu evden veya mahalleden cenaze çıkacağı düşünülür. Baykuş evin damında ötüyorsa o eve veya hane akrabalarından birine, ev dışında ötüyorsa mahalleye veya köye uğursuzluk getireceği düşünülür. (A.S.K.T)

Ölecek kişinin gözü kısılır, burnu küçülür, ter içinde kalır (S)

Benzi sararır. (T)

Rüyada ayakkabı görmek mezar görmektir. (A)
Rüyada beygir görmek tabut görmektir. (T)
Köpek kapıda uludu mu kademsizliktir ölü var demektir. (T)
Ay tutuldu mu tüfek atılır ölüm var demektir. (T)
Gökte yıldız kayarsa birinin öleceğine inanılır. (A)
Rüyada ölen kişi birini çağırırsa o da giderse öleceğine inanılır. (T)
Hastanın geçmişten bahsetmesi, bazı kişileri görmek istemesi, şuurunun gidip gelmesi. (S)
Gök gürlemesi çok yağmur yağması. (A)
Çatıda karga dolanması o evde ölü olacağına işarettir. (T)

3.1.2. Kaçınmalar

Yeni bir ölümün olmaması, ölenin geride kalanları rahatsız etmemesi, ölenin ruhunun rahat etmesi için bir takım pratikler uygulanmaktadır. Yerine getirilmesi uygun olan ve yerine getirilmezse birtakım olumsuzluklar doğuracağına inanılan pratikler şöyledir:

Örümcek, kedi, köpek gibi hayvanlar öldürülmez. (A)
Cam veya ayna kırılmaz. (A)
Gece gece sakız çiğnenemez. (T)
Ölünün yüzüne bakılmaz özellikle hamileler ve çocuklar bakmaz, yakını değilse bakmaz. (S)
Mezarlıktan geçilirken müzik açılmaz, elle gösterilmez, ısıklık çalınmaz. (S)
Mezarlığın yakınlarına çiş yapılmaz. (K)
Mezar üstündeki çiçekler koparılmaz. (K)
Ölünün eşyaları giyilmez. (S)
Ölünün arkasından su dökülür. (T)
Gözü yere bakanın öleceğine inanılır. (T)

3.2. Ölüm Sırası

3.2.1. Ölüm Anında Âdetler-Ölüyle İlgili İnanışlar

Çalışma yaptığımız mahallelerde uygulanan adetlerin yaygın olarak benzerlik gösterdiği gözlemlenmiştir. Mahallelerde ölüm anında ölecek kişinin eş, dost ve yakınlarının ölümü beklerken uygulamaları şöyledir:

Hastanın yanında beklenir ve yalnız bırakılmaz. (K.S)
Hastanın yanında dua okunur kuran-ı kerim okunur. (S.K)
Hastaya bir isteğinin olup olmadığı sorulur, istekleri yerine getirilir. (S)
Hastaya su verilir. (K.S.T)
Öleceği anlaşıldığı zaman sağ tarafa çevrilir. (S)
Başı kible yönüne çevrilir. (S)
Pijamaları çıkarılıp yastığının altına konulur. (A)
Göz kapakları kapatılır. (K.A.S)
Pencereler açılır oda havalandırılır. (A.K.S.T)
Yüzük, saat, takma dişi varsa çıkartılır. (T)

3.2.2. Ölümün Duyurulması

Çalışma yaptığımız alanlarda ölünün duyurulması işlemi ölen kişinin yakınları tarafından yapılmaktadır. Ölen kişinin evindeki ağlama sesleri eve gelen giden kişilerin artması ölümü haber veren davranışlardır, Ölen kişinin yakınları tarafından din görevlilerine haber verilir ve sela okunması istenir bu yaygın bir uygulamadır. Uzakta olan yakınlarla ölüm haberi hazırlanarak, hastalandı, ağırlaştı veya sizi sayıklıyor gibi haberlerle verilir. Ölünün yakınlarına yardımcı olmak için ve yakınlarına yardımcı olmak için ölenin sevenlerine haber vermek geciktirilmez. Ölenin yakınları camiye haber vererek Hoca çağırırlar. Görüştüğümüz kaynak kişilerden Tavşantepe mahallesinde oturan Cemal Demirkıran Roman olmayan bir yabancı erkeğin "Gaco"nın mahallenin yüksek bir yerine çıkarak ölü olduğunu haber verdiğini aktarmaktadır(k tav)

3.2.3. Ölüm Akabindeki Âdetler

Ölümün gerçekleşmesi, ölüm döşeğindeki kişinin son nefesini vermesi geçiş dönemlerinin son aşaması ölümde ölüm sonrası olarak adlandırılır. Ölümünden hemen sonra yapılan işlemlerin bir bölümü doğrudan cesetle ilgiliyken, bir bölümü de ceset çevresinde toplanmaktadır. Ölünün öte dünyaya gönderilişinde ön hazırlık niteliğindeki bu işlemlerin kimilerinin temelinde ölene "canlı" gözüyle bakmanın ve ondan korunmanın tipik belirtileri yatarken, kimilerinde de hijyenik endişeler ve dinsel gelenekler rol oynamaktadır. (Örnek, 1977: 214)

Alan çalışmalarımızda görüştüğümüz kaynak kişilerden elde ettiğimiz ölüm akabindeki adet ve uygulamaları şunlardır:

Ölen kişinin göz kapaklarına gül yaprağı konulur. (S)

Ölen kişi evden çıkana kadar odası süpürülmez. (S)

Ölünün yaşadığı yere kapıya veya duvara çivi çakılır. (A)

Gözü hasret gitmesin diye kapatılır(A.K.S.T)

Çenesi bir bezle bağlanır. (A.K.S.T)

Eli Ayağı bağlanır. (S.T)

Ölünün başında sabaha kadar mum yanar. (S.T)

3.2.4. Defin Hazırlığı Defin İşlemi (Yıkama, Kefenleme, Cenaze Namazı, Tabut, Ölünün Gömülmesi)

Ölüm olayının gerçekleşmesinin ardından vakit kaybetmeden Defin hazırlıkları başlar. Mevtanın defin hazırlıklarını fazla bekletmeden yapılması uygundur. Uzak yerden gelen akrabaları varsa en fazla bir gün bekletilir. Kavak ve gürgen ağacından yapılan Tabut içine yerleştirilen Mevtanın sosyal konumuna göre çeşitli simgeler kullanılır, bu simgeler genellikle ölen kadınsa çember, erkekse havlu, Şehitse bayrak şeklindedir.

Çalışma yaptığımız alanlarda kaynak kişilerin aktardıkları bilgiler şöyledir:

Uzak yerden akrabaları varsa bir gün bekler yoksa o gün gömülür. (K)

Eskiden “*Mulaz*” bir gün evde saklanırdı şimdi hastanede kalıyor.

Ölümün gerçekleşmesinin ardından yıkama ve kefenleme ile ilgili hazırlıklar başlar. Erkek ve kadın için ayrı olarak uygulanan bu işlemlerde önce yıkama ve daha sonra kefenleme gerçekleşir. Ezan vaktine 1-2 saat kala cenaze “*Teneşir*” denilen bir yere yatırılır. Ölünün dışarıdan görülmemesi için kapalı bir yer tercih edilir. Erkek ölüyü erkek Kadını ölüyü kadının yıkaması uygundur. Kadın ölüleri kadının yakın akrabaları ve eğer uygulayabiliyorsa kızının yapması tercih edilen bir durumdur. Çalışmalarımızdaki kaynak kişilerin aktardığı genel düşünce cenaze yıkamaktan çekindikleri rüyalarına girmesini istemediklerini bu nedenlerle genellikle din görevlilerini çağırdıkları yönündedir. Yıkama anındaki uygulamalar şöyledir:

Mevta kıyafetleri çıkarılarak ılık suyla yıkanır ve sabunlanır. (T)
Dudak arası, burun deliği ve kulakları temizlenir. (T)
Cenazenin yıkandığı sudan artan kısım ayak basılmayan bir yere dökülür. (T)
Mevta Beyaz patiska kumaşıyla kefenlenir. (A.S.K.T)
Ölü kadınsa yakın bir akrabası tercihen kızı yıkar. (T)
Yıkanmadan artan su çukur kazılır ve oraya atılır. (A)
Kefene sarılmadan önce hoş kokular sürülür. (A)
Mevtanın eli ayağı bağlanır. (S.T)
Cenaze kefene konulduktan sonra ölenin yüzü açılır ve yakınlarına gösterilir. (S.K.T)
Çocuklara mevtta gösterilmez sıkıntıya düşerler. (T)

Mevta toprağa verilmeden önce Cenaze “musalla” adı verilen bir taşta konulur. Birkaç saat bekletilerek taziyeler kabul edilir. Daha sonra cenazenin etrafında toplanan yakınları din görevlilerinin öncülüğünde namaz kılarlar. Bu hem mevtanın dini vecibelerinin yerine gelmesi hem de yakınlarının mevtaya vazifeleri olarak sayılır. Ölen kişinin öldüğü saate göre öğle ve ikinci Ezanına müteakip yapılan cenaze namazı kılındıktan sonra din görevlileri toplanan cemaatten halellik alırlar “*mevtayı nasıl bilirdiniz*” şeklinde cemaate sorulan sorunun amacı bir yükü öte dünyaya gitmemesi ve herkesin rızasının alınmasıdır. Cemaat sorulan soruya iyi ise iyi kötü ise Allah bilir şeklinde yanıt verir. (T)

Cenazenin taşınması ve gömülmesi sırasında gerçekleşen uygulamalar şöyledir:

Tabutun üstüne ölü kadınsa yazma erkekse havlu konulur
Tabutun arkasından bir kova su dökülür. (K)
Cenaze önce sol sonra sağ omuza alınır.
Cenaze mezara konulana kadar ayakta bekletilir.
Cenazenin geçeceği yerde uyuyan çocuk varsa uyandırılır.
Cenazenin geçtiği yolda müzik eğlence varsa susturulur.
Cenazeni üstünden kedi atlarsa uğursuzluktur.
Kabrin üstü örtülürken sırayla en yakınları toprak atar.
Toprak atılan kürek elden ele verilmez yere bırakılır tekrar alınır.
Cenaze gömüldükten sonra başında imam kalır.
Mezara kırk defa tebareke suresi okunan ibrik içindeki su dökülür.

Ölen kişi kadınsa tabutun üstündeki yazma su dökülen ibriğe bağlanır.

Din görevlisi kabir sorularını sorar buna "talkın" denir.

Mezar ıslatıldıktan sonra ölüyü temsil eden bir çubuk dikilir

Çalışma yaptığımız alanlarda ölen kişinin ölüm şekline göre eğer bedeni zarar görmüşse yıkama işlemi yalnız su serpmeye şeklinde yapılır. Döşegiyle gömme işlemi de aynı şekilde zara görmüş parçalanmış mevtalar için uygulanmaktadır.

3.3. Ölüm Sonrası

3.3.1. Ölü Evi (Yas Evi-Cenaze Evi)

Kocaeli'nde yaşayan Romanlar ölü evine "Yas Evi", cenaze evi" gibi isimler vermektedir. Yas evine ölüm olayını duyan kişilerin erken gitmesi uygundur bu süre mümkünse üç gün içinde olmalıdır. Uzak yerde olanlara ve haberi duymamış olanların taziyeleeri sonraki günlerde de kabul edilip hoşgörüyle karşılanmaktadır. Yakınlarını kaybeden insanlar günlük yaşantılarından farklı olarak birtakım uygulamalar gerçekleştirirler. Ölümün verdiği üzüntüyü hafifletmek, ölenin öte dünyada rahat etmesini sağlamak temelli olan bu uygulamaların en belirgin özelliği ölü evinin ve yakınlarının yas tutması ve ölü evine yas evi denmesidir. Cenaze evinin önüne bırakılan ayakkabı ve eve gelip gidenlerin sayısı, ölen kişinin yakınlarının ağlama sesleri "bu evde cenaze var" "biri ölmüş" gibi düşünceleri haber vermektedir. Ölen kişini yakınları evde ve evin önünde ağlayarak üzüntülerini ifade ederler. Cenaze eviyle ilgili uygulamalar şöyledir:

Cenaze evinin önüne ayakkabı konulur. (S.T)

Kolu komşu cenaze evine yemek götürürler. (A.K.T.S)

Yedi gün boyunca mevlit okunur. (A.K.T.S)

Her Cuma ve pazartesi mevlit okutulur

Yedisinde kırkında ve elli ikisinde mevlit okunur. (A.K.T.S)

Gelen ziyaretçilere lokum ve gül suyu ikram edilir. (A.K.T.S)

Ölen kişi için lokma dökülür veya helva yapılır. (S.K)

Ölü evinde üç gün mum yakılır. (S.T.K)

Ölü evine giren kelebek veya kuş gibi canlıların ölünün ruhundan olduğuna inanılır. (K)

Ölü evinin kapısında üç gün yıkama suyunun ateşi yakılır (T)

Etrafta bir düğün dernek varsa ölü evine haber verilir gönül alıp izin istenir, yakın akrabaysa düğünü derneği erteler. (K.T)

Cenaze evinde ölünün yakınları taziyele kabuk eder ve yakının kaybeden kişilere baş sağlığına giderken çay ve şeker götürülür. Yas evine gelen kişilerin yakınlarına söyledikleri taziye cümleleri şöyledir:

Allah rahmet eylesin. (K.S)

Mekânı cennet olsun. (S)

Yattığı yerde huzur bulsun mezarında bol bol muz yesin. (A)

Allah sabırlar versin. (S.K)

Allah başka acı göstermesin. (A.S.T)

Başınız sağ olsun. (A.T)

Hüküm Allah'ındır. (S)

Miracı mübarek mekânı cennet olsun. (S)

Bir güm hepimizin başına gelecek bu gün sana yarın bana. (T)

Allah'ın emri Takdiri ilahi neylersin. (K)

Allah taksiratını affetsin. (S)

Tutulan matem süresi uzun bir dönem olarak gerçekleşmekte ve yas evine ve yakınlarına göre değişiklik göstermektedir. Yasın bitme süresi kırk gün veya elli iki gün olarak sayılmaktadır. Mefta için yedi gün dua okunur daha sonra kır gün mevlidi yapılır ve elli ikinci gün yine mevlit okunmaktadır. Ölen kişinin ölümünün ardından geçen bir yıllık süre sene-i devriyesi olarak adlandırılır ve mevlit okunur. (K)

Her Pazartesi ve Perşembe günü ölünün ruhunun evini ziyaret ettiğine inanılır. (S)

Romanlar Temizliğe oldukça önem vermektedir ve Özellikle evlerinin içini temiz tutmaya göstermiş oldukları gayret ölüm sonrası ölü evinde de kendini gösterir. Ölen kişinin ardından evde bulunan halıların yıkanması, evin badana boya yapılması Çalıştığımız dört mahallede de görülmektedir.

3.3.2. Belli Günler Ölü Yemeği

Yakınlarını kaybeden insanlar ölümü izleyen belirli günlerde çeşitli uygulamalar gerçekleştirirler bu uygulamaların en belirgin olanları Kuran-ı Kerim okumak ve ölünün

ruhunu rahatlatıcı ve huzur buldurucu olduğuna inanılan ölü evi ikramları ve yemeklerini hem taziye gelenlerle hem de yoksul kişilerle ve çocuklarla paylaşmaktır.

Üç yedi kırk ve elli ikinci günlerde okunan dualarla birlikte çeşitli ikramlarda bulunulur. Ölü evine Ölenin yakınlarının acısı büyük düşüncesiyle komşuları yemek götürür bu uygulamada komşuların acısını paylaşmak ve onlara yardımcı olmak amacı vardır. Ölünün yakınları cenaze günü kurulan masalarda taziye gelenlere yemek verirler yemek uygulaması dua okunan diğer günlerde de devam etmektedir. Çalışma yaptığımız alanlarda ölen kişinin ardından yapılan yemek uygulamaları şöyledir.

Cenaze evinin önünde taziye gelenlere yemek verilir. (K.S)

Ölünün duasının okunduğu 7-40-52. Günlerde yemek verilir. (K.S)

Ölünün Her sene devrinde yemek verilir. (K.S)

Ölünün evinde pazartesi ve Perşembe günleri helva kavrulur. (K.T)

Ölünün ilk günü ve üçüncü günü lokma dökülür. (S)

Üçüncü gün “langide” yapılır. (S)

Ölü sahipleri tarafından verilen “*Ölü Yemeği*”nin listesi yöreden yöreye değişmekte; ekonomik durum, alışkanlık, mevsim, ölenin vasiyeti vb. etmenler listenin zenginliğini ya da sadeliğini belirtmektedir. Yemek her şeyden önce ölü için verilmektedir. Sevip de yiyemediği yemekler seçilir. Ölü yemeğine akrabalar, komşular, tanışlar, cenaze törenine katılanlar, hocalar, yıkayıcılar, mezar kazıcıları, yoksullar çağrılır. (Örnek, 1977:223)

3.3.3. Ölünün Eşyaları

İlkel dönem insanları, ölümün tam olarak bir yok oluş anlamına gelmediğine; ölen kişinin yaşamını herhangi bir şekilde sürdürdüğüne, geride bıraktıklarıyla ilişkiler kurduğuna, hatta onların günlük yaşantılarını olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebildiğine inanmışlardır. Ölenin hem geri dönerek insanlara zarar verebileceği korkusu hem anılmaya, yiyeceğe, giyeceğe vb. şeylere ihtiyaç duyabileceği inancı, “ölü kültü” nün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ölen kişiye karşı duyulan bu iki yanlı duygu yani korku ve sevgi, ölüleri gömme şekillerini de etkilemiş, bazı yerlerde ceset, vakit geçirilmeden gömüldüğü ya da ıssız yerlere bırakıldığı gibi bazı yerlerde evin içine, avluya veya köy meydanına gömülmüş, mezarına yiyecek, içecek, giyecek vb. bırakılmıştır. (ÖRNEK,1977:224)

Ölen kişi ailesinde derin bir üzüntü yaratır. Ölen kişiyi sevenler acılarını paylaşmak ve onu gittiği âlemdede rahat ettirmek huzura kavuşturmak için gerçekleştirilen davranışlar içinde ölünün eşyalarıyla ilgili inanmalar da çalışma yaptığımız alanlarda farklılıklar gösterir

Ölünün kıyafetlerini pijamalarını yastığının altına koymak kandıra da yaşayan Romanlar arsında görülürken İzmit'te yaşayan Romanlar bu uygulamayı yapmamaktadır. Görüştüğümüz kaynak kişilerin bu konudaki uygulamaları şöyledir:

Ölünün kıyafetleri çayıra çimene çıkarılır kötü ruhu çıksın diye biz ölenin kıyafetlerini çayıra çimene çıkarıp bir ağaca asarız ki üzerlerindeki kötü ruhlar çıksın diye. (A)

Açık alanda ağaca asılır. (A.T)

Ölünün kıyafetleri dere kenarına konulur ki suya karışsın ruhu arınsın. (A.T)

Ayakkabıları kapının önüne konulur. (K.T)

Kızı varsa hatıra diye sandığında bir iki parça eşyasını saklar. (T)

Fakir fukaraya dağıtılır. (K.S)

Ölünün pijamaları yastığının altına konur. (T)

Ormana atarsın. Atmazsan Ahrette gölge kalır.(T)

Yüzüğü, saati varsa en küçük oğluna verilir. (T)

Tespilh varsa büyük oğluna verilir. (T)

Eşyalar fakire dağıtılır. (K.S)

Ölen kişi kadınsa kocasının gömleği göğsüne, erkekse karısının çemberi göğsüne konularak gömülür(T)

3.3.4. Ruhla İlgili İnanmalar

Doğa olayları ve güçleri karşısında insanoğlu onu canlandırma, kişileştirme yoluna gitmiş ve anlam veremediklerini kabul edip saygı göstermeye başlamıştır. Animizim olarak adlandırılan insanların, hayvanların, cansız nesnelerin, ruhu olduğuna inanılan düşüncenin dinlerin temelinde olduğunu ortaya atan Antropolog Edward B.Taylor'a göre ilkel dinler animizmden ve ruhlara inançtan ibarettir.

Çalışma yaptığımız alanlarda ölünün ruhu için kıyamet kopunca yerine yerleşir inancı vardır. (K) Çalışma yaptığımız alanlarda ruhla ilgili; “**Gelir, gezer, görür, gider**” inancı vardır. (A.T)

Çalışma yaptığımız her dört mahallede de ruha inanmaktadır. Kaynak kişilerin ruh inancıyla ilgili düşünceleri ve ruh denilince nasıl bir anlam çıkardıkları şöyle belirtmiştir:

Ruh, kişi öldükten sonra “*lambda yanıyor mu, evim kalabalık mı, oturuyorlar mı*” diye gelip bakarmış. (S)

Ruh, bedenden insan ölür ölmez çıkar, ruh bedenden ayrıdır, ruh çıkar beden kalır. (K)

Ruh, can çıktığı için bedenden ayrılır; canlıken ruh bedeni terk etmez. (A)

Ardımdan dua okunuyor mu? Yas tutuluyor mu? Diye gelir. (S)

Cuma akşamları ve bayram akşamları gelir. (T)

Olmadık zamanlarda evde kelebek vb. canlılar dolaşırsa, bu birinin ruhu olduğuna yorulur. (A.T)

Ölürken zorlanan moraran inleyen insanın ruhu zor çıkıyor demektir. (S.T)

Ruh insanın kalbindedir. (T)

Ruh her yerdedir, ölünün eşyalarına da siner. (A.T)

Cenazenin yüzü soğuktur, Chiller korkar. (T)

Mezardan bir şey koparırsan, alırsan ruhu seni rahat bırakmaz. (T)

Ruhun ölümle bedeni terk ettiğine ancak ölen kişinin ruhunun zaman zaman yaşadığı yeri ziyaret ettiğine inanan Romanlar ölen kişinin ruhunun rahat etmesi için dualar okuyup yemekler vermektedirler. **Mulo** veya **mulaz** olarak isimlendirdikleri ölü aynı zamanda ruhtur ve bir insana görünürse dua etmesi gerekmektedir. (T)

3.3.5. Ağıt Söyleme Yas Tutma

Ölen kişinin ardından duyulan üzüntü yaslarla kendini gösterir. Yakınlarının ağlamaları feryatları adeta ölü evinin işaretidir. Ölen kişi bu ağıtlarla, feryatlarla kolu komşuya dost ve akrabalara duyurulur.

Ölüm karşısında çaresiz kalan insanın duyduğu derin üzüntüsünü aktardığı pek çok davranış vardır. Bu davranışlar bazen beden diliyle bazen sözle gerçekleşmiştir. Çok eski

zamanlardan beri eserlere konu olan ölüm olayı ve etrafında gelişen yas tutma ve Ağıt söyleme insanoğlunun duyduğu üzüntüyü aktaran psikolojik olarak onu rahatlatan bir göreve bürünmüştür. Ülkemiz edebiyatı içinde sözlü dönemde ve yazılı dönemde ağıt yakma veya ağıt söyleme olarak bilinen Sagu, Ağıt, Mersiye gibi edebi türler oluşmuştur. Ölen kişinin ardından çok ağlamanın ölene rahatsız edeceği ruhuna azap vereceği düşüncesi hâkimdir.

Ağıt bütün eski kültürlerde yaygın bir gelenek halinde mevcuttur ve bu eski geleneğin çeşitli izlerini pek çok toplulukta görmek mümkündür. Ölen kişinin arkasından onun sosyal durumuna göre, yapılması gerekli görülen yas törenine ağıt töreni de denir. Ağıt törenlerinin düzenli bir merasim özelliğine sahip bulunanları olduğu gibi, gösterişsiz olanları da vardır. Ağıtlar genellikle kadınlar tarafından söylenmekte ve “*Ağlayıcı*” manasına gelen kelimelerle adlandırılmaktadır.. Serdar mahallesinde oturan ve cenazeleri yıkayan şerife Özcan’ın aktardığına göre ölen kişinin yakınları ölüm olayı gerçekleşince evlerinin kapısının önüne oturarak yakınlarını kaybetmenin verdiği acı ile yüksek sesle ağlarlar. (K)

Ağıt söyleme ve yas tutma ile ilgili uygulamalar şöyledir:

Allah büyüktür doğrusunu bilir. (A.S.K.T)

Ölüme sabır lazım, Allah bilir. (T)

Canımızı Rabbim verdi Rabbim alır. (S)

Ölüm bir kavuşmadır. (T)

Ağlamak iyidir gülemezsin cenazenin peşine ağlayacaksın. (A)

Çok ağlarsan mevtayı ter içinde bırakırsın. (T)

Ölen kadınsa kocası kırk gün sakal kesmez. (T)

Tavşantepe mahallesinde yaşayan Yaşar Güz eşiyle küçük yaşta severek evlendiğini ve eşini kaçırdığını ve eşine olan sevgisi sebebiyle bir daha evlenmediğini söylemektedir. Eşine olan bağlılığını ve acısını “*Matemini*” Gönlünde yaşadığını aktaran Yaşar Güz, eşini ölümünden sonra eşini sık sık rüyasında gördüğünü ve elleri açık bir şekilde kendisine doğru geldiğini aktarırken; “*Eğer evlenseydim matemini tutmasaydım rüyama da elleri kapalı gelirdi*” sözleriyle eşinin ölümünden sonra yaşadığı sadakati aktarmaktadır. Yaşar Güz eşinin ölümünün ardından acısını şu cümlelerle anlatıyor:

Ekmeği yüz kişi ile yerdin
Nur içinde yatırsın
Karayağız toparlak bir kadındın
Yaşın Küçüktü seni kaçırdım
Çemberi göğsüne koydun
Ben büyüdüm dedin herkese
Kaşlarımın karası yüreğimim yarası
Saçlarının karası yüreğimim yarası. (Kk37)

Görüşme yaptığımız kaynak kişiler içinde Akçakayran mahallesinde ve Tavşantepe mahallesinde oturan Romanların eşlerinin ölümünün ardından evlenmeyi pek tercih etmediklerini ve çoluk çocuğu olanların çocuklarının “Hayırlı Gün” dedikleri Cuma gününde babalarına evlenmek isteyip istemediklerini sormanın bir gelenek olduğunu, isteyen evlenip, istemeyenin eşinin yasını tuttuğu belirlenmiştir.

3.3.6. Mezarlıklar-Mezar Ziyaretleri

Kabir ziyareti için belli bir gün yoktur; her zaman yapılabilir. Mezarlık ziyaretinde, hem hayattakiler, hem de ölümler için faydalı olduğu düşünülür. Mezar ziyareti sırasında aşırıya kaçmadan, aşırı ağlamadan yapılmalıdır. Mezar ziyaretleri Arife ve bayram günü yapılır bunun kesin bir ayırıcı yoktur. Bayramlar, sevinç ve neşe günleri olduğu için bazı yerlerde mezarlık ziyaretinin bayram günlerinde yapılması adet olmuştur. Şehir mezarlıklarının şehrin dışında değil hayatın en canlı, en işlek yaşandığı alanlarda yer alması, hayatla ölümün iç içeliğini gözler önüne serer. Mezarlıklara dikilen serviler, lâleler, güller mezarlıklarda yatan ölümlerin ruhlarının dinlenmesi huzur bulması içindir.. Çalışma yaptığımız alanlarda “dünya malı dünyada kalır, Düşüncesi benimsenmiştir fakat mezarın toplumsal yapı içindeki rollere göre birtakım simgeler bırakılmaktadır. Mezar ziyareti esnasında kaynak kişilerin aktardığı uygulamalar şöyledir:

- Mezarlıklar parmakla gösterilmez. (T)
- Mezarlığa yakın yerlere çiş yapılmaz. (K)
- Gece mezarlıktan geçilmez. (K)
- Mezarlıktaki bitkiler veya yemişler koparılmaz. (T)

Mezarın bir yanına kuşların su içmesi için oyuk yapılır. (K.S)

Mezara basılmaz, üstünden atlanmaz. (A.K.S.T)

Mezarlığın yanından geçerken dua okunur. (K.S)

Mezarlığın yanından geçerken müzik varsa kapatılır. (K.S)

3.3.7. Mezar Taşı

Ölünün gömülü olduğu yer, kabir, sin, makber, gömüt anlamına gelen mezar Ölen kişilerin yakınları tarafından ziyaret edilen, bir takım uygulamaların gerçekleştiği bir mekân halini almıştır. Ölüm gurbette gerçekleştiyse cenazenin memleketine getirilir. Mezarı evine yakın olur. (T)

Çalışma yaptığımız alanlarda ölümler oturan mahallelere yakın mezarlıklara, semt mezarlıklarına gömülmektedir. Ölen kişinin rahat etmesi huzur içinde yatması için gereken bütün şartları yerine getirmeye özen gösteren Romanlar mezarlıklarını ziyaret etmekte ve itina göstermektedir. Mezarlarına gül ve karanfil gibi bitkiler eken Romanlar bayram, arife gibi günlerde mezar ziyaretlerinde bulunurlar. (T)

Mezar taşı ve mezar etrafında gelişen uygulamalar şöyledir:

Mezar taşı mermerden olur. (S)

Mezar taşı yapılanı kadar bu görevi tahta bir çubuk görür. (T)

Mezarın başındaki tahtaya ölen kişi kadında tabut üstündeki çember bağlanır. (K.T)

Mezara gül ve karanfil götürülür. (T)

Mezar sulanır. (A.K.S.T)

Mezar yabani otlardan temizlenir. (A.T)

Ahiretin gölgesi servi ağacının dibine gömülür. (T)

Mezar taşının üstünü okumak unutkanlık yapar. (S)

3.3.8. Ölümle İlgili Atasözleri ve Deyimler

Ölenle ölünmez. (K)

Ölümüm yüzü soğuktur. (T)

Ölüden cahiller korkar. (T)

Ölüm Allah'ın emri. (K.S)

Ölüm girmedik ev olmaz. (A)

Ölümün çaresi yok. (A.T)

Ölü evinde ağlamasını, düğün evinde gülmesini bilmeli. (A)

Ölümden öte köy yok. (A)

Her canı fanidir. (S)

Ölene ağlanır gülemezsin. (A)

SONUÇ

Halk kültüründe geçiş dönemleri olarak isimlendirilen Doğum, evlenme ve ölüm aşamaları Kocaeli Romanlarının yaşantılarında bu yaşantıda gelişen adet, inanma, tören ve uygulamalarında incelenmiştir. Geçiş dönemi aşamalarının uygulamaları doğum öncesinden başlayarak doğan çocuğun sağlıklı doğması, yaşaması, evlenme döneminin gelin ve damada güzel bir yaşam sunması, ölüm döneminin öteki dünyaya geçişin kolay olması ve geride kalanların sabır ve huzur temelli olduğu gözlemlenmiştir.

Alan araştırmamızda Kocaeli İline 1923 Lozan Anlaşması sonrası Mübadele Dönemi sırasında 1930'lu yıllarda göç etmeye başlayarak ve Romanya, Bulgaristan, üzerinden Batı Trakya yolunu izleyerek İstanbul'a gelen ve daha sonraları başta demircilik, hurdacılık, toplayıcılık, müzisyenlik olmak üzere bohçacılık, çiçekçilik, mevsimlik işçi gibi mesleklerde çalışmak adına Kocaeli yerleşen Romanların yaşantıları tespit edilmiştir. Kandıra ilçesinin Akçakayran Mahallesi, İzmit ilçesinin Kozluk, Serdar, Tavşantepe mahallesi araştırma alanımızı oluşturmuştur. Bu dört mahalle içinde farklı ve benzer geçiş dönemi uygulamalarına rastlanmıştır. Bu uygulamalardaki çeşitliliğin ve farklılığın nedeni olarak Kocaeli Romanlarının farklı göç yollarını kullanarak farklı zamanlarda ile yerleşmeleridir. Ayrıca göç etikleri yerlerin kültürlerini benimsemeleri ve göçerlik özelliklerini yer yer sürdürmeleri bu kültürel çeşitliliğin nedeni olarak saptanmıştır. Alan araştırmamızda Kocaeli ilinde yaşayan Romanların yaşamış olduğu sosyal ekonomik ve dinsel değişim ve bu süreç içerisindeki kültürel etkiler tespit edilmeye çalışılmış ve bu tespitler içinde dinsel tutum ve davranışları da etkilediği görülmüştür. Alevi inancını benimseyen Romanlar ve Sünni inancı benimseyen Romanlar arasında uygulama farkları olduğu görülmüştür. Alevi inancına bağlı olanların Tavşantepe mahallesinde yaşayanlar ve serdar mahallesinde yaşayan Bohçacılar ve Akçakayran mahallesinde yaşayan Romanlar olduğu görülmüştür. Kozluk mahallesinde yaşayan Romanlar kendilerini Sünni olarak tanımlamaktadır fakat Alevi inancının izleri olduğu görülmüştür. Görüştüğümüz kaynak kişiler kendilerini "Roman" olarak tanımlamaktadır. Çalışma yaptığımız mahallelerde oturan ve Roman olmayan komsuları Romanları "Çingene" ismiyle de tanımlamaktadır. Görüşme yaptığımız kişiler "Çingene" tanımlamasından rahatsız olduklarını ve bunun

dışlayıcı bir ifade olduğunu belirtmiştir. Çalışmalarımız sırasında eğitim seviyesinin ve okuma yazma oranının düşük olduğu Temel eğitimin zorunlu olmasına rağmen çoğunun ilkokulu bitiremediği görülmüştür. Evlilik yaşının on bir, on iki yaşlara kadar düştüğü görülmüştür. Başlık parası ve kız kaçırmaya bağlı kavgalar devam etmektedir. Dışarıdan evlenme yok denecek kadar azdır, genellikle akraba evliliği veya kendi kültürlerinden olan kişilerle evlenmeyi tercih ettikleri görülmüştür. En çok şikâyet etikleri düzenli bir işlerinin olmaması düşük gelir seviyesidir. Görüşme yaptığımız kaynak kişilerin büyük bir çoğunluğu kentsel dönüşüme karşı çıkmakta ve kentsel dönüşümü kendilerinin bir arda olma isteğini karşılamadığını belirtmektedir.

Romanlar Yaşadıkları mahallelerde bir arada yaşamayı tercih ederek, mahalle dışına taşınmayarak burada doğup, evlenmektedir. Alan araştırması sırasında kaynak kişilerle görüşülerek günlük yaşantıları içinde geçiş dönemleri uygulamaları gözlemlenmiş araştırma alanımızda mahallelere gidilerek, kaynak kişilerin evleri ziyaret edilmiş, mahalle kahvehaneleri ve meydanlarında kaynak kişilerle görüşülmüş, ibadet yerleri ziyaret edilmiş Araştırma alanımızda altmış kaynak kişi ile yüz yüze görüşme yapılmıştır.

Saha çalışmaları sırasında her dört mahallede yaşayan Romanların Romanca bildiği, yaşça büyük olanların dili kullandığı tespit edildi. Özellikle Tavşantepe Mahallesi ve Akçakayran mahallesinde yaşayanların dili iyi kullandığı görüldü fakat Kozluk mahallesinde yaşayan Romanların Roman dilini kullanmadıkları görüldü. Saha çalışmalarımızda Özellikle Akça kayran ve Tavşantepe mahallelerinde yaşayan romanların kendi içlerinde evlenip yaşantılarını kendi içlerinde sürdürdüğü görüldü. Serdar mahallesi ve Kozluk mahallesinde yaşayan romanlarla yaptığımız görüşmelerde kent kültürüne Akçakayran ve Tavşantepede yaşayanlara göre daha entegre oldukları ve diğer kültürlerle etkileşim içinde oldukları görüldü.

SÖZLÜK

Abaş	: Yoz
Angoristik	: Yüzük
Baçe	: Ağabey
Baye	: Ağabey
Biyav	: Düğün
Bori	: Gelin
Borikani	: Gelinlik
Camutro	: Damat
Camutro	: Enişte
Chavo	: Erkek
Chay	: Kız
Chib	: Dil
Chiba	: Diller
Çank	: Bacak
Çhora	: Sakal
Çember	: Yöresel başörtüsü
Dürü	: Düğünde takılanların sesli söylenmesi
Grasni	: At
Mulaz	: Ölü
Paça	: Düğünün ertesi sabahı yapılan tören
Gendirme	: Hamilelerin kullandığı siyah kumaştan geçmeli örtü
Kirve	: Sünnet çocuğunun yakın akrabası
Kala/Kalo	: Siyah
Mami	: Nine
Maro	: Ekmek
Miday	: Anne
Modat	: Baba
Mophral	: Küçük kardeş (laxo)
Nane	: Anne
Papu	: Dede

Phen : Kız
Phen : Kız kardeş
Paşlo :Uyu
Sergen : Vitrin
Sini : İçine hediyeler konulan tepsi
Tatu : Sıcak
Vigörümceka :Görümce

KAYNAKÇA

SÖZLÜ KAYNAKLAR

KANDIRA AKÇAKAYRAN MAHALLESİ

Kaynak Kişi	Adı Soyadı	Doğum Yeri ve Tarihi	Medeni Hali	Mesleği	Eğitim Durumu
K1	İhsan Okatan	Kandıra/Kocaeli/1979	Evli	Müzisyen	Öğrenim Yok
K2	Seyhan Okatan	Konya/1979	Evli	Toplayıcı/ Mevsimlik İşçi	Öğrenim Yok
K3	Büşra Okatan	Kandıra/Kocaeli/2007	Bekâr	Öğrenci/ İlkokul	2. Sınıf
K4	Canan Demirkıran	Kandıra/Kocaeli/1996	Bekâr	Mevsimlik İşçi	4. Sınıf Terk
K5	Gülben Özmetek	Kandıra/Kocaeli/2000	Bekâr	Toplayıcı	İlkokul Terk
K6	Hasan Özsoy	Kandıra/Kocaeli/1994	Bekâr	Toplayıcı	Öğrenim Yok
K7	Nazan Demirbozanan	Kandıra/Kocaeli/1993	Evli	Toplayıcı	İlkokul Terk
K8	Bahçe Ersoy	Edirne/1938	Evli	Bohçacı	Öğrenim Yok
K9	Aynur Özmetek	Kandıra/Kocaeli/1964	Evli	Bohçacı	Öğrenim Yok
K10	Koray Ersoy	Kandıra/Kocaeli/1997	Bekâr	Toplayıcı	Lise Terk
K11	Sercan Ersoy	Kandıra/Kocaeli/1993	Evli	Toplayıcı	Öğrenim Yok

K12	Vural Demirbozan	Kandıra/Kocaeli/1967	Evli	Toplayıcı	Öğrenim Yok
K13	Selma Demirbozan	Kandıra/Kocaeli/1969	Evli	Toplayıcı	Öğrenim Yok
K14	Nazar Demirbozan	Kandıra/Kocaeli/2005	Bekâr	Çalışmıyo r	İlkokul Terk
K15	Nilgün Ersoy	Kandıra/Kocaeli/1978	Evli	Bohçacı	Öğrenim Yok
K16	Razettin Demirbozan	Kandıra/Kocaeli/1975	Evli	Toplayıcı	Öğrenim Yok

SERDAR MAHALLESİ

Kaynak Kişi	Adı Soyadı	Doğum Yeri ve Tarihi	Medeni Hali	Mesleği	Eğitim Durumu
K17	Sebehet Sevinç	Silivri/İstanbul- 1948	Evli	Pazarcı	Öğrenim Yok
K18	Selma Demirbozan	Konya-1975	Evli	Bohçacı	Öğrenim Yok
K19	Necmi Sevinç	Fener/İstanbul/1 949	Evli	Esnaf	5. Sınıf Terk
K20	Saniye Sap	Kocaeli-1960	Evli	Limoncu	İlkokul Terk
K21	Gülbahar Kartal	Kocaeli-1955	Evli	Pazarcı	Öğrenim Yok
K22	Fetiye Bayar	Kocaeli-1970	Evli	Limoncu	İlkokul
K23	Nilgün Arpa	Kocaeli-1974	Evli	Limoncu	İlkokul
K24	Berkant Alemdar	Kocaeli/2004	Bekâr	Öğrenci	5. Sınıf
K25	Kevser Ervan	Kocaeli/2006	Bekâr	Öğrenci	3. Sınıf
K26	Salih Tuğra	Kocaeli/2006	Bekâr	Öğrenci	3. Sınıf

K27	Ünsal Tural	Kocaeli/1977	Evli	Bakkal	Ortaokul
K28	Kenan Karakurt	Kocaeli/1949	Evli	Pazarcı	Öğrenim Yok
K29	Gülsüm Karakurt	Kocaeli/1950	Evli	Pazarcı	Öğrenim Yok
K30	Sevgi Sevinç	Kocaeli/1977	Evli	Ev Hanımı	İlkokul
K31	Güler Acar	Kocaeli/1950	Evli	Bohçacı	Öğrenim Yok
K32	Coşkun Acar	İstanbul/1949	Evli	Pazarcı	Öğrenim Yok
K33	Güvenç Acar	Kocaeli/1970	Evli	Pazarcı	İlkokul
K34	Serkan Yalım	Kocaeli/1976	Evli	Pazarcı	İlkokul
K35	Hamza Yalım	Kocaeli/1998	Bekâr	Öğrenci	Lise
K36	Şerife Özcan	Kocaeli/1945	Evli	Ebe	

TAVŞANTEPE

Kaynak Kişi	Adı Soyadı	Doğum Yeri ve Tarihi	Medeni Hali	Mesleği	Eğitim Durumu
K37	Yaşar Güz	Tavşantepe/74 Yaş	Bekâr	Demirci	Okuma Yok
K38	Metin Güz	Tavşantepe/42	Evli	Toplayıcı	Okuma Yok
K39	Emine Güz	Tavşantepe/18	Evli	Çalışmıyor	Okuma Yok
K40	Çiğdem Özariş	Tavşantepe	Evli	Toplayıcı	İlkokul Terk
K41	Ayşe Özariş	Tavşantepe/70	Bekâr	Falcı Okuma	Yok
K42	Fatma Özariş	Tavşantepe/15	Evli	Çalışmıyor	Okuma

K43	Kadriye Güz	Tavşantepe/1972	Evli	Çalışmıyor	Yok Okuma Yok
K44	Sevim Güz	Tavşantepe/2003	Bekâr		
K45	Ali Güz	Tavşantepe/1970	Bekâr	Toplayıcı	Öğrenim Yok
K46	Rahmi Demirkıran	Gebze/1945	Bekâr	Demirci	Öğrenim Yok
K47	Hüsnü Dede	Adapazarı/1950	Evli	Hurdacı	
K48	Ertaş Pektaş	İzmit/1998	Bekâr	Kahveci	Ortaokul
K49	Kadir Tamaç	İzmit/1953	Evli	Demirci	
K50	Muzaffer Üney	Kandıra/1948	Evli	Toplayıcı	
K51	Metin Sağlam	İzmit/1946	Evli	Hurdacı	
K52	Özgür Yaşar	Kocaeli/1973	Evli	Mezarcı	
K53	Bektaş Sağlam	Kocaeli/1993	Evli	Zurnacı	Üniversite

KOZLUK

Kaynak Kişi	Adı Soyadı	Doğum Yeri ve Tarihi	Medeni Hali	Mesleği	Eğitim Durumu
K54	Elif Kartal	İzmit/2000	Bekâr	Öğrenci	Lise 2
K55	Salih Göbekçioğlu	İzmit/1998	Bekâr	Öğrenci	Lise 4
K56	Zorbey Duygun	İzmit/1993	Evli	Pazarcı	Ortaokul
K57	Müjgan Uzunyol	İzmit/1970	Evli	Çalışmıyor	İlkokul
K58	Zeliha Gürtay	İzmit/1979	Evli	Çalışmıyor	İlkokul
K59	Yazgülü Sumet	İzmit/1994	Evli	Çalışmıyor	Okul
K60	Gönül Turgay	İzmit/1955	Evli	Çalışmıyor	İlkokul Terk

YAZILI KAYNAKLAR

KİTAPLAR

Acıpayamlı, Orhan (1974). *Türkiye’de Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etütü*. Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınevi.

Artun, Erman (2011). *Türk Halk bilimi*. Adana: Karahan Kitabevi.

Alpman, Nazım (2014). *Çingeneler Başka Dünyanın İnsanları*. İstanbul: Ozan Yayıncılık

Altun, Işıl (2004). *Kandıra Türkmenlerinde Doğum, Evlenme, Ölüm*. Kocaeli: Yayıncı Yayınları.

Arayıcı, Ali (2008). *Çingeneler*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Banarlı, Nihat Sami (1977). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: MEB Basımevi.

Balaman, Ali Rıza (1982). *Evlilik ve Akrabalık Türleri*. İzmir: Karınca Matbaası.

Balaman, Ali Rıza (1983). *Gelenekler Töre ve Törenler*. İzmir: Betim Yayınları.

Boratay, Pertev Naili (1984). *100 Soruda Türk Folkloru*. İstanbul: Gerçek yay.

Çobanoğlu, Özkul (1999). *Halk Bilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş* Ankara: Akçay Yay.

Duygulu, Melih (2006). *Türkiye Çingeneleri Müziği*. İstanbul: Pan yayıncılık.

Ekici, Metin (2004). *Halk Bilgisi Derleme ve İnceleme Yöntemleri*. Ankara: Feryal Matbaacılık.

Ergin, Muharrem (1971). *Dede Korkut Kitabı*. İstanbul: M.E.B Devlet Kitapları Yayınları.

Eroğlu, Türker (1999). *Halk Oyunları El Kitabı*. İstanbul: Mars Basımevi.

Eroğlu, Türker (1995). *Doğu Ve Güneydoğu Anadolu’da Halk Oyunları Ve Halayların İncelenmesi*. Ankara: Kılıçaslan Matbaası.

Eyüboğlu, İsmet Zeki (1987) *Anadolu İnançları*. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.

Fraser, Angus (2005). *Avrupa Halkları Çingeneler*. İstanbul: Homer Kitapevi.

Güney, Eflatun Cem (1971). *Folklor ve Edebiyat*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Güney, Eflatun Cem (1971). *Folklor Ve Halk Edebiyatı*. İstanbul: M.E.B Yayınları.

Güvenç, Bozkurt (2003). *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Haviland, William (2002). *Kültürel Antropoloji*. İstanbul: Kaknus Yayınları.

Kaygılı, Osman Cemal (1972) *Çingeneler*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.

Kalafat, Yaşar (2000). *Türk Dünyası Karşılaştırmalı Türkmen Halk İnançları*. Ankara:

ASAM Yayınları.

Kolukırmık, Suat (2009). *Dünden Bugüne Çingeneler*. İstanbul: Ozan Yayıncılık.

Kolukırmık, Suat (2007). *Çingeneler*. İstanbul: Simurg Yayıncılık.

Linder, Rudy Paul (2000). *Göçebeler ve Osmanlılar*. Ankara: İmge Yayınları.

Marsh, Adrian (2008). *Türkiye Çingenelerinin Tarihi Hakkında*. İstanbul: Mart Matbaacılık.

Martinez, Nicole (1994). *Çingeneler*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Oğuz, Öcal (2000). *Türk Dünyası Halk Biliminde Yöntem Sorunları*. Ankara: Akçay Yayınları.

Ögel, Bahattin (1971). *Türk Mitolojisi*. İstanbul: M.E.B Devlet Kitapları.

Örnek, Sedat Veyis (1977). *Türk Halkbilimi*. Ankara: İş Bankası Yayınları.

Özkan, Ali Rafet (2000). *Türkiye Çingeneleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Öztürkmen, Arzu (1998). *Türkiye’de Folklor Ve Milliyetçilik*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Santur, Meltem (1998). *Türk Halk Kültürü Araştırmaları*. Ankara: TCKB Yayınları.

Şanlıer, Sinan (2013). *Hukuki Düzenlemeler Işığında Osmanlı Çingeneleri*. İstanbul: UKID Yayınları.

Şener, Cemal (2006). *Türkiye’de Yaşayan Etnik ve Dinsel Gruplar*. İstanbul: Etik Yayınları.

Tan, Nail (2008). *Folklor Genel Bilgileri*. İstanbul: Özal Matbaası.

Türkdoğan, Orhan (1997). *Etnik Sosyoloji*. İstanbul: Timaş Yayınları.

ANSİKLOPEDİLER

ANA BRİTANICA GENEL KÜLTÜR ANSİKLOPEDİSİ Romanlar Mad. Ana yayınları (2004)

Büyük Larousse Sözlük Ve Ansiklopedisi, (1990) İstanbul , Milliyet Basımevi

SÖZLÜKLER

Develioğlu, Ferit (1962). *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lugat*. Ankara: Doğu Matbaası.

Eyüboğlu, İsmet Zeki (1998). *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*. İstanbul: Sosyal Yayınları.

Püsküllüoğlu, Ali (2003). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Arkadaş Yayınları.

Türkçe Sözlük (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

TEZLER

Özgür Uçum ‘‘Kocaeli ingenelerinde Evlenme Geleneği’’(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi,,Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstütüsü) 2008

EKLER

ALAN ARAŞTIRMASINDA KULLANILAN SORULAR

DOĞUM

Romanlarda çocuk sahibi olmak isteyenler ne gibi uygulamalara başvurulur?

Romanlarda ne zaman çocuk sahibi olmak istenir?

Romanlarda hamile kalmak için nelere dikkat edilir? Hangi patikler uygulanır?

Romanlarda hamile kaldıktan sonra düşürmek için ne gibi pratikler uygulanır?

Romanlarda bu işi yapan kişiler var mı? (Varsa) Ne zamandır var? Nasıl yapıyorlar?

Güvenilir mi? çevrenizde yapıp sonuç alan veya almayan var mı? Para ile mi yapılıyor?

Kaç çocuk yapılması makbul. En az en çok sınırı var mı?

Hamile kalıp kalamayacağını anlamak için ne yapar bu isteği sonuçsuz olursa hangi pratikler uygulanır?

Erkek veya kadında kusur saptanır mı nasıl anlaşılır. Anlaşılması için nelere başvurulur?

Fiziki özelliklerle doğurganlığın bir bağlantısı var mı?

Kız kısırlığı, yalancı gebelik, kuvad gibi Tanımlamalar var mı?

Çocuğu olmayan kadına ve erkeğe ne isim verilir. Kardeşler arası çocuk verilir mi?

Ailede veya toplumda çocuğu olmayana nasıl muamele edilir?

Sık sık çocuğu düşen kadına uygulanan pratikler nelerdir?

Dinsel-Büyüsel Nitelikte Olanlar var mı?

Halk Hekimliği Kapsamına Girenler hangileridir?

Tıbbî Sağaltma Alanına Girenler hangileridir?

Aşerme nedir?

Hamilenin Kaçınmaları nelerdir?

Çocuğun Cinsiyetinin Tayini nasıl olur?

Neden kız istenir?

Çocuğun cinsiyetini tayin için neler yapılır?

Erkek olması için ne istenir?

Anne kendi ne yapar, yakınları ne yapar, fiziki değişiklikler den anlaşılır mı?

İkiz istenir mi. ikiz olduğu anlaşılır mı? İkiz olması için bir pratik var mı?

Doğum Hazırlığı var mı?

Erkek isteyenlerin hazırlığı var mı?

Kız isteyenlerin hazırlıkları nasıldır?

Anneye çocuğun cinsiyetine göre hazırlık var mı?

Çocuğun huyunu etkileyecek davranışlar var mı?

Çocuğun fiziki yapısını etkileyecek inanışlar veya kaçınmalar var mı?

Doğum Sırası nasıl olur?

Doğumu kim yaptırır?

Doğum yaptırana ne isim verilir ?(ön ebe son ebe)

Ebeler diplomalı mı hangisine daha çok güvenilir?

Doğum evde mi olur?

Doğum odası neresidir. Bu odaya kimler alınır kimler alınmaz?

Doğum nasıl yaptırılır?

Doğumda kullanılan araç gereçler nelerdir. Bunlar dışında doğum odasına neler konur?

Doğumda kadına rahatlasın diye odaya, yastığa, yatağa, üstüne sürülen veya asılan bir şey var mı?

Doğum güçleşirse ne yapılır?

Zar içinde gelen çocuğa ne yapılır?

Son' un gelmesi güçleşirse ne yapılır?

Çocuktan sonra gelen son' a ne denir ne yapılır?

Çocuk engelli kusurlu ise ne yapılır?

Annenin sağlığıyla ilgili önlemler nelerdir?

Çocuğun Göbeği ve Göbekle İlgili İnanışlar nelerdir?

Göbek neyle kesilir?

Göbeği kim keser?

Uzunluğu kısalığıyla ilgili inanışlar nelerdir. Yıkama tuzlama giydirme nasıl yapılır?

Doğum Sonrası uygulamalar nelerdir?

Doğumdan sonra anne nasıl temizlenir giydirilir?

Yeni doğum yapmış kadına ne isim verilir?

Çocuk ilk kimin kucağına verilir?

İlk defa çocuğu kucağına alan kişi ne gibi uygulamalar yapar?

Doğum aileye nasıl duyurulur?

Doğum kişiye hediye verilir mi?
Lohusalık/Kırklı kaç gün sürer?
Sütünün bol gelmesi için ne yapılır?
Lohusalıkla ilgili inanmalar var mı?
Lohusa sağlığıyla ilgili pratikler var mı?
Çocuk ve anne ilk defa ne zaman evden çıkar?
Lohusa ilk kiminle çıkar, kime gidilir?
Kimler ziyaret eder. Bu ziyaretler ve hediyeler nasıldır?
Anne özel bir kıyafet veya takı takar mı takarsa renkleri nelerdir?
Doğumda ölen kadınla ilgili uygulamalar?
Doğumda ölen çocuğa ne yapılır?
Kırk Basması/ Kırk Karışması nedir?
Kırk basması nedir?
Al basması al karsı nedir?
Lohusa ve çocuğa kırk basması için ne yapılır?
Kırlama/Kırk Uçurma var mı?
Kırlama ne zaman yapılır?
Kırlamaya ne katılır?
Kırlamada yapılan söylenen bir söz bir sözlü gelenek ürünü var mı?
Hem çocuk hem anne kırklanır mı? Alınan önlemler nelerdir?
Tuzlama var mı?
Ad Verme nasıl olur?
Çocuğa ne zaman ad verilir?
Kurban kesilir mi?
Hangi adlar niçin verilir?
Kimler ad verir?
Çocuğun fiziki öz göre ad verilir mi?
Büyüklerin veya ölülerin adı verilir mi?
Göbek adı var mı?
Doğa isimleri uğurlu isimler uğursuzlar isimler gibi inanışlar var mı?
Yeni Doğan Çocuğa Kesilen Kurban/Akîka Kurbanı kesilir mi?
Yeni Doğan Çocuğun Kesilen İlk Saçı ve Tırnağı ne yapılır?

Yeni doğan çocuğun saçları kesilir mi kızın ne zaman erkeğin ne zaman kesilir.?

Tırnağı kesilir mi?

Kesilirse ne yapılır?

Özel bir günü ve vakti var mı?

Yeni Doğan Çocuğa Okutulacak Mevlit/Altı Aylık Kınası var mı?

Mevlit okunur mu?

Kına var mı?

Yürümeye ile ilgili uygulamalar nelerdir?

İlk Adım ile ilgili uygulamalar nelerdir?

Köstek Kesme var mı?

Geç Konuşma / Bitik Kesme var mı?

Diş ile ilgili neler yapılır?

Çok Ağlama/Çok Yaramazlık yapanlara neler yapılır?

Sünnet nasıl olur?

Kaç yaşında sünnet olurlar bir mevsimi var mı?

Kimler yapar. Halk arasında ismi var mı?

Yaşı geçtiği halde olmayana çevrenin tutumu ne yöndedir?

Sünnet Yaşı/Dönemi ne zamandır?

Sünnet Hazırlıkları nelerdir?

Sünnet Düğünü/Hayrı nasıl olur?

EVLENME

Evlenme Biçimleri nelerdir?

Değişik evlenme biçimleri var mı?

Başlık var mı?

Kız kaçırma var mı varsa zorla mı isteyerek mi?

kız kaçırma adet mi?

İç güveysi şeklinde evlenme var mı?

Beşik kertme şeklinde evlenme var mı?

Baldızla kayınla evlenme var mı?

Akın akraba ev var mı?

Süt kardeşle ev var mı?

Dul kadınla ev var mı?
Tek eşlilik kumalık var mı?
Evlenmeler de yalnız kendi içinde mi?
Kızlarda ve erkeklerde evlenme yaşı kaç?
kız ve erkek evlenme isteğini nasıl belirtir?
Evlenmede kısmet açma var mı?
Kızlarda aranan vasıflar nelerdir?
Erkeklerde aranan vasıflar nelerdir?
Kız seçimini kim yapar?
Kızın veya erkeğin görüşleri alınır mı?
Kız nasıl aranır aracı mı aile mi?
Kız görmeye kimler gider?
Kızın uğurlu olup olmadığı nasıl anlaşılır?
İstmeden önce kız evinin ağzı aranır mı?
Kız istemeye bir ad veriyor musunuz, ilk istenışte verilir mi verilmez mi verilmezse tekrar gidilir mi?
Kız oğlana nasıl gösterilir?
Kız istemeye gelenler nasıl karşılanır?
Neler konuşulur?
Söz kesme ne zaman olur kimler gidilir?
Hediye verilir mi?
Oğlan ve kız olur mu?
Oğlan ve kız yoksa haberi kim götürür .haberi götürene bir hediye verilir mi?.
Sözde takı takılır mı?
Nişan yapılır mı? Yörenizde bir adı var mı?
Kadın erkek beraber oturur mu hangi tarafın evinde yapılır. Masrafları kim karsılar?
Nişanda kız takı takılır mı?
Nişanda başlık(kalım)ödenir mi?
Nişanda çağrı yapılır mı davetliler varsa onlara kim haber verir?
Çağrı davetiye ile mi hediye ile mi yapılır?
Gelenler nişanda hediye getirir mi?
Nişandan sonra oğlan kız görebilir mi?

Başlık neden verilir miktarı nedir?

Para olarak mı verilir?

Tamamı birden mi ödenir?

Mehir var mı?

Nişan bozulur mu nasıl atılır nişanı atan kız yeniden nişanlanır mı?

Yeni ev için kız ve oğlan tarafının aldıkları nelerdir?

Kızın çeyiz nasıl. ne zaman gelir ve serilir mi elbise alma urba düzme çarşıya çıkma kimlerle ne zaman nasıl olur?

Düğüne çağrı nasıl yapılır. Okutucu tutulur mu?

Düğün hazırlığına komsular yardım eder i neler yapılır?

Çeyiz defteri tutulur mu?

Düğünde yiyecek içecek hazırlıkları?

Resmi nikâh e zaman yapılır?

Dini nikâha mı varsa ne zaman?

Sağdıç var mı?

Sağdıç ki olur?

Yengelik var mı?

Bayraktar var mı varsa görevleri?

Düğüne dışarıdan gelen davetliler ne zaman gelirler. Nasıl karşılanır nerde kalırlar?

Düğün hangi gün başlar biter. Düğünün yapılmayacağı günler zamanlar saatler var mı?

Kadınlar ve erkekler bir arada mıdır?

Düğünde ilk günün sabahından akşama evlerde neler yapılır?

Kına var mı? Varsa hangi gün yapılır?

Kınaya kim yakar damda yakılır mı kimler yakılır?

Gelin hamamı yapılır mı? Nasıl çağrısı yapılır?

Gelin hamamında neler yapılır kimler gelir?

Güvey hamamı yapılır mı?

Güvey tıraşı var mı?

Gerdek odası ne zaman kim tarafından nasıl hazırlanır?

Kız çeyizi ne zaman nasıl gelir?

Gelinin alınacağı gün erkek evi ve kız evi neler yapar?

Kimler gelin almaya gider neler yapılır?

Neler giyerler. Kıyafetler nelerdir. Belli renkleri var mı?
Kaynana ve kayınpeder ne giyer?
Gelin oğlan evinin kapısına geçinceye kadar neler yapılır?
Gelin girince nereye alınır ne yapılır. Bir şey içer yer mi?
Damat gereğē nasıl sokulur?
Yüz görümlüğü var mı?
Gerdek odasına girince ne yapar?
Gerdek odasının ertesi günü oğlan evinde uygulamalar nelerdir. Niçin yapılır?
Duvak ertesi var mı? Varsa nasıl yapılır?
Çarşaf gösterme var mı varsa adı nedir ve kimler bakar?
Kız evine ne zaman gelir gelinin kayınpederi ve kaynanasına tutumu nasıldır?
Damat ve gelin aile sırasında davranır?
Söylemezdik âdeti var mı?
Geleneklerde değişikliğē uğrayanlar var mı varsa hoşnut musunuz.?
Evlilik Yaşı Kaç?
Kısmet Açma Nasıl Yapılır?
Evlenmek isteğı nasıl belli edilir kız ne yapar erkek ne yapar?
Evlilik Aşamaları Nelerdir?
Eş Seçimi nasıl olur?
Kız Görme/Kız İsteme/Çevre Alma nasıl olur?
Söz Kesimi nasıl olur?
Başlık Parası/Süt Parası?
Nişan/Heybe/Küfe var mı?
Nişan Töreni Etrafında veya Sonrasında Gelişen Diğer Törenler nelerdir?
Çerez dağıtılır mı?
Nişan Bohçası hazırlanır mı?
Kaynana bildirmeliğı var mı?
Görüşmelik var mı?
Yemiş dağıtma ,hazırlama var mı?
Nişanlılıkta Bayram Gelenekleri nasıldır?
Kavruk Çekme var mı?
Gül Gülü/ Don Giydirme/İlk Çapa var mı?

Yağlık yapılır mı?
Gelin Hamamı yapılır mı?
Çeyiz Alma/ Çeyiz Serme yapılır mı?
Düğün nasıldır?
Düğüne Davet/Okuntu yapılır mı?
Kına Gecesi nasıldır?
Damat Tıraşı var mı?
Nikâh nasıl olur?
Düğün nasıl olur?
Gelin Alımı nasıl olur?
Düğün Sonrası/ İkinci Oturması/ Gelin Oturması yapılır mı?

ÖLÜM

Ölüm Öncesi uygulamalar nelerdir?
Hayvanlarla ilgili ön belirtiler nelerdir?
Ev, eşya ile ilgili ön belirtiler var mı?
Gece evden verilen yiyeceklerle ilgili inanışlar neler?
Göksel olaylarla ilgili inanışlar neler(ay güneş tutulması, yıldız kayması)?
Düşle ilgili ön belirtiler nelerdir?
Tabut kazma, kürek, kazan ve cesetle ilgili ön belirtiler nelerdir?
Hastada görülen ön belirtiler nelerdir?
Ölümü Düşündüren Ön Belirtiler nelerdir?
Kaçınmalar var mı?
Hayvanlarla ilgili kaçınmalar neler?
Yiyeceklerle ilgili kaçınmalar ?
Eşyayla ilgili inanışlar var mı?
Ölüyle ilgili inanışlar nelerdir?
Tabutla ilgili inanmalar nelerdir?
Diğer kaçınma şekilleri nelerdir?
Ölüm Sırası nasıl olur?
Hastanın yanında beklenir mi?
Kim bekler?

Din görevlisi çağrılır mı?
Hastaya su verilir mi?
Hastanın vasiyeti sorulur mu?
Hastaya son dileği sorulur mu?
Hastanın son nefesini verdiği nasıl anlaşılır?
Ölüm olayı yakınlarla, komşulara nasıl haber verilir?
Nasıl duyurulur?
Ölümün Hemen Öncesi ve Sonrası uygulamalar nelerdir?
Gözleri nasıl kapatılır?
Gözleri açık gitmesiyle ilgili inanmalar var mı?
Ölünün çenesi neden ve neyle bağlanır kim bağlar?
Ölünün başını kibleye çevirme var mı?
Ölümün ardından giyişiler çıkarılır mı yoksa yıkanma mı beklenir?
Ölünün üstüne her hangi bir cisim konur mu?
Ölünün bulunduğu odada ne gibi değişiklikler yapılır mı(pencerenin açılması yatağın değiştirilmesi)?
Ölünün başında hemen dini kurallar yerine getirilmeye başlanır mı?
Sabah ölen ne zaman gömülür?
Öğleyin ölen ne zaman?
Akşam ölen ne zaman gömülür?
Hangi vakit ölürse ölsün evinde bir gece bekletilme geleneği var mı?
Ölümün Duyurulması nasıl olur?
Kim duyurur?
Defin işlemleri nasıl yapılır?
Yıkama nasıl yapılır?
Kimler yıkar cinsiyet farkına göre yıkama yapılır mı?
Özel bir yıkandığı yer var mı?
Yıkayana para verilir mi?
Nasıl yıkanır?
Su nerden alınır?
Ölünün yıkama suyundan artan ne yapılır.(şifa niyetine dağılır veya çamaşırı yıkanır kırklı çocuk yıkanır)?

Cesede ve kefene kokulu madde sürölür mü?
Ne sürölür?
Yıkarken en kullanılır yöresel ismi var mı? Yıkayanlara ne denir?
Kefenleme nasıl yapılır?
Kefen olarak ne kullanılır?
Erkek ve kadın kefeni kaç parçadan oluşur ve isimleri nelerdir?
Erkek ölü nasıl kadın ölü nasıl kefenlenir?
Bir kimsenin ölmeden önce kefen ve ölüm parasını hazırlama geleneği var mı?
Cenaze Namazı kılınır mı?
Cenaze namazı var mı? Kimler katılır?
Namaz esnasında ölü nerde olur?
Ölünün Gömülmesi nasıl olur?
Ölü tabutla mı gömülür?
Niçin tabutla gömülür niçin tabutsuz gömülür?
Cenaze mezarlığa taşınırken nasıl taşınır?
Cenazeyi kaç kişi taşır?
Cenaze alayına kimler taşınır?
Cenaze mezara gelince ne yapılır?
Cenazeyi mezara kimler koyar?
Mezara konulurken dua veya başka bir söz söylenir mi?
Cenaze mezara konulduktan sonra üzerine kimler örter?
Cemaat mezar başında dua okur mu?
Tabut yapımında kullanılan malzeme ne?
Kimler yapar?
Başka bir malzeme var mı?
Tabutun üstüne bir şey örtülür mü?
Kadına ve erkeğe göre değişir mi renkleri var mı?
Ölü çocuksa ne yapılır?
Ölünün mesleğini belirten şeyler konur mu?
Telkin/ Talkın?
Telkinin başka bir adı var mı?
Telkin neden verilir?

Ölüm Sonrası neler yapılır?
Bütün bunlardan sonra cemaat hemen dağılır mı?
Kimler kalır?
Ölü sahiplerinin evinde neler yapılır?
Yemek verilir mi?
Komşu ve akrabalar ne yapar? Yemek getirime var mı?
Ölünün ruhu için tatlı yiyecekler dağıtılır mı gelenlere mi fakirlere mi?
Ölü yemeği var mı özel midir kimlere verilir?
Bu yemeğin yöresel adı var mı?
Ölünün yaşarken yapmadıkları için fidye verilir mi?
Devir işleri nasıl yapılır?
Iskat işlemi var mıdır kim nasıl yapar?
Gömüldüğü akşam hatim duası okunur mu?
Yakınları mezara ne zaman gider?
Mezar ziyaretleri hangi günlerde yapılır?
Baş sağlığı yas ziyaretine gidilir mi?
Baş sağlığında neler hangi sözler söylenir?
Ölü için anma veya dini eylemlerin yapıldığı özel günler var mı?
Mevlit var mı varsa nasıl yapılır ne yenir içilir kim hazırlar?
Ölüm şekline göre yazgısı hakkında inanmalar nelerdir?
Ölünün yüz şekline göre yazgı inanmaları nelerdir?
Cesedin yumuşaklığı ve setliğine göre yazgı inanmaları nelerdir?
Ölünün yazgısını tayin edici başka inanmalar var mı?
Cenaze Evi nasıl olur ?
Ölünün Günleri var mıdır?
Ölünün Eşyaları ne yapılır?
Ölünün elbiseleri ne yapılır?
Eşyaları ne yapılır?
Ayakkabıları ne yapılır?
Yas Tutma nasıl olur?
Yas süresi ne kadar?
Yası kimler tutar?

Yas tutarken neler yapılmaz kaçınılır?

Yas belirtileri neler?

Düğün dernek ertelenir mi?

Bayramlarda yaşlı ailenin tutumu nasıldır?

Yas ne zaman kaldırılır?

Yas hamamı diye bir gelenek var mı?

Yası kaldırmak için komşular bir şey yapar mı?

Mezarlık ve Mezarlık Ziyaretleri

Mezarlık nerededir?

Belli bir yer ayrılmış mı?

Bekçisi var mı?

Taş tahta dikilir mi?

Ölenin cinsi ve mesleğine göre taş tahta vs. değişir mi?

Ağaç çiçek dikilir mi?

Mezarlık dışında başka bir yere gömülür mü nerde niçin?

Bazı şahsi eşyalar gömülür mü?

Ölünün gömüldüğü gün mezar başında ateş yakılır mı?

Ölü ile ilgili atasözleri var mı?

Kefenle ilgili atasözleri var mı?

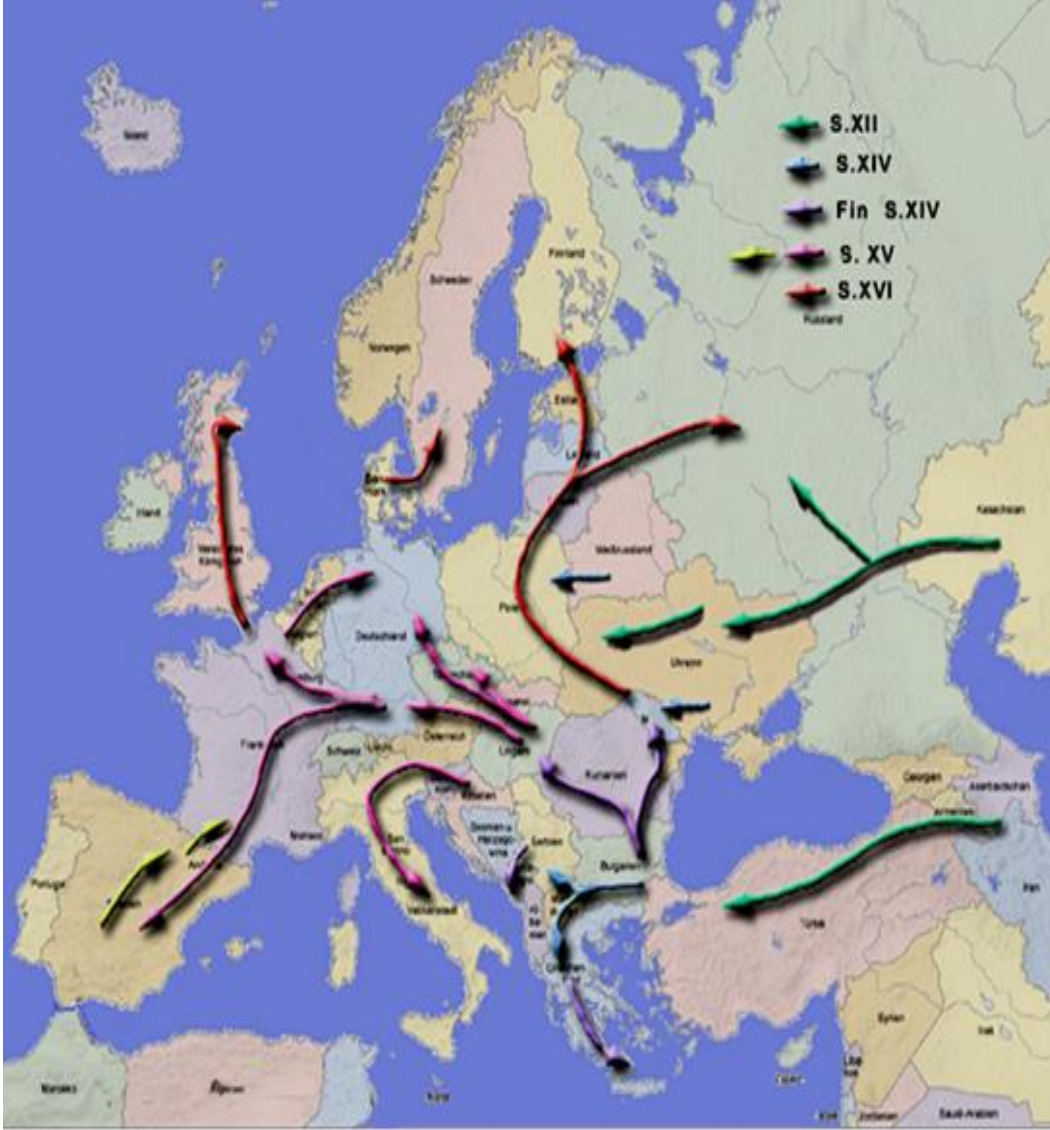
Ağıt var mı kim söyler eşin ağlaması ayıp mıdır? Az veya çok ağlamak nasıl karşılanır?

EK 1

Romanların Göç Yolları

EK 2

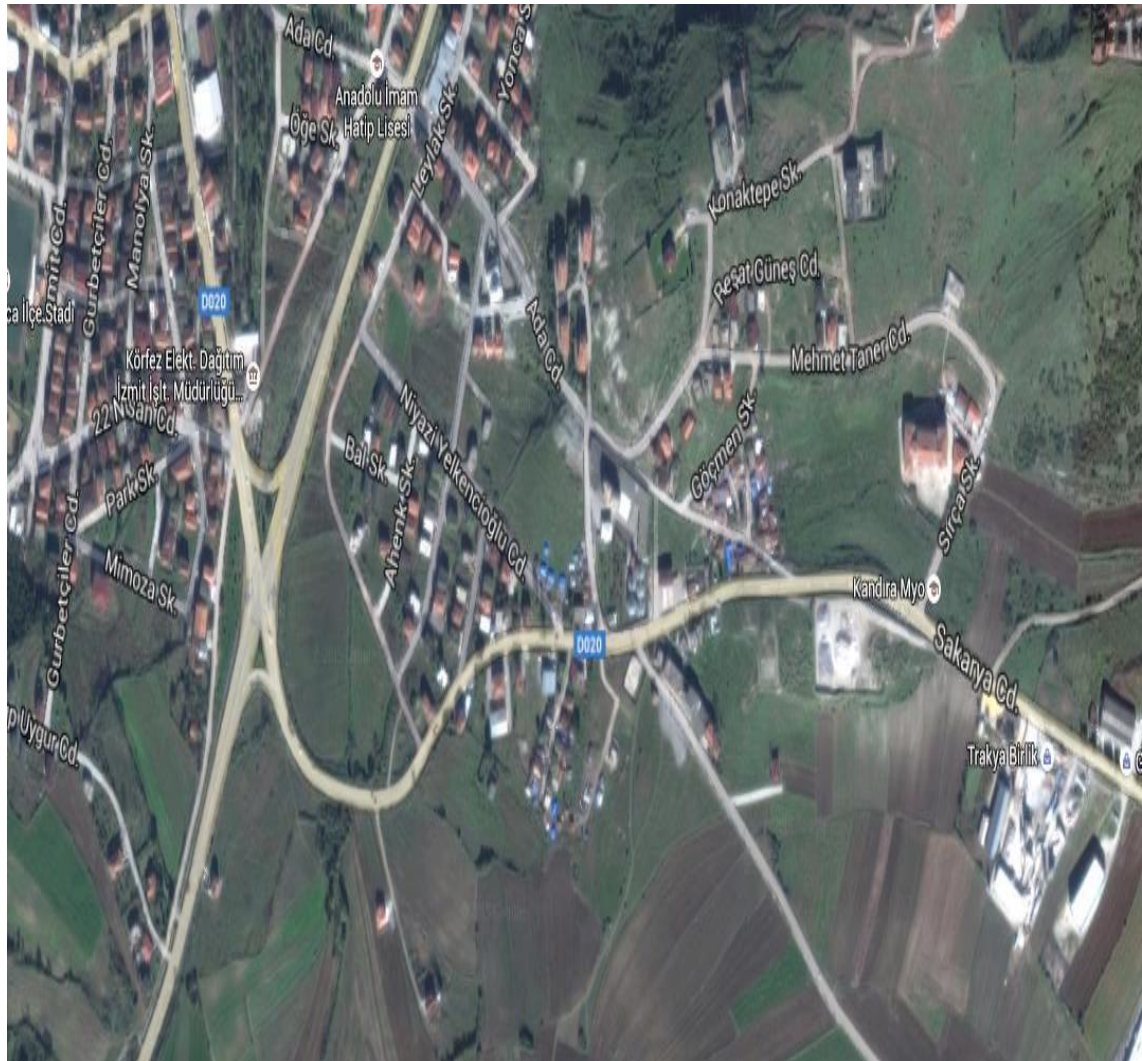
Romanların Avrupa'daki Göç Yolları

EK 3

Kocaeli ili Haritası

EK 4

Akçakayran Mahallesi

EK 5

Kozluk Mahallesi

EK 6

Serdar Mahallesi

EK 7

Tavşantepe Mahallesi

FOTOĞRAFLAR

Kandıra Akçakayran Mahallesi'nden bir görüntü

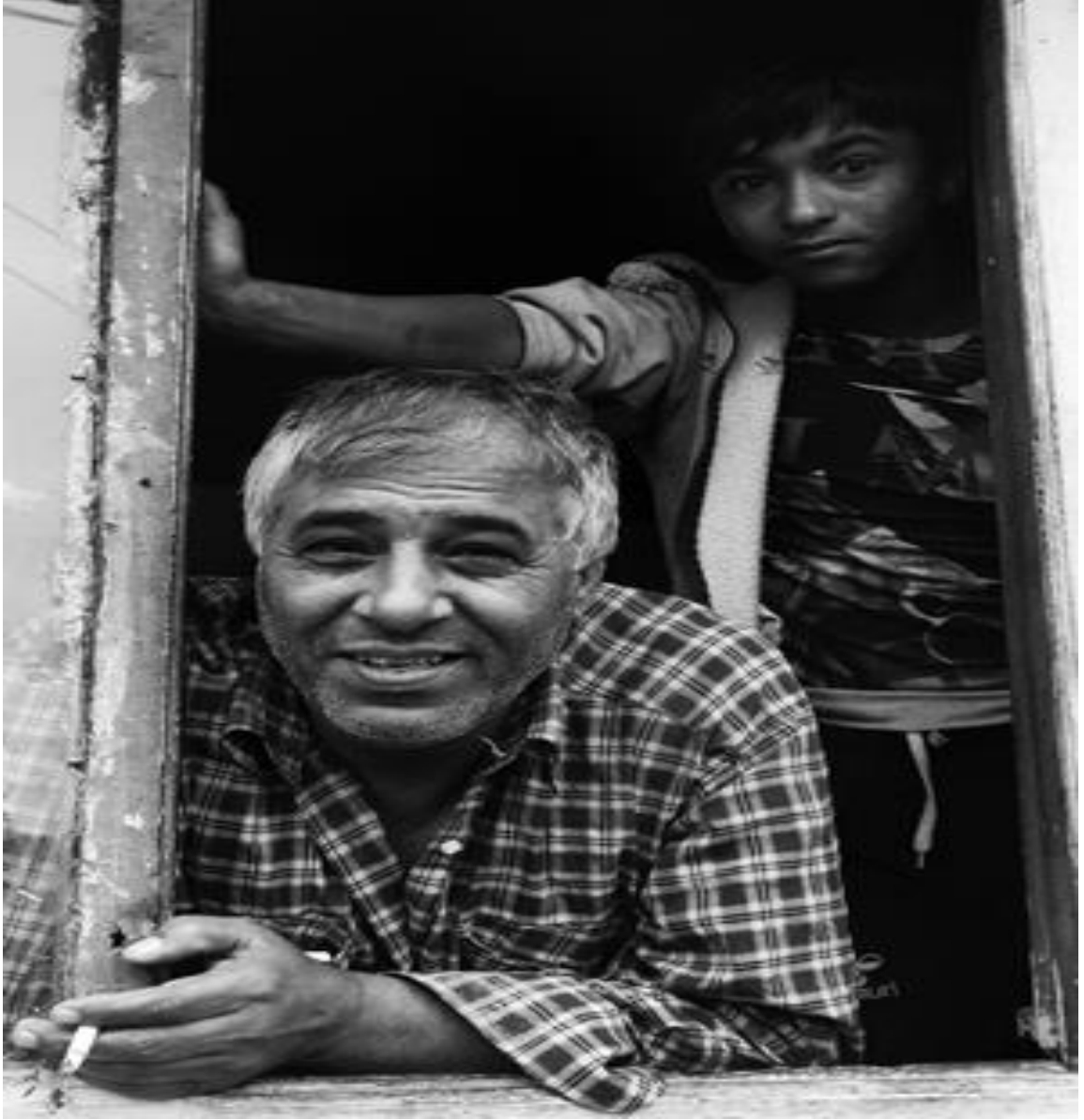
Kandıra Akçakayran Mahallesi'nde baraka da yaşam görüntüsü

Kandıra Akçakayran Mahallesi sakini

Kandıra Akçakayran Mahallesin de evinin kapısın da küçük kız.

Akçakayran Mahallesi Bir Görünüm

Akçakayran Mahallesi Kadınlarından Bir Görünüm

Akçakayran Mahallesi'nde Yaşayan Bohaçacı Bahçe Ersoy

Akçakayran Mahallesi'nde Kırk Gezmesine Çıkarılan Bebek

Akçakayran Mahallesi'nde Yaşayan Müzisyen Çocuklar

Akçakayran Mahallesi'nde Hurdacıların Evinden Bir Görüntü

Akçakayran'da Gündelik Yaşamdan Bir Görüntü

Akçakayran Sakinlerinden

Akçakayran'da Yaşayan Çocuklar

Serdar Mahallesi Kismet Sokak'tan Bir Görünüm

Serdar Mahallesi'nde Pazarcılık Yapan Kişilere Ait Bir Araba

Kısmet Sokak Sakinleri

Serdar Mahallesi'nde Yaşayan Babaanne ve Torunu

Serdar Mahallesi Çocukları

Serdar Mahallesi Çocukları

Serdar Mahallesi'nde Günlük Yaşamdan Bir Görünüm

Serdar Mahallesi'nde Anne ve Çocuk

Serdar Mahallesi Kismet sokak çocukları

Serdar Mahallesi Kismet sokak da bir çocuk

Serdar Mahallesi de bir çocuk

Serdar mahallesi'nde yapılan bir düğün

Yüksel Sokakta yaşayan Necmi Sevinç evinin merdivenlerinden çıkarken.

Tavşantepe Mahallesi'nde Yaşayan Yaşar Güz

Tavşantepe Mahallesi'nde Yaşayan Çocuklar

Tavşantepe Sakinlerinden Toplayıcılık Yapan Metin Güz

Tavşantepe Mahallesi'nde Yaşayan Çocuklar

Tavşantepe Mahallesi'nde Yaşayan Çocuklar

Tavşantepe Mahallesi'nde Yaşayan Çocuk

Tavşantepe Sakinlerinden Çiçekçilik yapan Gül Beyaz hanım

Tavşantepe Mahallesi Çorbacı Arap Dedenin Türbesi

Tavşantepe Mahallesi Çorbacı Arap Dedenin Türbesi İçinden Bir Görünüm

Keçeci Seyit Ahmet Türbesi

Keçeci Seyit Ahmet Türbesi İçinden Bir Görünüm

Bayraktar köyünde Elif Ana Türbesinin dış görünüşü.

Bayraktar köyünde Elif Ana Türbesinin iç görünüşü.

ÖZGEÇMİŞ

1978 Artvin Borçka doğumluyum. İlkokulu Derbent ilkokulunda ortaokulu İzmit İnkılap okulunda lise eğitimimi İzmit lisesinde tamamladım.1996 yılında Sakarya Üniversitesi Türk dili ve Edebiyatı Bölümüne girerek 2000 yılında mezun oldum.2001 yılından itibaren Milli Eğitim Bakanlığında Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak çalışmaktayım. Kocaeli üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde yüksek lisans öğrencisiyim.